

T.C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

TÜRKİYE'DE SOSYAL GİRİŞİMCİLİĞİN
GELİŞİMİ VE BİR ÖRNEK OLARAK İHSAN
DOĞRAMACI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NURAY TÜRKEŞ

16 11 37 113

Danışman Öğretim Üyesi:
Prof. Dr. Nazif GÜRDOĞAN

İstanbul, Temmuz 2017

T.C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

TÜRKİYE'DE SOSYAL GİRİŞİMCİLİĞİN
GELİŞİMİ VE BİR ÖRNEK OLARAK İHSAN
DOĞRAMACI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NURAY TÜRKEŞ

16 11 37 113

Danışman Öğretim Üyesi:
Prof. Dr. Nazif GÜRDOĞAN

İstanbul, Temmuz 2017

TEZ ONAY SAYFASI

T.C. Maltepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

20.07.2017 tarihinde tezinin savunmasını yapan Nuray TÜRKEŞ'e ait Türkiye'de Sosyal Girişimciliğin Gelişimi ve Bir Örnek Olarak İhsan Doğramacı" başlıklı çalışma, Jürimiz Tarafından Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, İşletme Tezli Yüksek Lisans Programında Yüksek Lisans Tezi Olarak ~~Oy Birliği/Oy Çoğunluğuyla~~ Kabul Edilmiştir.

Prof. Dr. Nazif GÜRDOĞAN
(Başkan)- Danışman

Prof. Dr. Nihat ERDOĞMUŞ
(Üye)

Yrd. Doç. Dr. Mürşide ÖZGELDİ
(Üye)

YEMİN METNİ

13/07/2017

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Türkiye’de Sosyal Girişimciliğin Gelişimi ve Bir Örnek Olarak İhsan Doğramacı” adlı çalışmanın, proje safhasından sonuçlanmasına kadar olan bütün süreçlerinde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın tarafımca yazıldığını ve yararlandığım bütün eserlerin “Kaynakça”da gösterilenlerden oluştuğunu, “Kaynakça”da yer alan bu eserlerden metin içinde atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve onurumla doğrularım.

16 11 37 113
Nuray TÜRKEŞ

ÖZET

Bilim ve teknolojide yaşanan hızlı değişimler, küresel rekabet ortamı ve toplumsal dönüşümler sonucunda girişimciliğin önemi her geçen gün artmaya devam etmektedir. Girişimcilik olgusu; ekonomik kalkınma, istihdam yaratma ve sosyal gelişmenin temel faktörü olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu nedenle çağdaş uygarlığın gelişmesinde girişimcilik çok önemli bazı işlevlere ve anlamlara sahip olmaktadır. Sadece ticari yaklaşımla ele alınan girişimcilik konusuna sosyal girişimciliğin de dahil edilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Başarılı bir girişimcinin ticari yönünün olduğu kadar sosyal girişimcilik yönünün de güçlü olması, girişimcinin günümüz iş dünyasındaki başarısı açısından önemli hale gelmiştir. Bu çalışmada sosyal girişimciliğin eğitim ve sağlık gibi toplumsal sorunların çözümünde etkili ve uygulanabilir olduğu varsayımları incelenmiştir. Bu bağlamda girişimcilik ve sosyal girişimcilik kavramlarına yer verilmiş, Türkiye’de sosyal girişimciliğin tarihsel gelişimi incelenmiş, dünyada ve Türkiye’de öne çıkan girişimcilik örneklerine yer verilmiştir. Çalışmanın bulgular bölümünde ise İhsan Doğramacı’nın hayatı, girişimci özellikleri ve sosyal girişimci yönleri incelenmiştir. Ayrıca eğitim ve sağlık alanlarında önemli kurumlar yaratan İhsan Doğramacı’nın yaptığı çalışmalar ışığında çalışmanın varsayımlarına cevap aranmıştır. Günümüzde sosyal girişimciler tarafından kurulmakta olan sosyal girişimler, toplumun karşılaştığı birçok sosyal soruna çözüm üretmekte, devletin veya özel sektörün ulaşamadığı ya da ihmal ettiği alanlarda, yenilikçi bakış açısı ile sosyal değişimi başarmaktadır. Sivil toplumu oluşturan bireylerin sorumlu davranıp, çözümü sadece devletten ya da özel sektörden beklemeyip, elini taşın altına koyup, sorunların çözümünde aktif rol oynaması gerekmektedir.

Anahtar Sözcükler: Girişim, Girişimci, Girişimcilik, Sosyal Girişimcilik.

ABSTRACT

The rapid changes in science and technology, the global competitive environment and the social transformations, continue to increase the importance of entrepreneurship. Entrepreneurship; has begun to be evaluated as the basic factor of economic development, job creation and social development. For this reason entrepreneurship has some very important functions and meanings in the development of contemporary civilization. It has become necessary to include social entrepreneurship in the entrepreneurship issue which is only addressed by the commercial approach. Having a sense of social entrepreneurship as strong as commercial abilities has become important for successful entrepreneurs for their success in today's business world. This study examines the assumptions that social entrepreneurship is effective and applicable to solve social problems such as education and health. In this context, the concepts of entrepreneurship and social entrepreneurship are given, the historical development of social entrepreneurship in Turkey is examined and examples of entrepreneurship in the world and Turkey are mentioned. In the findings section of the study, İhsan Doğramacı's life, entrepreneurial features, and social entrepreneurial aspects were examined. In addition, the answers to the assumptions of the study were sought in the light of the works done by İhsan Doğramacı, who created important institutions in education and health fields. Today, social enterprises established by social entrepreneurs produce solutions to many social problems faced by the society and achieve social change with an innovative perspective in areas that the government or private sector can not reach or neglect. It is necessary for the individuals who constitute the civil society to act responsibly and play the active role in solving the problems by putting their hand under the stone and not just waiting for the solution from the state or the private sector.

Key Words: Enterprise, Entrepreneur, Entrepreneurship, Social Entrepreneurship.

ÖNSÖZ

Eğitim yolculuğumun yüksek lisans durağında geçirdiğim süreyi yakın ilgileri, özverileri ve teşvikleri ile verimli kılan değerli hocalarıma teşekkürü borç biliyorum. Kıymetli danışmanım Sayın Prof. Dr. Nazif Gürdoğan'a, sabrı ve yol göstericiliği ile sevgili hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Mrude zgeldi'ye, verdiği kaynaklarla bana destek olan değerli hocam Sayın Prof. Dr. Zafer ztek'e, tez savunma jrime değer katan Sayın Prof. Dr. Nihat Erdoğmuş'a ayrıca teşekkür ediyorum. Son olarak, bu zor yolculukta bana destek olan aileme çok teşekkür ediyorum.

Nuray TüRKEş

Temmuz, 2017

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	ii
YEMİN METNİ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	xii
BÖLÜM 1. GİRİŞ.....	1
1.1. Girişimcilik ve Temel Kavramlar.....	2
1.1.1. Girişim, Girişimci ve Girişimcilik Kavramları.....	2
1.1.2. Girişimciliğin Önemi.....	7
1.1.3. Girişimciliğin Temel Fonksiyonları.....	7
1.1.4. Girişimci Olma Nedenleri.....	9
1.1.5. Başarılı Girişimcilerin Özellikleri.....	10
1.1.6. Girişimci Olma Şekilleri.....	12
1.1.7. Girişimcilik Türleri.....	15
1.1.8. Girişimcilerin Amaç ve Sorumlulukları.....	20
1.1.9. Girişimcilik Engelleri ve Girişimcilere Sağlanan Destekler.....	26

1.2. Sosyal Girişimcilik.....	30
1.2.1. Sosyal Girişimcilik ve Sosyal Girişimci Kavramı.....	30
1.2.2. Sosyal Girişimciliğin Amaçları.....	35
1.2.3. Sosyal Girişimciliğin Faydaları.....	36
1.2.4. Sosyal Girişimciliğin Önemi.....	37
1.3. Türkiye’de Sosyal Girişimciliğin Tarihsel Gelişimi.....	40
1.3.1. Selçuklu Döneminde Girişimcilik.....	41
1.3.2. Osmanlı Döneminde Girişimcilik.....	42
1.3.3. Cumhuriyet Döneminde Girişimcilik.....	45
1.3.4. 1980 Sonrası Girişimcilik.....	49
1.3.5. 2000’li Yıllar ve Sonrası Girişimcilik.....	55
1.4. Dünyada ve Türkiye’de Öne Çıkan Sosyal Girişimcilik Örnekleri.....	59
1.4.1. Dünyada Öne Çıkan Sosyal Girişimcilik Örnekleri.....	59
1.4.2. Türkiye’de Öne Çıkan Sosyal Girişimcilik Örnekleri.....	60
1.4.3. Dünyada ve Türkiye’de Eğitim ve Sağlık Alanında Öne Çıkan Sosyal Girişimcilik Örnekleri.....	61
1.5. Araştırmanın Amacı.....	62
1.6. Araştırmanın Önemi.....	62
BÖLÜM 2. YÖNTEM.....	64
2.1. Veri Toplama Araçları.....	64
2.2. İşlem.....	64
BÖLÜM 3. BULGULAR.....	66
3.1. Sosyal Girişimci Olarak İhsan Doğramacı.....	66
3.3.1. İhsan Doğramacı’nın Hayatı.....	66

3.3.2. İhsan Doğramacı'nın Girişimci Özellikleri.....	68
3.3.3. İhsan Doğramacı'nın Sosyal Girişimci Yönleri.....	73
3.2. İhsan Doğramacı'nın Sosyal Girişimcilik Yönlerinin Diğer Örneklerle Karşılaştırılması.....	80
BÖLÜM 4. TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	82
5. KAYNAKÇA.....	84
6. ÖZGEÇMİŞ.....	91

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AÇEV	: Anne Çocuk Eğitim Vakfı
AKUT	: Arama Kurtarma Derneği
AR-GE	: Araştırma ve Geliştirme
ÇEVKO	: Çevre Koruma ve Ambalaj Atıkları Değerlendirme Vakfı
ÇYDD	: Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
ICC	: Uluslararası Çocuk Merkezi
IPA	: Uluslararası Pediatri Kurumu
İKSV	: İstanbul Kültür Sanat Vakfı
KAGİDER	: Türkiye Kadın Girişimciler Derneği
KAMER	: Kadın Merkezi Eğitim Üretim Danışma ve Dayanışma Vakfı
KEDV	: Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
LÖSEV	: Lösemili Çocuklar Vakfı
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TEMA	: Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı
TEV	: Türk Eğitim Vakfı
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TOG	: Toplum Gönüllüleri Vakfı
TÜBİTAK	: Türkiye Bilim ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜSEV	: Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı
TÜSİAD	: Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği
UNFPA	: Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1. İşletmeye Sahip Olma Şekilleri.....	13
Tablo 1.2.1. Sosyal Girişimcilik Tanımları.....	31
Tablo 1.2.2. Sosyal Girişimci Tanımları.....	33
Tablo 1.2.3. Kâr Amaçlı ve Sosyal Girişimcilerin Kendilerine Özgü ve Ortak Özellikleri.....	35
Tablo 1.3. 2000’li Yıllarda Girişimcilerin Sahip Olması Gereken Özellikler.....	56

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde girişimcilik, sosyal girişimcilik, Türkiye'deki sosyal girişimciliğin tarihsel gelişimi ile Türkiye'de ve dünyada öne çıkan sosyal girişimcilik örnekleri hakkında literatür incelemesi yapılmaktadır.

Yaşanan ekonomik, kültürel, sosyal ve teknolojik gelişmeler girişimciliğe olan ilgiyi arttırmaktadır. Girişimcilik, ekonomik bir faaliyet olduğu kadar kültürel bir faaliyet olarak değerlendirilmektedir. Girişimcilik aynı zamanda bir değer üretme etkinliği olarak kabul edilmektedir.

Sosyal değer yaratma ve topluma yararlı olma arzusu, sosyal girişimcilik kavramını öne çıkarmaktadır. Sosyal girişimcilik, sosyal bir sorunu merkeze taşıyabilmek ve bu sorunu ele almak için gerekli olan kaynakları verimli bir şekilde harekete geçirebilmektir (Besler, 2010, s.12). Sosyal değeri yaratacak fırsatların görülmesi, yenilikçi olunması ve sürdürülebilir olması; sosyal girişimciliğin önemli bileşenleri olmaktadır.

Bu çalışma ile sosyal girişimciliğin eğitim ve sağlık gibi toplumsal sorunların çözümünde etkisi ve uygulanabilirliği incelenecektir. Çalışmada örnek olarak verilen İhsan Doğramacı'nın hayatı ve yaptığı girişimlerle, girişimcilik ve sosyal girişimcilik konusunda çalışacak akademisyenlere ve uygulayıcılara katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

Teknolojik ilerlemeler, yaşanan yoğun rekabet ortamı ve küreselleşme sonucunda sosyal sorunlar artmaktadır. Bunun neticesinde sosyal girişimcilere olan ihtiyaç artmaktadır. Bu bağlamda sosyal girişimciliğin incelenmesi, geliştirilmesi ve desteklenmesi önem arz etmektedir. Eğitim ve sağlık alanındaki sosyal girişimcilik örneklerinin artmasına katkı sağlamak, çalışmanın konusunu seçmedeki gerekçenin başında gelmektedir.

Araştırmanın çerçevesi kapsamında nitel araştırma yapılarak, örnek olarak incelenen İhsan Doğramacı'nın çalışmaları ışığında, toplumsal sorunların çözümünde sosyal girişimciliğin etkili olup olmadığının sorusuna cevap aranmıştır. Veri toplama yöntemleri olarak doküman incelemesi ve mülakat yapılmış, görsel ve yazılı kaynaklar incelenmiştir.

1.1. Girişimcilik ve Temel Kavramlar

Girişimcilik, dünyada her kesimin üzerinde önemle durduğu bir konu olmaktadır. Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş ile birlikte daha büyük önem kazanmaya başlayan girişimcilik; ekonomik kalkınmanın, gelişmenin, küresel rekabet ortamında var olmanın temeli sayılmaktadır. Ülke kalkınmasında, işsizliğin ve toplumsal sorunların çözümünde, gelir dağılımı adaletsizliğinin giderilmesinde girişimcilik etkin bir role sahiptir. Dünyadaki değişimin hızına ayak uydurabilmek ve toplumun refah düzeyini arttırabilmek için girişimcilik konusuna daha fazla ilgi göstermek gerekmektedir. Bu bölümde girişimcilik ve temel kavramları üzerinde durularak genel anlamda bilgiler verilmesi amaçlanmaktadır.

1.1.1. Girişim, Girişimci ve Girişimcilik Kavramları

Günlük hayatta girişim; bir işi yapmak için harekete geçme, başlama, kalkışma durumunu ifade etmektedir. Türk Dil Kurumu Sözlüğü, girişim kavramını “bir işe girişme, teşebbüs” olarak tanımlamaktadır.

Girişim, gereksinimleri karşılamak üzere, pazarı olan ve pazarda bir fiyatı oluşan ekonomik mal ve hizmetleri ortaya koymak ve girişimciye kâr sağlamak amacıyla kurulan bir işletme, ticari faaliyetleri geliştirmek için kurulan ekonomik bir birimdir (Tokat ve Şerbetçi, 1998, s.10). Başka bir tanıma göre ise girişim; sahibinin özel varlığından ayrı bir yer, unvan, sermaye, muhasebe ve organizasyon olarak bütün oluşturan ve başkalarının ihtiyaçlarının karşılanması için devamlı üretim faaliyetinde bulunan ekonomik bir birim olarak ifade edilmektedir (Şimşek ve Çelik, 2012, s.23). Girişim hukuki, ekonomik ve mali bir yapı olup bir veya birden çok işletme kurup işleten bir ünite olarak da tanımlanabilir (Ünsalan ve Şimşeker, 2005, s.6).

Bir işe girişmenin temel amacı üretim etkinliğinde bulunmaktır. Bu üretim mal veya hizmet üretimi şeklinde olabilir. İnsanların ihtiyaçları vardır ve bu ihtiyaçlar doğrudan karşılanmaz veya insanların ihtiyaçlarını karşılayan ürünler doğada hazır

bulunmaz (Tutar ve Altınkaynak, 2013, s.3). Bu nedenle bir üretim faaliyetine ihtiyaç duyulur. Üretim faaliyeti yapabilmek için üretim faktörlerine ihtiyaç vardır. Emek, sermaye, hammadde ve müteşebbis (girişimci) üretimim temel faktörleri sayılmaktadır.

Girişimin özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir (Tutar ve Küçük, 2003, s.162):

- Girişimin amacı; kazanç ve yarar sağlamak olmalıdır.
- Girişim, ücret karşılığında satmak üzere mal/hizmet üretir veya fonlar sağlar. Bu özellik, girişim olmanın zorunlu unsurudur.
- Girişimin üç temel işlevi; üretim, satış ve finansmandır.
- Girişim, hukuki bir birimdir. Tüzel kişiliğe sahip bulunan girişim, sahiplerinden ayrı bir hukuki kişiliğe sahiptir. Çalışmalarını bu hukuki kişilik altında yürüterek bir takım haklara sahip olmakta ve yükümlülükler üstlenmektedir.
- Girişim, finansal bir birimdir. Girişimin kendisine ilişkin varlıkları ve bu varlıkların karşılandığı öz ve yabancı kaynakları bulunmaktadır.
- Girişim, insan ve materyalden oluşan bir örgüttür ve bu örgüt devamlılık göstermektedir.

Girişimci terimi ilk olarak 17. yüzyılda Fransız askeri terminolojisinde kullanılmıştır. Bu kelime uzun askeri yolculuklara rehberlik etmeyi üstlenen kişileri ifade etmek için kullanılmıştır. Yine bu terim, iş dünyasına ilk defa 18. yüzyılın başında Fransa'da yaşayan İrlanda asıllı ekonomist Richard Cantillon tarafından kullanılmıştır. Latince'de "intare" kökünden gelen girişimci kavramı, İngilizce'de enter (giriş) ve pre (ilk) kelime köklerinden gelmekte ve entrepreneur yani ilk girişen, başlayan anlamına gelmektedir. Bu tanım zaman içinde farklılaşarak, 20. yüzyılda daha çok "yenilik yapabilme, fırsatları değerlendirebilme ve ticari anlamda uygulanabilir hale getirme" anlamında kullanılmıştır. Girişimci, en basit şekliyle girişimi gerçekleştiren kişi olarak tanımlanabilir (Marangoz, 2013, s.1-2).

Literatürde girişimcinin, belirginleşmemiş bir bedelle satma üzere üretimin girdileri ile hizmetlerini alan ve üreten kişi olduğu ifade edilmektedir. Yine bir iktisatçı olan Jean Baptise Say, bu tanımı geliştirerek; girişimcinin risk üstlenme kadar üretim

faktörlerini örgütleme ve yönetme niteliklerine de sahip olması gerektiği üzerinde durmuştur. Joseph Schumpeter ise bu bakış açılarını, girişimcinin yenilikçilik ve dinamiklik özellikleri ile ekonomik gelişmede insan kaynaklarının yapı taşı olduğunu vurgulayarak genişletmiştir (Ayan, 2008, s.406). Schumpeter, “dinamik girişimci” kavramını da literatüre kazandırmıştır. Dinamik girişimci, “yeni tedarik kaynakları, yeni satış piyasaları, yeni ürünler, yeni süreçler ve organizasyon şekillerini uygulayarak eskiyi yeni ile ikame eden, eskiyi terk edip daha etkin olacak yeni yolları ve yöntemleri devreye sokarak yaşayan kişidir. Bir diğer ifade ile “yıkıcı yaratıcıdır”. Bu yönü ile ekonomik büyümenin en önemli aktörü haline gelmektedir (Müftüoğlu ve Durukan, 2004, s.6).

Üretim araçlarının bir amaç için bir araya getirilmesi gerekir. Bunu yapacak olan girişimcidir (Tutar ve Altınkaynak, 2013, s.4). Bir girişimcinin gerçekleştireceği girişim için, üç önemli konuyu dikkate alması gerekir. Bunlardan ilki, girişimcinin çevresel trendler ve değişimlerin yarattığı fırsatları izlemesi olarak belirtilebilir. Girişimcilik için ikinci önemli konu yeniliktir. Bir girişimci, yeni ürünler, hizmetler ya da iş yapmanın yeni yolu gibi yeni yaklaşımları geliştirmeli, dönüştürmeli ve pazara sunmalıdır. Son önemli konu ise büyümedir. Girişimciler, büyümeyi izlemesi gerekir. Onlar, büyüklüğünün aynı kalmasından ya da küçük olmaktan hoşnut olmazlar. Bu sebeple de, sürekli olarak trendleri arar ve yeni ürün ve yaklaşımları keşfetmek için çaba sarf ederler (Marangoz, 2013, s.5).

Girişimciler birer manav, tamirci, perakendeci olabilecekleri gibi büyük marketler, fabrikalar, holdingler kuran kişiler de olabilir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, “girişimcinin kim olduğu” konusudur. Bu konuda yapılan çeşitli tanımların hepsinde ortak olan noktalar tespit edildiğinde, girişimcinin temel unsurlarının “başkalarının baktığı ama göremediği fırsatları görüp, bunları birer iş fikrine dönüştürebilmesi” ve “risk almaya yatkınlığı” olduğu sonucuna ulaşılır (Çakırer, 2012, s.26). Günümüzde girişimci, gündelik dilde oldukça farklı kelime kavramlarla ifade edilmektedir. Bunların başlıcaları; işadamı, sermayedar, kurucu, yönetici, patron ve lider gibi sıralanabilir (Erdoğan, 2007, s.20).

Girişimci toplum için değerli kabul edilen insanlardandır. Değerli insan ise üretebilen, üretirken değer yaratabilen, yarattığı değerlerle insanları mutlu edebilen, insan yaşamına güzellikler katabilen kişidir. Michaelangelo'nun resim yaptığı gibi,

Sheakspeare'nin şiir yazdığı gibi ve Koca Sinan'ın mimarlığı işlediği gibi işlerini yapan insanlar böyle insanlardır. Değerli insanların yaptıkları işe bakan başka insanlar, “işini çok iyi yaptığını düşünerek, onu saygı ve sevgiyle anarlar.” İşte girişimci böyle bir insan olmalıdır (Tikici ve Aksoy, 2009, s.6).

Girişimci ekonomik mal ve hizmet üretmek ve/veya pazarlamak üzere, ya kendi sahip olduğu veya başka kaynaklardan sağladığı sermayeyi tehlikeye koyar. Girişimci işletmenin amaç veya amaçlarına ulaşması için pazarın ihtiyaç ve isteklerini ve bunlardaki gelişmeleri en iyi biçimde bilen ve sezen bir kişi olmalıdır. Girişimci nitelikleri arasında yöneticilik de söz konusudur. İşletmenin kuruluş sonrası faaliyetlerinin yürütülmesinde, girişimci dilerse, işletme yöneticiliği de yapabilir. Girişimci, yönetim görevini bizzat yürütmek istemiyorsa bunu, bir başkasına devredebilir (Marangoz, 2013, s.3-4).

Özet olarak girişimci, ekonomik mal veya hizmet üretmek ve/veya pazarlamak amacıyla üretim faktörlerini bir araya getiren, kâr amacı güden ve girişimleri sonucunda ortaya çıkabilecek risklere katlanabilen kişi olarak tanımlanabilir (Erdoğan, 2007, s.23).

Girişimcilik kavramı Fransızca “entreprendre” kelimesinden türetilmiştir. Bu sözcüğün Türkçe karşılığı “üstlenmek” tir (Arıkan, 2002, s.28). “Entrepreneur” kavramından başka kavramlar da türetilmiştir. Bunlar; “entrepreneurship” yani “girişimcilik”, “entrepreneurial” yani “girişimsel” ve “entrepreneurial process” yani “girişimsel süreç” kavramlarıdır. Girişimcilik, girişimcinin yaptığı işi; girişimsel, girişimcinin savunduğu yaklaşımı; girişimsel süreç ise kullandığı yöntemleri ifade eder (Wickham, 1998, s.4).

Genel olarak girişimcilik, çevresel etkilerin oluşturduğu fırsatlardan yararlanmak ya da yeni fırsatlar yaratmak amacıyla, ekonomik ürün ve hizmet üretmek için üretim faktörlerine sahip olma, bunları örgütleme ve risk alma yeteneği ile ilişkilidir (Demircan, 2000, s.3). Girişimcilik, bir işletme kurmak ve onu işletmektir. Ekonomik ürün ve hizmet üretmeyi tasarlamak, bununla ilgili bir örgüt kurmak, bunun sonunda sahip olunan parasal fayda ile yaşamaya çalışmaktır (Akdemir, 1996, s.20).

Hisrich ve Peters'e göre girişimcilik; ekonomik, psikolojik ve sosyal riskler üstlenmeyi göze alıp zaman ve gayret harcayarak farklı bir değer yaratma sürecidir. Bu süreç sonunda kişisel doyuma ulaşır. Başka bir ifade ile yeni ve bilinmeyen bilginin yaratılması sürecidir (Hisrich ve Peter, 2002, s.47). Girişimcilik; piyasada daha önce kimsenin görmediği alternatiflerin görülmesi, yeni alternatiflerin ortaya çıkarılması, yeni bir gelecek anlayışının yaratılması ve diğer bireylerin beklentilerinin değiştirilmesini içerir (Tikici ve Aksoy, 2009, s.8).

Bridge ve arkadaşlarının çalışmasında girişimcilik dar ve geniş anlamda tanımlanmıştır. Dar tanıma göre; bir işletmenin kurulması ve geliştirilmesidir. Bu tarz girişimcilik, işletmelerin kurulması, yürütülmesi ve geliştirilmesi ile ilgili olarak deneysel uygulamaları, öğrenmeleri içeren bir eğitim-öğretim sistemidir. Geniş tanıma göre girişimcilik; insanlara, örgütlere, topluluklara ve kültürlere güç katan, yön çizen, fırsat veren özellikler ve yetenekler bütünüdür. İnsanlar, topluluklar, örgütler veya kültürler bu özellikler ve yetenekler aracılığı ile ekonomik, sosyal vs. boyutlarda herhangi bir değişimle karşılaştıklarında yaratıcı, uyumlu ve esnek tepki vermelerini sağlayacak nitelik kazanırlar (Bridge ve ark., 1998, s.22).

Girişimcilik yenilik üretme, risk alma, fırsatları görme ve uygulamaya geçme faaliyetlerinin geneline verilen ad olarak ifade edilmektedir. Bir başka araştırmacı; insanların, piyasalarda çıkan fırsatları değerlendirme hususunda, içinde oldukları sosyal, kültürel, politik ve ekonomik çevrelerin etkisiyle fonksiyonel hale gelen faaliyetlerine "girişimcilik" demektedir (Hardy, 1999, s.52). Titiz'e göre halk arasında girişimcilik; işletme kurma, iş, para, sermaye sahibi olmakla eş tutulmakta; bunlara sahip olan atak, enerjik insanlara da girişimci denilmektedir (Titiz, 1994, s.3).

Girişimcilik, insanın düşünsel emeğinin fayda yaratacak ekonomik değere dönüşmesi olarak ifade edilmekte ve üretim faktörleri arasında yer almaktadır. Girişimcilik, üretim faktörlerini bir araya getirerek mal ve hizmet üretme etkinliğinde bulunan ve risk üstlenme etkinliğidir. Bir başka tanımla girişimcilik, üretim faktörlerini kullanarak ve riski üstlenerek, bir iş fikrini üretim etkinliğine dönüştürme faaliyeti olarak tanımlanabilir (Tutar ve Altınkaynak, 2013, s.5).

Günümüzde özellikle bilgi ve iletişim teknolojileri alanında yaşanan hızlı gelişmeler, girişimciliğin önemini arttırmakta, bu alana meraklı girişimcilerin ekonomik hayata

katılımlarını sağlamaktadır. Bunun yanı sıra üniversiteler, teknoloji merkezleri ve teknoparklar, yüksek teknolojilere dayalı girişimcilik faaliyetlerinin yaygınlaşmasını sağlamaktadır.

1.1.2. Girişimciliğin Önemi

İnsanların varlığını devam ettirmek için ihtiyaç duyduğu mal ve hizmetleri üretmesi ve bunların devamlılığını sağlayacak düzeyde bir organizasyon kurması gerekmektedir. Girişimcilik demokrasinin yerleşmesinde, ekonomik gelişmede, kalkınmada ve bireysel düzeyde refahın kaynağını oluşturan süper bir role sahiptir (Top, 2012, s.36).

Girişimcilik ekonomik kalkınmanın itici gücü olarak kabul edilmektedir. Kavramın özünde yer alan yenilik ve yaratıcılık kavramları ekonominin daha yüksek düzeyde bilgi odaklı hale gelmesine katkıda bulunurken girişimci bireylerin ekonomi içerisindeki varlığı buradaki insan faktörüne de vurgu yapmaktadır.

Girişimcinin kaynakları bir araya toplama ve onu bir iş fikri temelinde değerlendirme niyeti sadece ekonomik kaynaklar için değil, o ülkenin insan kaynakları için de geçerli olmaktadır. Bu çerçevede girişimciler ülkenin insan kaynaklarının daha verimli kullanılmasına yardımcı olmaktadır. Girişimciliğin özündeki yenilik unsuru da insan kaynaklarının yeterli seviyede kullanılabilmesi için bir gelişme gereksinimi doğurmaktadır, bu da toplumun sosyal seviyesini (eğitim, kültür, dil vb.) geliştirmektedir. İnsan kaynaklarının daha verimli kullanılması konusunda girişimciliğin getirdiği olumlu etki, kamu istihdamının toplam istihdam içerisindeki payının azaltılmasına katkıda bulunmaktadır.

Girişimciliğin içeriğinde bulunan yenilik kavramı insani gelişmenin yanında toplumun yeniliğe adaptasyon kabiliyetini de geliştirmekte ve bu yolla sosyal kalkınmaya katkıda bulunmaktadır. Ülkedeki girişimci sayısının artması ve başarılı girişimcilerin ortaya çıkışı bu kişileri toplumun gözünde birer rol modeline dönüştürmektedir. Başarılı girişimcilerin varlığı rol model etkisinin yanında toplumun girişimcilik kavramına bakışını da olumlu yönde etkileyecektir.

1.1.3. Girişimciliğin Temel Fonksiyonları

Girişimcilik, toplum hayatında ve ekonomik yaşamın canlanmasında önemli bir fonksiyona sahiptir. Girişimcinin temel işlevi ardı arkası kesilmeyen yenilikler

gerçekleştirmektedir. “Modern girişimcinin gücü yenilik yapma ve yaptığı yenilikleri iş dünyasında somut ticari ürünlere dönüştürebilme kapasitesine dayanır” (Marangoz, 2013: 5). Bu kapsamda çağdaş bir girişimciliğin fonksiyonları şu şekilde sıralanabilir:

1. Yeni mal ve hizmet üretmek veya mevcut mal ve hizmetlerin nitelik ve kalitelerini yükseltmek
2. Yeni üretim yöntemleri geliştirme ve uygulayabilme yeteneği
3. Yeni iş organizasyonları kurmak
4. Yeni pazarlara girmek
5. Hammaddelerin ve benzeri maddelerin sağlanabileceği yeni kaynaklar bulmak
6. İstihdam yaratma
7. Sermaye birikimi sağlama

Girişimci yeniliği başlatan kişi olduğu gibi, yeniliklerin sürdürülmesi ve geliştirilmesi de onun karar ve uygulamaları ile gerçekleşebilir. Toplumda girişimci rolü oynayan kişilerin yüklendikleri sorumlulukların tümü girişimcilik fonksiyonu olarak adlandırılır (Tutar ve Altınkaynak, 2013, s.30). Gelişmekte olan ülkelerde girişimcilerin rolü çok önemlidir. Girişimcilerin rolleri şu şekilde tanımlanabilmektedir:

- Pazar fırsat algılarını görme
- Kıt kaynakları idareli kullanabilme
- Ürünlerini pazarlayabilme
- Bürokratlar ile başa çıkabilme
- Firma içerisindeki insan kaynaklarını yönetebilme
- Müşteri ve tedarikçi ilişkilerini yönetebilme
- Finans yönetimi
- Üretim yönetimi
- Endüstrileşmeyi takip etmek
- Yeni üretim teknikleri ve ürünleri tanımak

1.1.4. Girişimci Olma Nedenleri

Girişimciler; insan yaşamının kalitesini ve insanlığın refahını artırmak için fırsatları takip eden, fırsatları ticarileştirerek yeniliklere öncü olan, hem ekonomik sistemin hem de sosyal sistemin temel taşlarını oluşturan kişilerdir. Girişimcilik süreci ise yeni ürünlerin, hizmetlerin, iş fikirlerinin, işletmelerin, organizasyon yapılarının, üretim yöntemlerinin, satış tekniklerinin ve pazarlama tekniklerinin vs. somutlaştırıldığı dinamik bir süreçtir. Bireyleri girişimci olmaya yönlendiren birçok güdü bulunmaktadır. Bu güdüler veya diğer bir ifade ile nedenler üç ana grupta ifade edilebilir (Müftüoğlu ve Durukan, 2004, s.8-9):

1. Bağımsız çalışma isteği
2. Kâr sağlama isteği
3. Kişisel tatmin isteği

Bu üç ana neden daha geniş bir bakış açısıyla incelendiğinde insanları girişimci olmaya yönlendiren şu nedenlerde ortaya çıkmaktadır (Tikici ve Aksoy, 2009: 47):

1. Kendi işinin patronu olmak
2. Başkalarından emir almamak
3. Yeteneklerini kullanabilmek
4. İstediği işte çalışabilmek
5. Tanınmak ve prestij kazanmak
6. Para kazanmak
7. Refah içinde yaşamak
8. Başkalarının göremedikleri fırsatları keşfetmek, bu fırsatlardan yararlanmak

Girişimcilik, pazardaki fırsatların iş fikrine dönüştürülerek yeni iş ve işletmelerin oluşturulduğu dinamik bir süreçtir. Bu sürecin en önemli unsuru olan girişimcinin, çeşitli nedenlerle girişimcilik yaptığı görülmektedir. İnsanların girişimci olabilmesi için her şeyde önce, bir girişimcilik zihniyeti ve psikolojik olarak yüksek bir motivasyon gerekir. Genel olarak bir insan aşağdaki nedenlerle girişimci olmak ister (Tutar ve Altınkaynak, 2013, s.49):

- Gerçekleştirmek istediği hayalleri vardır
- Para kazanma arzusu
- Bağımsız çalışma isteği

- Çalışmalarının maddi/manevi karşılığını alamaması
- Bir işi yapıp yapamayacağını görmek
- Bir hobiye işe dönüştürmek
- Kendi kendinin patronu olmak
- Kendi zamanını kendi kontrol etme isteği

1.1.5. Başarılı Girişimcilerin Özellikleri

İş hayatında başarılı olmanın göstergesi sadece para kazanmak değildir. Başarı aynı zamanda hayatı zenginleştirmek ve kişisel tatminle de ilgili bir kavramdır. Şimdiye kadar girişimcilikle ilgili yapılan araştırmalarda girişimciliğe farklı açılardan bakılmıştır. Buna rağmen hepsi de; hayal, risk alma, karar verme, farklı düşünme, yenilik, yaratıcılık, başarı arzusu, güç arzusu, fırsatçılık ve ileri görüşlülük gibi benzer kavramları içermektedir. Buradan hareketle girişimcilerin sahip oldukları belirli kişilik özellikleri şöyle açıklanabilir (Tikici ve Aksoy, 2009, s.32-33):

- Hayal
- Riske katlanma
- Yenilik
- Yaratıcılık
- Yönetim becerisi
- Öğrenme azmi
- İnsani ilişkiler
- Hırs ve kararlılık
- İyimserlik ve kendine güven
- Önsezi ve fırsatçılık
- Vizyon
- Odaklanma ve denetim noktası
- Başarı ihtiyacı
- Bağımsızlık ihtiyacı
- Enerjiklik
- Problem çözme yeteneği
- Planlama
- Esneklik
- Hataları kabul etme

- Proaktiflik
- Strese karşı dayanıklılık

Diğer taraftan son dönemlerde girişimciliği kişiye özgü karakteristiklerle açıklamanın dışında, bölgelerin sosyal, kültürel ve ekonomik özellikleri ile birlikte değerlendiren çalışmalar da yoğunluk kazanmaya başlamıştır. Girişimciler için mükemmel olmanın değişmez ve her yerde aynı sonuçları veren bir formülü bulunmamaktadır. Ancak dünyanın neresinde olursa olsun, her girişimcinin değişmez özellikleri vardır. İşte girişimciyi başarılı kılan 32 değişmez nitelik (Gürdoğan, 2008, s.28):

1. Dürüstlük, dünyanın her yerinde bir girişimcinin en önemli ve vazgeçilmez sermayesidir.
2. Risk almasını bilmeyen bir girişimci, hiçbir zaman iş hacmini büyüterek, dünya pazarlarına açamaz.
3. Yenilik peşinde koşmayan bir girişimci, en büyük zenginlik kaynağı verimliliği artıramaz.
4. Girişimci ordu gibi değil, orkestra gibi örgütlenmesini bilmeli ve ekip çalışmasına yatkın olmalıdır.
5. Girişimci sorunları ele alırken, kayaya değil, suya benzemeli, su gibi uyumlu, sabırlı, sinerji ve hayat kaynağı olmalıdır.
6. Girişimci güzellikte sınır olmadığını bilmeli ve yaptığı her işi güzel yapmalıdır.
7. Girişimci zamana egemen olmazsa, zaman ona egemen olur. O zamanın çırağı değil ustası olmalıdır.
8. Savurgan girişimci savurganlığın kaynağı olur.
9. Girişimcinin dünyasında ümitsizliğe kesinlikle yer yoktur. Ümitsizliğin olduğu yerde üretim olmaz.
10. Adalet odaklı olan bir girişimcinin çalışması, adil yönetimin örneği olur.
11. Paylaşmasını bilmeyen girişimcinin kaynakları paylaşmasını bilenler tarafından paylaşılır.
12. Öğrenmesini öğrenen girişimci dünya standartlarında üretmesini de başarır.
13. Girişimci inceliklerin ayrıntıda olduğunu bilir. Ancak ayrıntıda boğulmaz.
14. Girişimci birlikte çalıştığı kimsenin inancını küçümsemediği gibi, kimseyi inancını değiştirmeye zorlamaz.

15. Girişimci çalışma hayatında birbirine yabancı insanları arkadaşına, arkadaşlarını kardeşe dönüştürmeyi başarandır.
16. Girişimci gelen günü, geçen günden daha üretken kılmasını bilendir.
17. Girişimciler yerin altında da olsa, mezarı güzel yapmaktan güzel durmayandır.
18. Girişimci çekirdekte meyveyi, meyvede de ağacı görebilendir.
19. Girişimci olduğu gibi görünecek ve görüldüğü gibi de olacak kadar şeffaf olandır.
20. Girişimci hayatın uyum ve düzenindeki şiirin coşkusunu üretime yansıtabilendir.
21. Girişimci sevdiklerini paylaşmasını öğrenendir. O kendisi için istediğini başkası için de isteyebilendir.
22. Girişimci çöküşte yükselişi görebilendir.
23. Girişimci özgürlüğün olmadığı yerde, özgürlüğün olmayacağını bilir.
24. Girişimci misyonu olmayanın vizyonu olmayacağını bilincindedir.
25. Girişimci dünyadaki gelişmelere ayak uydurmada sorumluluğu başkalarına yüklemeyiz.
26. Girişimci inisiyatif kullanmadan hiçbir zaman kaçınmaz.
27. Evrensel etik ve hukuk ilkelerine bağlılıkta girişimci en ön saftadır. Onun en büyük düşmanı ilkesizliktir.
28. O kültür ve ekonomiyi bir paranın iki yüzü gibi birbirinden ayırmaz.
29. O çözüm üretmeyen sorunu ürettiğini unutmaz.
30. Girişimci değişmeden değiştiremeyeceğini görür.
31. O zorlaştırmanın değil, kolaylaştırmanın öncüsüdür.
32. Girişimci denizi arayan nehir gibi, kusursuzluğu arar.

1.1.6. Girişimci Olma Şekilleri

Pazar koşullarındaki ve ekonomideki gelişmeler ışığında girişimcilik çeşitleri de artmaktadır. Bireyler, çeşitli nedenlerle girişimcilik yapıyor olsalar da girişimciliğin gelişmesine bağlı olarak girişimci olma şekilleri çeşitlenmektedir. Her ne kadar girişimci olma nedenleri sayıca fazla olmakla birlikte şu özelliklere veya bazılarında sahip olanlar girişimci olabilmektedir (Müftüoğlu, 2001, s.11):

1. Mevcut işlerinden ayrılanlar
2. Herhangi bir alanda eğitim alanlar

3. Lise, meslek lisesi veya üniversite mezunu olanlar
4. Ek gelir elde etmeyi düşünen emekliler
5. Ev kadınları
6. Belirli bir bölgede çalışmak zorunda kalanlar
7. Diğerleri

İşletmeye sahip olma şekilleri ile sermaye temin etme yöntemleri ise aşağıda belirtildiği gibi oluşmaktadır:

Tablo 1.1: İşletmeye Sahip Olma Şekilleri

İşletmeye sahip olma şekilleri	Sermaye temin etme yöntemleri
Kurulu bir işletmeyi satın alma	Şahsi birikim
Aileden devralma	Aileden alma
İş değiştirme	Kredi kullanma
Sıfırdan başlama	Üçüncü şahıslara borçlanma
Diğer...	Diğer...

Kaynak: Tikici ve Aksoy. (2009). Girişimcilik ve Küçük İşletmeler, s.49

Girişimci olmak için çeşitli yollar mevcuttur. Bu yollar şu şekilde özetlenebilmektedir:

1. Var Olan Bir İşin Satın Alınması: Küçük bir işletmeye sahip olmanın sağlayacağı özgürlük duygusunu yaşayabilmeyi arzulayan, ancak yeni bir işletme kurmanın getireceği güçlüklerle katlanmak istemeyen bir girişimci için en iyi alternatif olabilmektedir. “Bir iş fikri olan girişimciler, bu fikri gerçekleştirmek için mevcut olan bir işletmeyi uygun şartlarda satın almak veya kiralamak suretiyle girişimci olabilirler” (Kaya, 2012, s.67). Girişimciler için bir iş yerini satın almak yeni bir iş kurmaya göre pek çok yönden daha avantajlı olabilmektedir. Bunun yanı sıra mevcut olan bir işin satın alınması bu konuda duyarlı davranılmadığı takdirde oldukça riskli olabilmektedir. Bunun için beceri ve kabiliyetlere uygun olan ayrıca girişimciyi en mutlu edecek iş seçilmelidir. Aksi takdirde para kaybettiren, kötü imaja sahip, faaliyet alanının uygun konumda olmadığı, ekipman ve tesisin ekonomik ömrü dolmuş bir girişim satın alınmış olunabilir.

2. Temelden Başlayarak Yeni Bir Girişim Kurulması: Girişimcinin bütün detayları göz önüne alarak girişimin kurulması ve faaliyete geçirilmesidir (Bayraktar, 2008, s.7). Bu şekilde bir işletme kurulmasının riski de yüksek olacaktır. Girişimcinin kendi işini kurması, iş fikrinin oluşmasından sonra yapılabirlik araştırmasıyla başlayan uzun ve titiz bir çalışma sürecini gerektirir. Aslında girişimcinin özünde de yenilik yaratmak vardır. Bir işe en başından başlanması durumunda kişiler beyinlerinde yarattıkları fikri kendi istedikleri kalıba sokabilirler. Bu aşamada girişimcinin elinde çeşitli kuruluş ve işletme seçenekleri arasında (örneğin işyeri, makine türü ve kapasiteleri, işçi sayısı, hedef kitle, girdiler vb.) girişimcinin özelliklerine ve işletme amaçlarına en uygun olanların seçildiği bir kararlar seti bulunmaktadır (Çakırer, 2012, s.59). Girişimci iş yerini kiralar, işletmenin yasal kuruluş işlemlerini yapar, elemanları, makine ekipmanı ve malzemeleri temin eder, kredi alınacak ise gerekli teminatları sağlar, başvuruları yapar, işyeri donanımını kurar ve işletmenin faaliyetini başlatır (Çakırer, 2012, s.59). En büyük avantajı başka birinin yapmış olduğu yanlışlıkları (konum, çalışan, ürün, vb.) üstlenmemiş olur. Bunun yanında; doğru satıcıların seçimi, personel tedariki, pazarın gereksinimini tanımlama gibi zorluklar ve dezavantajlarla karşılaşabilmektedir (Bayraktar, 2008, s.7).
3. Evde Yerleşik Girişimler: Yapılan araştırmalar evde yerleşik girişimlerin ekonomide önemli bir yeri olduğunu ortaya koymaktadır. Evde çalışılmasını kolaylaştıran bazı gelişmeler vardır bunlar; bilgisayar ve internet teknolojilerinin gelişimi, işten çıkarmaların insanları kendi işini kurmaya itmesi, kişilerin bağımsız çalışmayı arzulaması ve hizmet işletmelerine daha fazla gereksinim duyulmasıdır (Bayraktar, 2008, s.7). Evde yerleşik girişimler engelliler için de uygun nitelikteki faaliyetlerdir ve bu girişimlerin diğerlerine oranla başarı şansı da yüksektir. Kadınların zamanlarını ve işlerini ev yaşamına ve çocuklarına göre ayarlamaları mümkün olmaktadır. Evde yerleşik girişimlerin kâbusa dönmemesi için bunu yaşam tarzına uygun ve aile desteği alan kişilerin istemesi en uygun olabilmektedir. Kişinin kendi kendini disipline etmesi gerekmektedir çünkü onu kontrol eden bir üstü yoktur. Aksi takdirde maliyeti düşük olan bu girişim yaşam tarzına uymaması nedeniyle başarısızlıkla sonuçlanabilmektedir.

4. Çalışanların Girişimciliği ve İşyerlerini Satın Almaları: Faaliyetlerini durdurmak zorunda kalan işletmelerin sermaye paylarını çalışanlarına kısmen veya tamamen devretmesi şeklinde bir yaklaşımdır (Bayraktar, 2008, s.8). İşgücünün sermaye ortaklığı şeklinde gerçekleşen bu işlem sonucunda çalışanlar kendi işlerini satın almaktadırlar. Bunun sonucunda çalışanların katılımının sağlandığı bir ortam, işletmeyi yabancı bir bölgeye taşıyacak bir girişimcinin işletmeyi satın almasının önlenmesi ile bölgede işsizliğe neden olacak bir durumun önlenmesi gibi yararlar sağlanabilecektir.
5. İmtiyaz Hakkı (Franchising): Ana firmanın hizmet alanında denenmiş ve başarılı olmuş ticari ve hizmet markasını veya ürünlerin dağıtım ya da hizmet sunma hakkını belirli bir süre, şart ve sınırlamalarla yasal ve finansal açıdan tamamen bağımsız olan bir değer tarafa verdiği bir pazarlama ve dağıtım yöntemidir (Çakırcı, 2012, s.60). İmtiyaz hakkını alan girişimciye ana firmanın sağladığı eğitim desteği, gelişme potansiyeli, karlılık düzeyi, satış promosyonları, güçlü marka algısı ve müşteri güveni gibi seçenekler çok büyük avantajlar sunmaktadır. Bu sistem, pazarını genişletmek isteyen işletmelere en elverişli şartlarda büyüme imkânları sunarken girişimcilere de büyük bir organizasyonun desteği ve güvencesiyle yatırım yapma olanağı sunmaktadır.

1.1.7. Girişimcilik Türleri

Bireyler çeşitli nedenlerle girişimcilik yapabilmektedir; ancak girişimciliğin tek bir türü değil birçok türü bulunmaktadır. Faaliyet bölgelerine, uğraş alanlarına, yapılan işin niteliğine, sermaye sahipliğine göre birçok kategoride girişimcilik türleri bulunmaktadır:

1. Fırsat Girişimciliği: Mevcut ve potansiyel pazardaki değişimin getirdiği fırsat ve imkânları görerek veya doğabilecek potansiyel fırsat veya imkânları sezerek, mevcut ve hedef alınan pazarlara mal satmak amacıyla ortaya çıkan girişimciliğe fırsat girişimciliği adı verilmektedir (Kaya, 2012, s.69). Girişimcilikte fırsat yaratma ya da fırsatları görerek onları iş fikrine dönüştürme oldukça önemli rol oynamaktadır. Özellikle kriz dönemlerinde pazarın isteğine uygun fiyat ve kalitede mal bulma sorununun getirdiği fırsatları iş fikrine dönüştürmek, fırsat girişimciliği sayesinde mümkün

olmaktadır. Bunun için de iyi bir vizyona, yeterli bilgi birikimi ve yeteneğe sahip olmak gerekmektedir.

2. Yerel Girişimcilik: İç piyasa hedeflenerek mal veya hizmet üretme etkinliği şeklindeki girişimciliğe yerel girişimcilik denir (Tutar ve Altınkaynak, 2013, s.40). Henüz yeni bir işe başlayan ve girişimciliğin başlangıcında olan bireylerin bulunduğu girişimcilik türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Yerel girişimler sayesinde kırsal ve kentsel alanlarda yaşayan dar gelirli bireyler gelirlerini arttırma, sürekli bir işe sahip olma ve hayat standartlarını yükseltme şansına sahip olabilmektedirler.
3. Bölgesel Girişimcilik: Girişimciliğin yerel girişimciliğe göre daha ileri aşamasını oluşturmaktadır. “Bölgesel girişimcilik, belli bir bölgeden gelen talepleri karşılamaya dönük yapılan girişimcilik türüdür” (Tutar ve Altınkaynak, 2013, s.41). Bu tür girişimcilikte işletme sermayesi ve iş hacmi daha fazla olmaktadır. Bölgesel girişimciliğin hedefinde belli bir bölge vardır ve o bölgedeki belli bir tüketim alışkanlığına ve kültürüne hitap etmektedir. Tüketim alışkanlığı bölgesel düzeyde homojen bir özellik göstermektedir.
4. Ulusal Girişimcilik: İmkân ve potansiyel itibarıyla ülkenin her alanında etkili olabilecek kapasiteye ulaşmış kendi imkânı yanında devlet imkânlarını da kullanan KOBİ düzeyini aşmış olan girişimcilerdir (Kaya, 2012, s.70). Ülke genelinde faaliyet gösteren derhaneler, petrol firmaları, giyim ve gıda mağazaları ulusal girişimciliğe örnek verilebilir.
5. Uluslar Arası (Küresel) Girişimcilik: Uluslar arası girişimciler, güçlü finansal ve insan kaynaklarına sahiptirler. “Bu girişimciler uluslar arası alanda altyapı, enerji, ulaştırma, konut ve sanayi alanlarında mal veya hizmet üretmek amacıyla gerek tek başlarına gerek uluslar arası kuruluşlarla işbirliği yapmak suretiyle oluşturdukları konsorsiyumlarla uluslar arası alanlarda iş yapan girişimcilerdir” (Kaya, 2012, s.70). İşletme sermayesi, çalışan sayısı, iş hacmi ve iş yapma yeteneği oldukça büyük olabilmektedir. Son yıllarda ortaya çıkan uluslar arası ekonomik anlaşmalar, gümrük birlikleri ve yeni ekonomik blokları, girişimciliği küresel bir alana taşımaktadır.
6. Özel Girişimcilik: Sermayesinin tamamı şahıslara ait olan, özel şahıslar tarafından kurulan ve işletilen girişimcilik türü olarak tanımlanmaktadır. “Bu tür girişimler, özel şahıslar tarafından kurulmuş olsalar da, istedikleri alanda faaliyette bulunamazlar; ancak kanunlarla belirlenmiş sınırlar çerçevesinde,

girişimcilik faaliyetinde bulunmak durumundadırlar. Özel girişimciler, tek kişi olabileceği gibi birden fazla kişi tarafından da kurulup işletilebilir” (Tutar ve Altınkaynak, 2013, s.42). Ülkemizde yaygın olarak aile işletmeciliği, özel girişimcilik şekli olarak görölmektedir.

7. Kamu Girişimciliği: Vatandaşa kamu hizmeti sunan kamu kaynakları ve kamu yetkilerini kullanan girişimciye verilen addır. Bu yönü itibariyle kamu girişimciliği kamu hukukuna tabi olarak çalışmakla beraber istisnai durumlarda özel hukuk hükümlerine göre de faaliyet gösterebilmektedir. Günümüzde kamu girişimciliği ile kamu hizmeti sunan devletin faaliyet alanını daraltarak, kamu hizmeti sunma yöntemlerinde esneklik yaratarak devleti yeni bir yapıya büründürmektedir (Kaya, 2007, s.69).
8. Karma Girişimcilik: Sermayesinin bir kısmı özel şahıslara, bir kısmı da kamuya ait olan girişimcilerdir (Bayraktar, 2008, s.5). Kamu-Özel ortaklığı şeklindeki bu tür girişimler ölkemizde önemli bir yer tutmaktadır. Son yıllarda yapılan özelleştirmeler ile kamu girişimciliği, özel girişimciliğe dönüşmektedir.
9. Yabancı Girişimcilik: Mülkiyeti yabancı girişimlere ait olan girişimcilik türüdür (Tutar ve Altınkaynak, 2013, s.42). Bu tür girişimlerin türü, son yıllarda yabancılara satılan girişimler nedeniyle önemli ölçüde artmış bulunmaktadır. Yabancı girişimciler, tek başlarına bu tür işletmeleri kurabildikleri gibi, ölkedeki özel veya kamu kuruluşlarıyla da işbirliği yapabilmektedirler.
10. Sanayi Girişimciliği: Belli hammaddeleri işleyerek, şeklini değiştirerek, bir araya getirip monte ederek yeni bir mal ortaya çıkaran girişimlerdir Otomotiv ve beyaz eşya gibi alanlarda çalışan işletmeler, sanayi girişimciliği olarak görölmektedir.
11. Ticaret Girişimciliği: Bir üretim etkinliğinde bulunmadan, üretilmiş malları ucuza alıp pahalıya satmak şeklindeki bir girişim türü olarak tanımlanmaktadır. Ticaret girişimciliğinde piyasa koşullarını takip etmek önemli olmaktadır. Buna ek olarak halkla ve müşterilerle iyi ilişkilerin kurulması önem arz etmektedir. Ticari girişimlerde müşterileri, fiyat, kalite, sunum ve hizmet bakımından memnun etmek gerekmektedir.
12. Hizmet Girişimciliği: Hizmet, mal üretiminden farklı olarak, üretildiği anda tüketilmekte ve stoklama yapılamamaktadır. “Defolu bir ürünü kusursuz

olanıyla değiştirmek mümkündür; ancak defolu veya kusurlu hizmeti yenisiyle değiştirmek mümkün değildir” (Tutar ve Altınkaynak, 2013, s.43). Bu bağlamda hizmet girişimciliğinde hizmetin üretim sürecinde çok dikkatli olmak gerekmektedir.

13. Yenilikçi/Yaratıcı Girişimcilik: Piyasadaki değişimi izleyen, yeni bir fikir veya buluşu ya da mevcut olan bir mal veya hizmeti tasarım, fiyat, kalite gibi yönlerini iyileştirerek pazara sunan girişimcilik türü olarak tanımlanmaktadır. Bu tür girişimciler mevcut mal veya hizmetlerle yetinmeyip sürekli farklı ve farklılaştırılmış mal ve hizmetleri piyasaya sunmak üzere girişim faaliyetinde bulunmaktadırlar. Buna ek olarak tüketicisi beklentilerinin de önüne geçmektedirler. Hız ve değişim, çağımızı en iyi tanımlayan iki kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Hızın ve değişimin olduğu bu günlerde, yaratıcı girişimcilik kaçınılmaz hale gelmektedir. Yenilikçi girişimcilik, rutin olan her Őeyden uzaklaşmak için kesintisiz bir değişim ve farklılaşma girişimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Yeni bir fikir, yöntem veya buluşu iş fikrine dönüştürmek, yenilikçi girişimcilik olarak kabul edilmektedir. Yenilikçi girişimcilikte ürün veya hizmetin kalitesini artırmak için araştırma ve geliştirme (Ar-Ge) faaliyetlerine önem vermek gerekmektedir. Ar-Ge faaliyetleri sayesinde yenilik yapmak mümkün olmaktadır. Günümüzde rn ve hizmetlerde yenilik yapmak, rekabet üstünlüğü elde etmek kolay olmamaktadır. Asıl rekabet üstünlüğü yenilik, yaratıcılık ve inovasyon gibi alanlarda olmaktadır.
14. Takipçi Girişimcilik: Piyasadaki gelişmeleri izlemekle yetinen bu gelişmelere göre davranan, yenilik yapan girişimcilerin yolunda giden girişimcilerdir (Bayraktar, 2008, s.5). Takipçi girişimciler araştırma ve geliştirme faaliyetlerinde bulunmak yerine, yeni ürün veya hizmet modellerini kıyaslama yoluyla taklit etmekle yetinmektedirler. Bundan ötürü hiçbir zaman yenilikçi firmalarla rekabet etme olanakları bulunmamaktadır.
15. Sanal Girişimcilik: Sanal dünya, bilgi ve iletişim teknolojileri üzerinde kurulu bir dünyadır (Tutar ve Altınkaynak, 2013, s.45). Bilgisayarların sanal ortamında kurulu olan sanal girişimcilik, en hızlı gelişen girişimcilik türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Otomotivden gayrimenkule, eğitimden sağlığa, giyimden gıdaya kadar birçok alanda sanal girişimcilik faaliyetleri lkemizde ve dünyada her geçen gün etkin hale gelmektedir. Bilgisayarlarda açılan

siteler aracılığıyla, müşterilere mal ve hizmet sunan sanal girişimciler, hem ülkemizde hem de dünyada başarılı örneklerle imza atmaktadır.

16. İç Girişimcilik: Hâlihazırda çalışan büyük bir organizasyon içerisinde klasik bir girişimci gibi davranma veya böyle davranmaya özendirilme işi olarak ifade edilmektedir. Şirket girişimciliği olarak da ifade edilen iç girişimcilik; var olan bir örgüt, risk alma, yenilik ve aktif rekabet davranışları yoluyla harekete geçirmeyi ve yeniden canlandırmayı, var olan organizasyon içerisinde yeni bir girişim yaratmaya yol açan girişimsel faaliyetleri, örgütün ana fikrini yenilemeyi ve örgütü dönüştürmeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle kavramın boyutları; var olan bir örgüt içerisinde yeni bir girişim yaratma, dışsal girişimcilik düşüncesini, tutumunu ve davranışını örgüt içerisindeki bireylere aşılama, örgütsel dönüşümü gerçekleştirme, yapılan yenilikler yoluyla endüstrinin yapısını değiştirme gibi yenilik, risk ve aktif davranış içeren birçok faaliyeti kapsamaktadır (Naktiyok, 2004, s.35). Bu tür girişimciler hiçbir aile avantajı olmadan kendi çabalarıyla en alt kademedен yukarıya doğru kariyer yapan ve bu sırada birçok işveren değiştiren kişiler olarak karşımıza çıkmaktadır. Başarılı işletmelerin genel müdürleri iç girişimcilere örnek olarak verilmektedir. İç girişimciler yöneticilerle yaratıcı yeteneği olanlar arasında bir köprü kurmaktadır. İç girişimcilik olgusunun temelinde, girişimcilik düşüncesinin organizasyonun içerisine doğru çevrilmesi yatmaktadır. Bu kişiler, yeni fikirleri alıp kazançlı gerçeklere dönüştürmektedirler. İç girişimciler ürün ya da hizmetlerin pazarda yer alması için yeni süreçler tasarlayıp risk almaktadırlar. Buna ek olarak firmaları gerek kârlılık gerekse ekonomik büyüme bakımından yeniden canlandırma ve performansını iyileştirme etkinliği iç girişimcilik olarak tanımlanmaktadır.

17. Sosyal Girişimcilik: Kâr amacı gütmeyen işletmelerin finansman sağlamak veya sosyal fayda yaratmak için gerçekleştirdiği bir takım faaliyetler olarak görülebileceği gibi kâr amacı güden işletmelerin sosyal sorumluluk uygulamaları ve toplumun sosyal problemlerinin çözüme ulaştırılmaya çalışılması olarak da ifade edilebilir (Özdevecioğlu ve Cingöz, 2009, s.84). Sosyal girişimcilik; bir problemden yola çıkarak, yoksulluktan sağlığa, çevreden insan haklarına kadar birçok konuda, sosyal etki, inovasyon, sürdürülebilirlik ve büyümeyi temel alarak, uzun dönemli projeler geliştiren,

sürdüren ve sosyal dönüşümü sağlayan girişimcilik türü olarak tanımlanmaktadır. Girişimcilik özellikleri içinde yer alan risk alma, yaratıcılık, önderlik, rekabetçilik, başarı odaklılık gibi nitelikler, sosyal girişimcilikte sosyal algı ve duyarlılık ile ön plana çıkmaktadır. Sosyal girişimciler toplumun değişim ajanı ve toplum yararına gerçekleşen yeniliklerin öncüleri olarak görülmektedir. Sosyal girişimcileri başkalarının sorunlarına duyarlı olan ve bu sorunları çözmek için hayırseverlik ve çağdaş sorun çözme odaklı girişimcilik kültürünü aynı potada eriten kişiler olarak tanımlamak mümkündür (Saatçi ve Arıkan, 2014, s.105-106). Sosyal girişimciler, sosyal sorunlar üzerine odaklanmaktadır. Kâr yerine daha büyük sosyal dönüşümleri gerçekleştirecek modeller üzerinde çalışmaktadırlar. Sosyal girişimciliğe verilen önem girerek yoğunlaşmakta ve gündemde kalmaktadır. Toplumun geleceğinin iyileştirilebilmesi, toplumsal sorunlara çözüm bulunabilmesi, toplum içerisinde potansiyellerin ortaya çıkarılarak işsizliğe çözüm bulunabilmesi, yoksulluğun azaltılabilmesi, kişisel gelir düzeyinin artırılması sayesinde sosyal dengenin pozitif yönde geliştirilebilmesi ve sosyal değer yaratılabilmesi bakımından bu tür girişimcilik çok önemli olmaktadır.

1.1.8. Girişimcilerin Amaç ve Sorumlulukları

Sözlük anlamı itibariyle amaç; ulaşılmak istenen sonuç, maksat, hedef, misyon veya gaye anlamına gelmektedir. Girişimcilik açısından amaç ise; girişimin kuruluşu, var oluş nedeni, planları, projeleri ve stratejileri olarak tanımlanmaktadır.

Girişimler, üretim faktörlerinin mal ve hizmetlere dönüştürüldüğü yerler olmaktadır. İster büyük olsun ister küçük olsun tüm girişimler mal ve hizmetlerini üretip pazarlamak istemektedirler. Bu bağlamda amaçlar, girişimlerin ulaşmak istedikleri hedefleri belirleyen planların kapsamını ortaya koymaktadır. Girişimcilerin amaçlarının başında kâr elde etmek gelmektedir. Buna ek olarak topluma hizmet sunmak, süreklilik, gelişmek ve büyümek girişimcilerin amaçları arasında sayılmaktadır. Bu bağlamda girişimcilerin amaçlarını şu şekilde sıralamak mümkün olmaktadır:

1. Kâr Elde Etmek: Üretim faaliyetinin sonucunda elde edilen gelirden, gelirin elde edilmesi için katlanılan giderler düşüldükten sonra kalan olumlu fark kâr

olarak tanımlanmaktadır. Çalışmaların bir ölçütü olan kâr, gelir ile maliyet arasındaki olumlu fark olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda kâr, girişimler için temel amaç olmaktadır. Girişimlerin ürettikleri mal ve hizmetler, tüketicilerin ihtiyaçlarını karşılamak ve işletme kârının temelini oluşturmak gibi iki ana amaca hizmet eder (Tutar ve Altınkaynak, 2013, s58). Girişimlerin faaliyet konularındaki kazançlar ve bu kazançlardan elde edilen kâr, girişimlerin sürdürülebilirliği için önem arz etmektedir.

2. Gelişmek ve Büyüme: Üretimde, satışlarda, pazar payında ve kârda meydana gelen artışlar, girişimlerin büyüme göstergeleri olarak kabul edilmektedir. Büyüme, girişimlerin ekonomik amaçları arasında bulunmaktadır. Niteliksel büyüme; girişimlerin vizyon ve misyonlarında, yönetim yaklaşımlarında, stratejisinde ve örgütsel imajında meydana gelen olumlu gelişmeleri ifade etmektedir. Eğer büyüme satış hacmindeki artışlar gibi fiziksel bir artışı gösteriyorsa, bu niceliksel büyüme olarak tanımlanmaktadır (Tutar ve Altınkaynak, 2013, s.59). Hem niteliksel büyüme hem de niceliksel büyüme, girişimlerin amaçları arasında önemli yer tutmaktadır.
3. Süreklilik: Girişimin en başta gelen amaçları arasında varlığını sürdürmek bulunmaktadır. Çünkü girişimlerin diğer amaçlarını gerçekleştirmeleri, varlıklarını sürdürmeye bağlı olmaktadır. Girişimler, ihtiyaç duyulan mal ve hizmetleri üretilip, yeterli düzeyde kâr elde ederek varlıklarını korumak, kısa süreliğine değil uzun süreli olmak için faaliyetlerde bulunmak durumundadırlar.
4. Topluma Hizmet Sunmak: Kişileri girişimciliğe sevkeden sebeplerden birisi de sosyal ve toplumsal fayda sağlamaktır (Erdoğan, 2007, s.38). Mal veya hizmetin kalitesi, fiyatı ve hizmetin sunum biçimi, insanların bir işletmeyi tercih etmelerinde önemli olmaktadır. Kalite, fiyat ve sunum biçimi, müşteri memnuniyetini sağlamada ve böylelikle toplumsal bir yarar sağlamada önemli hale gelmektedir. Girişimlerin topluma verdiği hizmet, toplumsal hizmet ve tüketicilere hizmet olarak ayrılmaktadır. Toplumun iktisadi ve sosyal yönden kalkınmasına yapılan katkı toplumsal hizmet olarak tanımlanmaktadır. Girişimlerin faaliyetleri sırasında tüketicilerin ihtiyaç ve taleplerini karşılaması ise tüketicilere hizmet olarak adlandırılmaktadır. Topluma hizmeti, dolaylı hizmet ve dolaysız hizmet şeklinde sınıflandırmak

mümkündür (Tutar ve Altınkaynak, 2013, s.58). Girişimlerin asıl amaçları kâr olmasına rağmen, üretim sürecinde yerine getirdikleri sorumlulukları topluma hizmet olmaktadır. Girişimlerin ödediği vergiler, gerçekleştirdiği yatırımlar, ekonomik ve sosyal kalkınmaya yaptıkları katkılar, topluma sunulan dolaylı hizmetler olmaktadır. Kamu girişimleri ile sosyal amaçlı kuruluşlar ise dolaysız hizmet gerçekleştirmektedirler.

Girişimciler, gerçekleştirdiği faaliyetler sonucunda bireysel amaçlara ulaşmanın yanında toplumsal görev ve sorumluluklar da üstlenmektedirler. İşletmenin sahipliğini yapmak, yeni örgütler kurmak, pazara yenilik getirmek, pazardaki fırsatları belirlemek, uzmanlık ve liderlik yapmak, girişimcilerin görevleri arasında sayılmaktadır. Bunun yanı sıra girişimcilerin toplumun ihtiyaçlarını karşılama ve toplumsal amaçlara katkıda bulunma gibi sorumlulukları da bulunmaktadır. Bu bağlamda sorumluluklar aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir:

1. Girişimcilerin Kendilerine Karşı Sorumlulukları: İnsanlar, daha iyi şartlarda yaşamak ve hayat standartlarını yükseltmek için kendi işletmelerini kurmaya yönelirler. Girişimci işletmeden elde edeceği gelirin tamamının kendisine ait olacağını bildiği için, iş kurmayı kendisine ve ailesine daha iyi bir gelecek ve yaşam standardı sağlamanın aracı olarak görür. Girişimci kişilerin bir kısmı, kendi işlerine sahip olduklarında daha iyi gelir elde edecekleri ve bu yolla maddi güç kazanacakları düşüncesine sahiptir. Bu kişiler için maddi güç kişinin kendisine güven duygusunu kamçulamaktadır (Erdoğan, 2007, s.37).
2. Girişimcilerin Çalışanlarına Karşı Sorumlulukları: Girişimler sosyal bir sistemdir. Fiziksel ile mali kaynakların yanında, insanlardan oluşurlar (Tutar ve Altınkaynak, 2013, s.62). Küreselleşme ile birlikte işletmelerde yaşanan hızlı değişim çalışma hayatını önemli ölçüde etkilemekte, “insan kaynakları” kavramı giderek daha ön plana çıkmaya başlamaktadır. Çalışanların korunması, iş güvenliğinin sağlanması, yeterli ücret verilmesi, eğitim olanaklarının sağlanması, sosyal ve özlük haklar konusunda tedbirlerin alınması, girişimcilerin çalışanlarına karşı sorumlulukları arasında bulunmaktadır. Doğru insanı doğru yerde istihdam etmek, çalışanların firmaya olan bağlılıklarını güçlendirmek, kurumsal performans düzeyini arttırmak, kalite ve verimliliğe önem vermek yeni rekabet dünyasında girişimcilere avantaj sağlayacak kazanımlar sunmaktadır. Girişimcilerin

çalışanlarına karşı diğer sorumlulukları arasında, onların psikolojik, zihinsel ve fiziksel sağlıklarını korumak ve geliştirmek de bulunmaktadır. Bu nedenle çalışanların genel sağlık durumlarını koruyacak tedbirlerin alınması ve buna uygun örgütsel bir iklim ve kültürün oluşturulması gerekmektedir.

3. Girişimcilerin Müşterilere Karşı Sorumlulukları: Girişimcilerin en önemli amaçlarının başında, müşterilerin mal ve hizmet ihtiyacını karşılayarak kâr sağlamak gelmektedir. “Müşteriler mal veya hizmet alırken önce kalitesini, fiyatını ve eğer satın alınan şey hizmet ise hizmetin sunum biçimine dikkat eder” (Tutar ve Altınkaynak, 2013, s.63). Bu nedenle müşterilerin mal ve hizmet ihtiyacının tam olarak sağlanması gerekmektedir. Girişimlerin çıkarlarını koruyabilmesi ve amaçlarına ulaşabilmesi için toplumsal amaçlara katkıda bulunması gerekmektedir. Bu bağlamda müşteri tatmininin sağlanması, kaliteli ve ucuz üretim ile satış sonrası hizmetlere gereken önemin verilmesi gerekmektedir. Günümüz koşullarında işletmeler, müşterisini tatmin edebilme becerisine sahip olduğu düzeyde rekabet ortamında başarıya ulaşma şansını elde edebilmektedirler. Girişimin, müşterilerin istek ve ihtiyaçlarını karşılamaya odaklanması, müşterinin ne istediğini ve isteklerinin nasıl karşılanacağını bilmesi, uygun fiyatla değer sunması gerekmektedir. Müşterilerle kurulan iyi ilişkiler, satışları arttırmakta ve buna bağlı olarak kâr elde edilmektedir. Kâr elde eden ve sürekliliğini sağlayan girişimlerden toplum sosyal faydalar beklemekte, var olanların da geliştirilmesini istemektedir. Güvenli ürünlerin tasarlanması, paketlenmesi, reklam faaliyetlerinde gerçekçi olunması, müşterilerin ürün hakkında bilgilendirilmesi, müşterilerin şikâyetleri ile ilgili prosedürlerin geliştirilmesi, sosyal faydalar arasında sayılmaktadır.
4. Girişimcilerin Devlete Karşı Sorumlulukları: Türk Dil Kurumu Sözlüğü, devlet kavramını “toprak bütünlüğüne bağlı olarak siyasal bakımdan örgütlenmiş millet veya milletler topluluğunun oluşturduğu tüzel varlık” olarak tanımlamaktadır. “Devlet, insanoğlunun aileden sonra geliştirdiği örgütlenme biçimlerinden biridir. Devlet aynı zamanda bir hizmet örgütüdür. Devletin söz konusu hizmetleri yerine getirebilmesi, belli maliyetleri gerektirir” (Tutar ve Altınkaynak, 2013, s.64). Maliyetler, vatandaşlardan toplanan vergilerle karşılanmaktadır. Bu bağlamda yüksek gelir sağlamak, vergi kaçırmamak,

vergi konusunda dürüst ve duyarlı olmak, girişimlerin devlete karşı sorumlulukları arasında bulunmaktadır.

5. Girişimcilerin Sermayedar ve Hissedarlara Karşı Sorumlulukları: “İşletmenin en önemli kaynağı sermayesidir. Sermaye sağlayan hissedarlar bunun karşılığı belirli bir kâr temin etmek istemektedir” (Marangoz, 2013, s.78). Girişimlerin piyasa değerinin maksimize edilmesi, kâr ile riskin en uygun şekilde dengelenmesi, sadece işletme içindeki tarafları değil işletme dışı taraflar olan hissedar ve sermayedarları da etkilemektedir. Hissedar ve sermayedarlar, yatırımlarına mümkün olan en yüksek dönüşün sağlanmasını, uzun vadede maksimum kazancın elde edilmesini, verimli çalışılmasını, kârın adil bir şekilde dağıtılmasını ve bilgilendirilmelerini istemektedirler. Bu bağlamda girişimciler, hissedar ve sermayedarların bu taleplerini karşılamak durumundadırlar. Bunun sonucunda hissedar ve sermayedarlar kendi yaşam düzeylerini yükseltmekte ve yatırım yapmaya devam etmektedirler.
6. Girişimcilerin Diğer İşletmelere Karşı Sorumlulukları: Üretim sürecinde mal ve hizmet sağlayan işletmeler ile mal ve hizmet satın alan işletmeler arasında doğrudan ilişki içinde bulunmak gerekmektedir. Bunun yanı sıra faaliyetler sırasında rakip firmalara karşı da sorumlu davranışlarda bulunulması gerekmektedir. Aynı pazarda bulunan diğer işletmeleri ortadan kaldırma amacıyla hareket eden işletme tekel konumuna gelecektir (Marangoz, 2013, s.79). Rekabet eden rakiplerini ortadan kaldırmak veya rekabeti sorumsuzca bir güç olarak kullanmak, birçok tarafa zarar vermektedir. Tekel konumuna gelen işletme, ürün veya hizmetin fiyatlandırmasını tüketici aleyhine gerçekleştirebilmektedir. Buna ek olarak işletmeler arasındaki rekabeti kaldırmak, azaltmak ya da eksiklerini ortadan kaldırarak daha güçlü hale gelme amacıyla karteller, tröstler veya holdingler birleşmeler yapabilmektedirler. Gizli ya da açık yapılan bu birleşmeler haksız rekabete neden olabilmektedir. Bu nedenle girişimciler, diğer girişimciler ve işletmelerle ilişkilerinde genel ahlak kuralları ve sorumluluk çerçevesinde hareket etme durumundadırlar.
7. Girişimcilerin Çevreye Karşı Sorumlulukları: İşletmeler üretim için kaynaklar kullanmaktadırlar. Bu kaynaklar arasında hava ve su hem doğal hem de yenilenebilen kaynaklar olarak tanımlanmaktadır. Bunun dışında bazı kaynakların yenilenmesi yavaş veya yenilenemez olması durumu

bulunmaktadır. “İşletmelerin kullandıkları bu kaynakları koruyarak, çevreyi kirletmeden ve zarar vermeden akıllıca kullanmaları sosyal bir sorumluluktur” (Marangoz, 2013, s.77). Girişimlerin çevre konusunda gerekli hassasiyeti göstermeleri gerekmektedir. Aksi takdirde çevreye zarar veren firmalar, devlet ve toplum tarafından çeşitli şekillerde cezalandırılmaktadırlar.

8. Girişimcilerin Ekonomik Sorumlulukları: “Girişimlerin ekonomik sorumluluğu, kıt kaynakların rasyonel kullanımını sağlamaktır. Toplumun gerek duyduğu mal ve hizmeti karşılamak ancak bu sayede mümkün olabilir” (Tutar ve Altınkaynak, 2013, s.61). Girişimlerin toplumun ihtiyaçlarına uygun kalite ve fiyattan mal ve hizmet üretmeleri, ekonomik sorumluluklarının gereği olmaktadır. Sorumluluklarını yerine getiren girişimlerin başarısı, genel ekonomik sistemin başarısına katkıda bulunmaktadır.
9. Girişimcilerin Ahlâki Sorumlulukları: Ahlâk kuralları, toplumun temel değerlerinin başında gelmektedir. “Ahlâki değerler, insanlık tarihinin birikimidir” (Tutar ve Altınkaynak, 2013, s.61-62). Zaman değişse bile etik ve ahlaki değerler özelliklerini korumakta ve kalıcı olmaktadır. Girişimlerin de bu değerleri korumak ve söz konusu değerlere uygun faaliyette bulunmak gibi sorumlulukları bulunmaktadır.
10. Girişimcilerin Sosyal Sorumlulukları: Son yıllarda işletmelerin topluma sadece ekonomik fayda sağlama anlayışından, daha iyi bir toplum ve daha iyi bir çevre anlayışına geçtikleri görülmektedir. Bu geçişte; toplumsal sorunlara eğilmek gerektiğinin hissedilmesinin yanı sıra sosyal sorumluluk faaliyetlerinde bulunarak işletmelerin kurumsal saygınlığının artacağı ve böylelikle rekabet avantajı sağlanacağı düşüncesinin etkili olduğu görülmektedir. “Günümüzde işletmelerin sosyal sorumlulukları çok geniş bir alanı kapsamaktadır ve bu alan her geçen gün genişlemektedir” (Marangoz, 2013, s.76). Yeni istihdam alanlarının açılması, geri kalmış bölgelerin kalkandırılması, işsizliğin önlenmesi, üretim ve tüketim faaliyetlerinin sosyal fayda sağlayacak biçimde sürdürülmesi, çalışanların eğitimle bilgi ve becerilerinin arttırılması, konut ve altyapı hizmetleri, girişimlerin genel olarak öne çıkan sosyal sorumluluk alanları arasında sayılmaktadır.

1.1.9. Girişimcilik Engelleri ve Girişimcilere Sağlanan Destekler

Girişimciler her geçen gün iş dünyasında engellerle karşılaşmaktadır. Bu durumda girişimciye engelleri aşabilmek yakışmaktadır. Zorluklardan kaçmamak, belirsizliklerle dolu geleceğin tehlikelerinden korunmak ve risklere karşı hazırlıklı olmak gerekmektedir. Karşılaşılan riskler bazen beraberinde fırsatları çıkarabilmektedir. Bu fırsatlardan yararlanmak işletmenin etkinliğini önemli lde artırabilmekte ve başarılarla neden olabilmektedir. Karşılaşılan engellerin yanı sıra girişimcilere destek veren kuruluşlar da bulunmaktadır.

Girişimcinin önündeki en büyük engellerden biri bürokratik zorluklar olmaktadır. Őirketlere yönelik mevzuatlar ve bürokratik engeller yüzünden iş ve yatırım yapma açısından uygun bir ortam oluşmasında zorluklar yaşanmaktadır. Bu durumun farkında olan kuruluşlar yürürlükteki mevzuatı basitleştirip, vergi sistemini düzenlenmesini talep etmektedirler.

İş kurarken girişimcilerin zorlanacakları diğer husus ise ekonomik istikrarsızlık olmaktadır. İş planlarının finansal bölümlerinde ekonomik istikrarsızlık nedeni ile farklılaşma görülebilmektedir.

Sermaye yetersizliği ve finansal sorunlar girişimcilerin zmek zorunda oldukları diğer bir engel olarak karşılarına çıkmaktadır. Yeni bir iş kurmak için muhakkak belli bir sermaye gerekmektedir. Bu sermaye pek çok yoldan temin edilebilmektedir. Banka kredileri bu alanda en çok başvurulan yollardan biri olmaktadır. Ancak prosedürlerin uzun olması ve bir takım güvencelerin gösterilme gerekliliği sadece iş fikri ve planı olan girişimci için oldukça büyük bir darbe olmaktadır. Fakat son yıllarda bazı sivil toplum örgütlerinin geliştirdiği fon sistemi ile bu engeli belli lde açmak mümkün olabilmektedir.

Bilgi eksikliği, girişimcinin karşılaştığı engellerden biri olmaktadır. Girişimciliğin ilk şartı teknik bilgi sahibi olmak değildir ancak bu hususun göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Yaptığı işin inceliklerini bilmeyen bir kişinin, o mal veya hizmeti pazarlaması ve geliştirmesi mümkün olamamaktadır. Bu bağlamda kurulan işletmenin uzun ömürlü ve kazançlı olması hususunda sorunlar çıkabilmektedir. Bu engeli aşabilmek için girişimcilere yönelik liderlik, yönetim, finansman ve pazarlama gibi konularda eğitimlerin verilmesi gerekmektedir.

Girişimcilik öncelikle insana bağımlı olan bir kavram olmaktadır. Tüm şartlar yerine geldiğinde bile kişi kararlı ve ne istediğini bilen bir tutumda değilse yeni bir iş kurmak için gerekli en önemli kaynak yetersiz olmaktadır. Bu özgüven eksikliği genellikle toplumdaki yanlış yargılardan ileri gelebilmektedir. Yeni bir iş fikri oluşturmaya başlayan girişimcinin rakiplerden veya tecrübesizlikten korkması, meydana gelen olumsuzluklardan yılması, başarının baştan kaybedilmesine neden olabilmektedir.

Nakit akışındaki aksamalar girişimcilerin karşılaştığı bir diğer sorun olabilmektedir. Piyasada gelişen şartlardan dolayı alacakların tahsil edilememesi, işletme giderleri, devlete olan ödemeler, üçüncü şahıs ve firmalara olan borçlar sıkıntıya neden olabilmektedir. “Nakit akışı ve mali planlama ile ileriye görmek, önlem olarak hazırlıklı olmak lazımdır” (Çakırer, 2012, s.55).

Stres, girişimcinin karşılaştığı bir diğer engel olabilmektedir. Yoğun iş temposu, hızla gelişen teknoloji, bilgi ve değişimi takip etme ve yakalama telaşı, bitmeyen rekabet, düzelmeyen ekonomi, başarılı olma hırısı, zaman yetersizliği, yetişmeyen işler, trafik, gelecekle ilgili belirsizlikler strese sebebiyet vermektedir. Tüm bu sebeplerin neticesinde sorumluluk, endişe, kişisel enerji yetersizliği, iş tatminsizliği, yalnızlık duygusu ve başarısız olma korkusu artmaktadır.

Özellikle küçük ölçekli işletmelerde ve de yeni kurulan küçük organizasyonlarda girişimciler her şeyi kendisi düşünmekte ve her şeyi kendisi yapmaktadır. İşletmenin para kazanması ve varlığını devam ettirmesi girişimciye bağlı olduğundan, bu durum dezavantajlara neden olabilmektedir.

İşlerin hızlı bir şekilde birden büyümesi de girişimciye engel olabilmektedir. Bu bağlamda müşterilerden gelen talebi karşılayamama ve müşteri memnuniyetinin azalması gibi durumlar olabilmektedir. Yavaş ama emin adımlarla kontrollü bir yükseliş daha uygun olmaktadır.

Yeni ürün ve hizmetlerden müşterileri haberdar edememe sorunu girişimcinin karşılaştığı bir diğer sorun olabilmektedir. Müşteri bilgilerinin güncel tutulması, bülten veya elektronik postalarla müşterilere sürekli bilgilendirici mesajların gönderilmesi, müşteri memnuniyetini sağlama bakımından oldukça önemli olmaktadır.

Girişimci için her zaman iş ön planda olmaktadır. Özellikle hırslı olan girişimciler bunu bir yaşam tercihi haline getirebilmektedirler. Sıkıntılı dönemlerde aile desteğinin olması girişimciyi motive edebilmekte aksi takdirde motivasyon düşüklüğü oluşabilmektedir.

Girişimci, müşterilere ve çalışan personele karşı sorumluluklarını yerine getirirken maalesef hayır diyememe gibi zor bir durumla karşı karşıya kalabilmektedir. Őirketinin, personelinin ve kendinin menfaatlerini ön planda tutabilmek için soğukkanlı, prensipli, adil ve doğru davranmak daha yerinde bir davranış olmaktadır.

Girişimci, mal ve hizmet aldığı satıcılar ile tedarikçileriyle iletişim halinde bulunmaktadır. Bu zamanla stres kaynağı olabilmektedir. Yetki devri ile rutin konulardan uzaklaşması, önemli kararlara bizzat kendisinin odaklanması daha yerinde bir davranış olmaktadır.

Tüm bu engellere rağmen girişimciliğin gün geçtikçe yayılması ve kurulan yeni firmalar sayesinde bu engellerin giderek aşılması gerekmektedir. Dinamik ve sağlam bir ekonomik ortamın oluşturulması ve serbest rekabet şartlarının sağlanması için girişimciliğin desteklenmesi ve girişimcilik ikliminin oluşturulması gerekmektedir. Üniversitelerde öğrencilerin girişimciliğe özendirilmesi, bu yönde dersler ve konferanslar verilmesi, öğrencilerin girişimcilik eğilimi ve yeteneğinin geliştirilmesi bu bağlamda yapılabilecek çalışmalara örnek oluşurmaktadır. Bunun yanı sıra girişimciliğin önemi üzerinde durulması, girişimcilik ve girişimcilerin teşvik edilmesi, girişimcilik ödülleri verilmesi ve bu konuda yasal düzenlemelerin yapılması önemli olmaktadır.

Girişimcilik engellerinin kaldırılması ve girişimciliğin geliştirilmesinde kullanılacak çözümler aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir:

1. Bürokratik engellerin azaltılması
2. Vergi işlemlerinin sadeleştirilmesi
3. Vergi yükünün azaltılması
4. Girişimci kılavuzlarının hazırlanması
5. Özel danışma bürolarının kurulması
6. İş kapatma işlemlerinin sadeleştirilmesi
7. İthalat ve ihracat işlemlerinin sadeleştirilmesi

8. Haksız rekabetin önlenmesi
9. Araştırma ve geliştirimin özendirilmesi ve girişim alanı olarak uygulanması
10. Araştırma ve geliştirme sonucu elde edilen buluşların değerlendirilmesi
11. Buluşların ödüllendirilmesi
12. Girişimcilere destek sağlayacak derneklerin kurulması
13. Girişimcilik eğitimlerinin yaygınlaştırılması ve bu eğitimi veren kurumların desteklenmesi
14. Kitle iletişim araçlarıyla girişimciliğin özendirilmesi
15. Girişimcilere yeni iş fikirlerinin verilmesi
16. Girişimcilerin sosyal güvencesinin artırılması ve desteklenmesi girişimciliği teşvik edebilmektedir.

Bu sayılan maddelerin yerine getirilmesi, girişimcilik faaliyetlerinin artmasına, ekonomiye artı değer ve dinamizm katmasına neden olabilmektedir.

Girişimcilik, ülkemizde günden güne daha fazla önem kazanmaktadır. Girişimcilik için fikir dışında en az onun kadar önemli bir diğer nokta da hiç şüphesiz çalışma olanakları veya finansman formatında verilen destekler olmaktadır. Girişimcilere Türkiye’de en büyük kredi desteği sağlayan kuruluşlardan biri Halkbank’dır (Bayraktar, 2008, s.6). Bunun yanı sıra teknik danışmanlık ve bilgilendirme yoluyla da girişimcilere destek sağlamaktadır.

Girişimcilere finansal destek ve eğitim olanakları sağlayan bir diğer kuruluş da KOSGEB’dir (KOSGEB: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı). Girişimcilik destek programı adı altında ücretsiz ve genel katılıma açık uygulamalı girişimcilik eğitimleri vermektedir. Bunun yanı sıra yeni girişimci desteği, iş geliştirme desteği, iş kuruluş ve işletme desteği adı altında kredi destekleri vermektedir (www.kosgeb.gov.tr, 06.02.2017).

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), KOBİ Bilgi Sitesi ile girişimcilere şirket işlemleri, izinler, vergiler, destekler, teşvikler, dış ticaret, iş geliştirme gibi yararlı bilgiler vermektedir (www.kobi.org.tr, 06.02.2014). Bunun yanı sıra kadın ve genç girişimcilerin bilgi birikimlerini artırmak amacıyla eğitim faaliyetleri düzenlemektedirler.

İllerde kurulan Teknoparklar, Kuluçka Merkezi Hizmetleri adı altında ücretsiz ofis alanı tahsisi, girişimci eğitimleri, mentörlük desteği, yatırımcılarla buluşturma ve girişimcileri uluslararası pazarlara hazırlama gibi konularda destek vermektedir (www.teknoparkistanbul.com.tr, 06.02.2017).

1.2. Sosyal Girişimcilik

Sosyal girişimcilik toplum ve girişimcilik olgularının birleşiminde ortaya çıkmıştır. Genel bir ifade ile sosyal girişimcilik, toplumsal sorunlara girişimcilik bakış açısı ile çözümler aranmasına işaret etmektedir. Oldukça geniş bir alan kapsayan sosyal girişimcilik, toplumsal amaçlara yönelen bir kavramdır. Başka bir deyişle sosyal girişimcilik; topluma fayda sağlamaya yönelen bir yol veya yollardır. Bu yollar sosyal girişimciliğin amaçları gibi "sosyal değeri" arttırma, diğer bir deyişle insanlar için iyi bir şey yapma yollarıdır. Sosyal girişimcilik sosyal sorunların farkında olan, onları çözmeye niyetlenen, yenilikçi davranan bir faaliyet olarak görülmektedir. Bu bölümde sosyal girişimcilik ve Türkiye'deki gelişimi hakkında bilgiler verilmesi hedeflenmektedir.

1.2.1. Sosyal Girişimcilik ve Sosyal Girişimci Kavramı

Sosyal girişimcilik hem akademik alanda hem de uygulama alanında devamlı olarak gelişen ve farklı yaklaşımları beraberinde getiren bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal girişimcilik, kâr amacı gütmeyen organizasyonların gelir elde etmek için yenilik üretmeleri şeklinde tanımlanabilmektedir. Bu noktadan bakıldığında, kâr amaçsız kuruluşların kendilerine gelir sağlayabilmek için yaptığı fırsatları bulma, bu fırsatlardan yararlanmak için gerekli kaynakları bir araya getirme ve bu fırsatları somut bir takım çıktılara dönüştürebilme kapsamında yapılan çeşitli faaliyetler sosyal girişimcilik olarak değerlendirilmektedir.

Bir başka tanıma göre sosyal girişimcilik, sosyal değişim yaratan küresel bir hareket olarak değerlendirilmektedir. Sosyal girişimcinin oluşturduğu yapı kâr amacı güden, kâr amacı gütmeyen ya da her ikisini bir arada barındıran bir kuruluş olabilmektedir. Sosyal girişimcilik, geleneksel girişimciliğin odaklandığı bir problemi yenilikçi bir yaklaşımla çözerek sosyal bir değer yaratmaktadır.

Yeniliklere açık sosyal girişimcilerin önemi hem iş dünyasında hem de sosyal alanda giderek artmaktadır. Toplumsal sorunların çözümünde önemli görevler üstlenen

kurumlar, sosyal girişimcilik faaliyetleriyle birçok toplumsal soruna çözüm bulabilmektedirler. Toplumsal dönüşümün önemli araçlarından birisi olarak ortaya çıkan sosyal girişimcilik ile iş dünyası, devlet ve sivil toplum kuruluşlarının duyarlılıkları gün geçtikçe artmaktadır. Bu bağlamda sorunlar saptanmakta, ihtiyaçlar karşılanmakta, işbirlikleri oluşturulmakta ve sorunların çözümlerindeki etkiler artmaktadır.

Aşağıdaki tabloda literatürde ve uygulamada yer alan sosyal girişimcilik tanımlarından bazılarına yer verilmektedir.

Tablo 1.2.1: Sosyal Girişimcilik Tanımları

Yazarlar	Tanım
Fowler (2000)	Sosyal girişimcilik, sosyal fayda elde etme ve sürdürme olanağı sağlayan yaşanabilir (sosyo-) ekonomik yapıların, ilişkilerin, kurumların, organizasyonların ve uygulamaların yaratılmasıdır.
Hibbert ve diğerleri (2002)	Sosyal girişimcilik, kâr elde etme amacından daha çok sosyal amaçlar için girişimsel davranışın sergilenmesidir.
Mair ve Marti (2006)	Sosyal girişimcilik, sürdürülebilir bir şekilde, sosyal ihtiyaçları karşılayan fırsatların keşfedilmesi ve bu fırsatların gerçeğe dönüştürülmesinde kaynakların yaratıcı bir şekilde kullanılmasıdır.
Kanada Sosyal Girişimcilik Merkezi (2001)	Sosyal girişimcilik iki kategoriye ayrılmaktadır. İlki kâr amacı güden sektörlerde kavram, özel bir sektöre sosyal bir şekilde bağlı olmanın önemine vurgu yapan faaliyetlere ve iyi şeyler yaparak iyi olan kişileri artıran yararlılara karşılık gelmektedir. İkincisi, kâr amacı gütmeyen sektörde örgütsel etkinliği artırmak ve uzun süreli sürdürülebilirliği sağlamak için girişimsel yaklaşımları destekleyen faaliyetlere karşılık gelmektedir.
Sosyal Girişimciler Enstitüsü (2002)	Sosyal girişimcilik, hem sosyal hem de finansal geri dönüşümü aynı anda elde etme sanatıdır.

Kaynak: Besler, S., Sarıkaya, M., Biçerli, M.K., ve ark. (2010). Sosyal Girişimcilik, s.7

Sosyal girişimcilik oldukça geniş kapsamlı ve zor tanımlanabilen bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal girişimciler geleneksel girişimcilere birçok açıdan benzemektedirler. Örneğin, yeni işletme kurmaları, sosyo-ekonomik gelişmeye olan

katkıları, fırsatları belirleyebilmeleri, yenilikçi ve kararlı olmaları bu iki tip girişimcinin ortak özellikleri olarak sayılabilmektedir. Ancak, sosyal girişimcilerin özel sektör girişimcilerinden en temel farkı, toplumsal sorunları çözmeye ve sosyal değer yaratma konusunda çalışmaları kabul edilmektedir. “Sosyal girişimler kâr yerine bir sorunu çözmeye odaklanmışlardır” (Blank ve Dorf, 2014, s20). Kısacası, sosyal girişimciler için kâr elde etmek ve para kazanmak yaptıkları işin bir yan ürünü olarak ortaya çıkmaktadır.

Sosyal girişimci, sosyal konuları tutkulu ve derinlemesine önemseyen, değer yaratmak, problemleri çözmek ve ihtiyaçları karşılamak için yenilikçi teknikleri kullanan, bu sosyal konuların değişikliği üzerine çalışan kişidir. Bir başka tanıma göre sosyal girişimciler toplum yararına sosyal fayda yaratmaya odaklanan kişiler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kişiler, piyasanın kendi başına çözemediği, pazar çözümlerinin henüz üretilmediği veya mevcut yöntemlerin, kurumların ve politikaların işlemediği sorunlara ve toplumsal ihtiyaçlara eğilmektedirler.

Sosyal girişimciler birçok farklı alanda faaliyet göstermektedirler. Bazıları düşük gelirli bölgelerde uygun ücretli, eğitim kalitesi yüksek okullar açmakta veya düşük gelirli grupların ve özel sektörün ortak çalışmaları sonucunda geri dönüşüm yöntemleriyle kazanılan yeni ürünler sunmaktadırlar. Küçük çaptaki çiftçilerin piyasaya erişimini artırmak için teknoloji sağlamak veya evsiz vatandaşlar için düşük maliyetli yerleşim çözümleri tasarlamaktadırlar. Diğerleri kadınlar ve diğer dezavantajlı gruplar için gelir getirici fırsatlar yaratmaktadırlar. Yasal olarak sosyal girişimler dernek, kooperatif, özel şirket, vakıf gibi birçok farklı şekilde faaliyet gösterebilmektedir.

Toplumun yeterince karşılanamayan ihtiyaçlarını gidermeyi görev olarak kabul eden sosyal girişimciler, işsizlik ve yoksulluk sorunlarının çözümü için çaba göstermektedirler. Bu bağlamda istihdamı artırmada önemli olmaktadır. Buna ilave olarak sürdürülebilir kalkınma ve ekonomide güven ortamını oluşturmada etkin role sahip olmaktadır. Bu nedenle sosyal girişimciliğin geliştirilmesi, desteklenmesi ve dolayısıyla sosyal girişimcilerin yetiştirilmesi önem kazanmaktadır. Bireylerin sosyal girişimcilik hakkında geliştirilmesi ve yetiştirilmesi için çeşitli eğitim programlarıyla desteklenmesi gerekmektedir.

Aşağıdaki tabloda bazı sosyal girişimci tanımlarına yer verilmektedir.

Tablo 1.2.2: Sosyal Girişimci Tanımları

Yazarlar	Tanım
Dees (1998)	Sosyal girişimciler, sosyal sektörde değişim ajanlarının rolünü oynar: Sosyal değer yaratmak ve bu değeri yaşatmak için bir misyona sahip olmak; bu misyona hizmet edecek yeni fırsatları keşfetmek ve izlemek; yenilik, uyum ve öğrenme süreçlerine sürekli katılım; sahip olunan kaynaklarla sınırlanmadan cesur davranmak; ortaya çıkan sonuçlar ve sorumlu olunan kurumlara hesap verebilmek sosyal girişimciliğin en önemli unsurlarını oluşturmaktadır.
Brinckerhoff (2000)	Sosyal girişimciler, başkaları yerine risk alan kişilerdir.
Waddock ve Post (1991)	Sosyal girişimciler, kamu sektöründe değişiklikler ve belirli sosyal konuların algılanması konusunda önemli rol oynayan, özel sektör vatandaşlarıdır.
Thompson ve arkadaşları (2000)	Sosyal girişimciler, bazı tatmin edilmemiş ihtiyaçların (devletin karşılayamadığı ya da karşılayamayacağı) karşılanma fırsatının nerede olduğunu gören ve gerekli kaynakları (genellikle insan, gönüllüler, para, bina) toplayan ve bunları farklı bir şey yapmak için kullanan kişilerdir.
LaBarre ve Fishman (2001)	Sosyal girişimciler, işletmelerden yeni fikirler alarak toplumun en derin değişimlerini sağlamaya odaklı yenilikçilerdir.
Peredo ve McLean (2006)	Sosyal girişimciler; sadece sosyal değer yaratmayı amaçlayan; bu değeri yaratacak fırsatları görme ve kullanma kapasitesi olan; sosyal değer yaratma veya dağıtma konusunda yenilikler gerçekleştiren (yeni bir şey yaratmaktan başkasının yeniliğini kabul etmeye kadar uzanan bir düzlemde), sosyal değer yaratma ve dağıtma konusunda ortalamanın üzerinde bir riski kabul etmeye istekli olan; sosyal yatırımları sürdürmede sınırlı kaynaklardan yılmadan yararlanmada becerikli olan kişi veya gruplardır.
Bornstein (1998)	Bir sosyal girişimci, hayali ve gerçek problem çözme yaratıcılığını birleştirebilen, güçlü yeni fikirlere ve değişim vizyonuna sahip kişilerdir.
Kanada Sosyal Girişimcilik Merkezi (2001)	Sosyal girişimciler, sosyal değişim alanındaki liderlerdir ve özel, kamu, kâr amacı gütmeyen tüm sektörlerde olabilirler.
Sosyal Girişimciler Enstitüsü (2002)	Sosyal girişimciler, sosyal amaçları takip etmede gelir kazandırıcı stratejileri kullanan, yatırımın hem sosyal ve hem de finansal geri dönüşümünü aynı zamanda elde etmeyi amaçlayan kişidir.

Kaynak: Besler, S., Sarıkaya, M., Biçerli, M.K., ve ark. (2010). Sosyal Girişimcilik, s.8

Yukarıdaki tablolarda ifade edilen tanımlardan da görüldüğü gibi sosyal girişimcilik, farklı disiplinler tarafından sorgulanan ve gelişmekte olan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal girişimcilik olgusu kamu, özel sektör ve sivil sektör kapsamında farklı şekillerde algılanmakta ve tartışılmaktadır. Bu yaklaşımların ilki kâr amacı gütmeyen kuruluşlar alanında gelişmiştir. Sosyal fayda temin etmek için kâr amacı gütmeyen çeşitli organizasyonlara okullar, çeşmeler, vakıflar, sivil toplum kuruluşları, öğrenci kulüpleri ve çeşitli dernekler örnek olarak verilebilmektedir. Bu tür organizasyonlar özellikle toplumun gelir düzeyi düşük kesiminin çeşitli sosyo-ekonomik ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik faaliyetlerde bulunmaktadır. Burada göz ardı edilmemesi gereken önemli bir nokta vardır ki o da her kâr amacı gütmeyen kuruluşların sosyal bir girişimci olarak kabul edilmemesi gerekliliğidir. Bunlar arasında sosyal girişimcilik özelliklerini gösteremeyen kuruluşlar da olabilmektedir. Sosyal girişimciliğe yönelik kuruluşlar, aldıkları stratejik kararlar ve vizyonları ile çevrenin tepkileri karşısında ortaya koydukları davranış özellikleriyle diğer kâr amacı gütmeyen kuruluşlardan farklılaşabilmektedir (Weerawardena ve Mort, 2006, s.22).

Yaklaşımların ikincisine bakıldığında kâr amacı güden sosyal işletmeler sosyal girişimciler olarak kabul edilmektedir. Bu alandaki işletmeler sosyal bir amaca dönük yenilikçi faaliyetlerde bulunmaktadır. Özel ya da kamu sektöründe faaliyet gösteren hastaneler, sosyal amaçlı ticari girişimler olarak tanımlanmaktadır. Ancak bu girişimler sosyal amaçlarına yönelik sürekli yenilikçi faaliyetlerde bulunuyor ve başarı sağlayabiliyorlarsa sosyal girişimci olarak kabul edilmektedirler.

Üçüncü yaklaşımda; sosyal bir amaca sahip olmayan ancak kâr amacı güden kuruluşlar, sosyal bir girişimci olarak kabul edilebileceğini savunan yaklaşımlardır. Örneğin tekstil sektöründe faaliyet gösteren işletme kâr amacı güden bir işletme olup doğrudan sosyal bir amaca hizmet etmemektedir. Aslında her bir ticari kuruluş ürün ve hizmetleriyle ya da faaliyetleriyle dolaylı da olsa sosyal bir amaca hizmet etmektedir. Burada vurgulanmak istenen faaliyet amacı doğrudan topluma yönelik olmayan ticari kuruluşların da sosyal girişimci olabilecekleridir. Tekstil işletmesi sosyal sermaye yaratma konusunda yenilikçi faaliyetlerde bulunuyorsa sosyal bir girişimci olarak kabul edilmektedir (Besler ve ark., 2010, s.10).

Dördüncü yaklaşımda ise, sosyal girişimciliğin tüm sektörlerde oluşturulabileceğini savunan yaklaşımlardır. Hayırseverlik özelliğine sahip ticari işletmelerde, sosyal bir amaç için kurulmuş fakat ticari işletme olarak faaliyet gösteren işletmelerde, gönüllü kuruluşlarda ya da kâr amacı gütmeyen kuruluşlarda yenilikçi ve sosyal değer yaratan faaliyetler görülmektedir.

Sosyal girişimcilikle ilgili tanımların ortak özelliği sosyal dünyayı değiştirmeye ve sosyal değer üretmeye yönelik çalışmalar yapılmasıdır. Kâr amaçlı ve sosyal girişimcilerin kendilerine özgü birtakım özellikleri bulunmaktadır. Bu özellikleri aşağıdaki tabloda gösterebiliriz:

Tablo 1.2.3: Kâr Amaçlı ve Sosyal Girişimcilerin Kendilerine Özgü ve Ortak Özellikleri

Kâr Amaçlı	Ortak Özellikler	Sosyal Girişimci
Yüksek başarı güdüsü	Yenilikçi	Misyon önderi
Risk taşıma	Özverili	Duygu odaklılık
Organize edici olma	Öncü	Değişim ajanı
Stratejik düşünmesi	Lider	Kanaat önderi
Değer yaratma	Fırsat odaklı	Sosyal değer yaratma
Bütüncül	Süreklilik	Yöneticilik
Hakemlik özelliği	Adanmışlık	Vizyoner ve sorumluluk sahibi

Kaynak: Abu-Saifan, 2012, s.25.

Sosyal girişimcilikte kâr, çeşitli sosyal amaç ve faaliyetleri yerine getirebilmenin ve bunda sürekliliğin sağlayabilmenin bir aracı olmaktadır. Sosyal girişimciliğin kültür ve etiği gönüllülük, etik davranış ve sosyal bir nedene dayanmaktadır. Diğer bir ifadeyle sosyal girişimcilikte toplumun belirli bir kesiminin çeşitli sosyo-kültürel problemlerinin çözümünde gönüllü olarak rol almak ve bunların çözümüne katkıda bulunmak ahlaki bir sorumluluk olarak algılanmaktadır

1.2.2. Sosyal Girişimciliğin Amaçları

Sosyal sorunların çözülebilmesi, yönetimlerin her zaman gündeminde olmuş ve bu sorunları çözebilmek için değişik dönemlerde farklı stratejiler geliştirilmiştir. Ancak uygulanan bu stratejiler sosyal sorunların azalmasını sağlayamamıştır. Bu durum, sorunların kalıcı olarak çözülebilmesi için yaratıcı, yenilikçi ve alışılmadık dışında bir etkinliğin uygulanması gerekliliğini ortaya çıkarmış ve sosyal sorunlara yeni bir bakış açısı sağlayacağı düşünülen sosyal girişimcilik, çözüm olarak önem kazanmıştır. Sosyal girişimciliğin sağlık, eğitim, ekonomi ve toplumsal yaşam alanlarında var olan birçok sorunu derinlemesine incelemesi ve sürdürülebilir çözüm

yolları ile sorunları çözmeye çalışması onu diğer çözüm yollarından farklı kılmış ve sosyal değişim açısından önemini ortaya koymuştur. Sosyal girişimciliğin bu önemi aynı zamanda onun amaçlarından birini de oluşturmaktadır. Sosyal girişimcilik faaliyet örneklerinin ve sosyal girişimciliği geliştirmeye yönelik çalışmaların tümünün ortak noktasında bulunan, topluma fayda sağlama ve var olan sorunu çözüme kavuşturarak olumlu bir sosyal değişim yaratma sosyal girişimciliğin en temel amaçları olarak görülmektedir.

Sosyal sorunların çözümü için önem teşkil eden sosyal girişimciliğin amaçlarından bir diğeri ise, iktisadi girişim yöntemlerinden farklı olarak, kâr elde etmek değil, topluma fayda sağlayacak sürdürülebilir bir etki yaratmaktır. Bilindiği üzere ekonomik alanda yapılan girişimlerin odak noktasını kâr elde etme amacı oluşturmaktadır. Sosyal girişimciliğin amacı ise sosyal misyonu kâr amacının önünde tutarak ve yapılan etkinliği bireysellikten öteye taşıyarak etkinliğin çarpan etkisini arttırmaktır.

Sosyal girişimciliğin birincil amacı kâr elde etmek olmasa da, sosyal girişimciler gerçekleştirdikleri ticari faaliyetlere de önem vermektedirler çünkü sosyal girişim faaliyetlerinin merkezinde bulunan misyonun hayata geçirilebilmesi için ticari faaliyetlerin bir araç olarak kullanılması gerekmektedir. Bir başka deyişle kâr amacı güden işletmelerde de sosyal girişim faaliyeti gerçekleştiren bireylerin olması muhtemeldir. Bu da sosyal girişimciliğin kâr elde ederken de sosyal değişim ve gelişim gerçekleştirebilme veya sürdürülebilir toplumsal kalkınmaya fayda sağlama amacını ortaya koymaktadır.

Sosyal girişimciliğin amacını en genel hali ile tanımlamak gerekirse, sosyal girişimcilik, belli bir sosyal değer yaratarak, bunu sürdürülebilir kılmak için gerekli olan tüm bileşenleri bir araya getirip toplum yararına uygulamayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, sosyal girişimciliğin amaçları; sorunları fark etme, çözüm bulma, sosyal fayda sağlama ve sağlanan faydayı sürdürülebilir kılma olarak özetlenebilmektedir.

1.2.3. Sosyal Girişimciliğin Faydaları

Sosyal girişimcilik yenilikçi, gelişime açık ve çözüm odaklı bir uygulama alanı olduğundan, uygulandığı toplumlara bireysel, ekonomik, çevresel ve toplumsal alanlarda birçok fayda sağlamaktadır. Yapılan çalışmalarda sosyal girişimciliğin

sağladığı faydalar farklı bakış açıları ile değerlendirilmiştir. Çalışmaların bazılarında ekonomik faydaları vurgulanırken, bazılarında sorunlara çözüm bulmasının faydalarından söz edilmiş, bazılarında ise her alandaki olumlu etkileri öne çıkarılmıştır. Sosyal girişimciliğin sağladığı faydalar da tanımı gibi araştırmacılara göre çeşitlilik göstermektedir.

Kostetska ve Berezyak (2014, s.574)'a göre, sosyal girişimciliğin birçok pozitif etkisi bulunmaktadır ve bu faydaları şu şekilde sıralamışlardır:

- Girişimcilik, yeni iş olanakları ve meslek oluşturma şansı sağladığından ekonomik ve sosyal gelişime katkı sağlar.
- Sosyal dışlanmanın üstesinden gelme konusunda yardım sağlar. (Sosyal girişimcilik faaliyetlerinde engelli insanların iş sahibi olmasının desteklenmesinden dolayı)
- Kamu ve sosyal hizmetlerin geliştirilmesi konusunda yeni yollar önerir.
- Bireylerin gönüllü kuruluşlara katılmasını ve gönüllü olarak çalışmasını destekler. Bu da toplumsal birliği güçlendirir.
- Toplum için gerekli olan fakat sektör birimleri tarafından sunulmayan sosyal hizmetlerin daha geniş bir yelpaze ile sunulmasını sağlar.
- Sosyal sorunları çözebilmek için var olan kaynakların daha etkili bir şekilde kullanılmasını destekler.
- Sosyal sorunları çözmeye konusunda devletin yükünü hafifletir.
- Uygun çalışma ortamlarının yaratılmasına katkı sağlar.

Sosyal girişimciliğin faydaları ile ilgili maddeler bütün olarak değerlendirildiğinde sosyal girişimciliğin fayda sağladığı alanların çok geniş olduğu söylenebilir. Kamu, özel ve üçüncü sektörün her alanında faaliyet gösterme kapasitesine sahip olan sosyal girişimciliğin faydaları; sosyal girişimciliği gerçekleştiren lider ile bireysel olarak başlayıp, sonuçları ile var olduğu toplumu hatta zaman zaman birçok ülkeyi etkileyerek evrenselleşebilmektedir.

1.2.4. Sosyal Girişimciliğin Önemi

Sosyal girişimcilik, önemli bir araştırma ve inceleme konusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal girişimcilik anlayışı, günümüzün hızlı ve baş döndürücü rekabet ortamında tüm kuruluşları etkisi altına almaktadır. Hızla artan dünya nüfusu,

küreselleşmenin etkisiyle yaşanan sorunlar, doğal çevrenin yok edilme tehlikesi gibi durumlar tüm toplumları doğru çözümler bulmaya itmektedir. Kurumlar, faaliyetlerini yerine getirirken birçok kesimin isteklerini değerlendirmekte ve sorumlu olmaya çalışmaktadır.

Örgütler, bugünün rekabet ortamında ekonomik sistemin yanı sıra sosyal ve çevresel sistemin bir parçası olarak kabul edilmektedir. Yaşanan bu dönüşüm ve değişim sonucunda girişimcilik konusu sadece ticari olarak değil sosyal olarak da ele alınmaktadır. Başarılı bir girişimcinin ticari olduğu kadar sosyal girişimcilik yönünden de güçlü olması durumu karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda sürdürülebilir bir gelişimin oluşturulması için sosyal girişimcilik anlayışı önemli bir rol oynamaktadır.

Girişimcilik basit ve doğrudan iş yaratma kapasitesiyle dünyayı değiştirebilir. Üstelik girişimciliğin gücünü sadece iş yaratan işyerleri kurmak için değil sosyal, çevresel sorunların çözümüne yardım etmek için kullanan heyecan verici, yeni bir girişimci nesli ortaya çıkıyor (Branson, 2013, s.81).

Sosyal değer yaratmak ve topluma yararlı olmak sosyal girişimciliğin önemli bileşenleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bileşenlerin sadece kâr amacı gütmeyen kuruluşlar tarafından yaratıldığını kabul etmek, sosyal girişimciliği kısıtlamaktadır. “Ticaretin kâr etmek için var olduğunu düşünenlere tekrar düşünmelerini öneririm. Ticaret, var olmak için kâr eder ve şüphesiz daha yüksek, daha asil amaçlar için var olmalıdır” (Branson, 2013, s.91). Ekonomik faaliyetlerde bulunan ve kâr amacı güden işletmeler de sosyal değer yaratmaktadır. Ticari girişimler; ürettikleri ürünlerle, verdikleri hizmetlerle ya da sağladıkları istihdam ile topluma yarar sağlamaktadır.

Sosyal girişimciliğin bir diğer önemli özelliği de yenilikçilik kavramıdır. Sosyal alanda yenilikler üretmek veya mevcut sosyal problemlere yeni çözümler bulmak bu kavramın içine girmektedir. Yenilik üretirken de risk almak ve proaktif olmak bir başka boyut olarak karşımıza çıkmaktadır. Risk yönetimini gerçekleştiren ve proaktif davranış sergileyen sosyal girişimciler daha yenilikçi olabilmekte ve böylelikle de sosyal misyonlarına ulaşmada daha etkin hale gelmektedirler (Besler, 2010, s.13). Potansiyel fırsatların ve tehditlerin aktif bir şekilde izlenmesi, çevresel koşulların analiz edilmesi, sosyal girişimciler için önem arz etmektedir.

Sosyal girişimciliğin istihdam miktarı üzerinde önemli etkileri görülmektedir. “Girişimcileri diğer insanlardan farklı kılan, kendi kendilerini motive edebilmeleri ve yönlendirebilmeleridir. Başkalarının göremediği fırsatları tespit eder, ayrıca istihdam oluşturmak ve topluma yararlı olmak isterler” (Branson, 2013, s.55). Örneğin ekonomik durumu zayıf olan kimselere yardım için kurulmuş olan sosyal girişimler; faaliyetlerini gerçekleştirirken irtibat büroları kurmakta, depolar kiralamakta ve bu yardımları ihtiyaç sahiplerine ulaştırmaktadırlar. Bütün bu süreç içinde de çok sayıda kişinin işgücüne katılmalarını sağlamaktadırlar. Bazı sosyal girişimler de işsizlere mesleki eğitim vererek onların işgücüne katılmalarını sağlamak ve istihdam miktarını arttırmaktadırlar.

Sosyal girişimciliğin istihdam kalitesi üzerinde de önemli etkileri görülmektedir. İstihdam kalitesi günümüzde üzerinde çalışmaların yapıldığı konuların başında gelmektedir. Gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun her toplumda işçiler örgütlenme hakkı, düzgün iş, iş güvenliği, işçi hakları, yeterli gelir, sosyal diyalog, sendika özgürlüğü, toplu pazarlık ve katılımın olduğu bir ortam istemektedirler. Sosyal girişimlerin istihdam kalitesi üzerinde etkisi yine eğitim ile bağlantılı olmaktadır. Eğitim sayesinde bireysel donanımların geliştirilmesi mümkün olmakta, böylelikle daha iyi bir iş bulunabilmektedir. Kendi işini kurmaya yardım eden, işbaşında eğitim gibi destekler sunan sosyal işletmeler de istihdam kalitesinin yükselmesine neden olmaktadır.

Sosyal girişimci fikrini, programlarını ve ürünlerini potansiyel bağışçılara ve gönüllülere satmak zorundadır. Bunu yaparken hedef pazarını doğru tespit edip pazar bölümlendirmesini ona göre yaparak durumunda olmaktadır. Sosyal girişimcilikte fırsatları sezme ve elde etme, bu fırsatları uygulanabilir ve pazarlanabilir fikirler haline getirme, değer ekleyebilme, risk üstlenme ve bu çabalardan gelecek kazancı sezebilme çabası pazarlama fonksiyonlarının iyi işlemesinden geçmektedir. Sosyal girişimcilik çabalarının etkileri sadece finansal göstergelerle sınırlı olmamaktadır. Bu tür çabalar sonucunda işletmelerin pazarlama performansları da olumlu olarak etkilenmekte, satış ve pazar payları artmakta, marka imajları güçlenmekte, markaya ilişkin tüketici algıları etkilenmekte ve hatta markalarının bir sigortası olabilmektedir.

Sosyal girişimciliğin toplumların inanç ve tutumları üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır. Toplumun sosyal konularına duyulan ilgi, gönüllü olarak sivil toplum kuruluşlarında çalışmak gibi durumlar sosyal sorumluluk bilinci içinde davranmaya neden olabilmekte ve bireylerin bu tür konulara ilgi duymasını motive etmektedir. Böylelikle empati ve yardımseverlik gibi sosyal duyguların artması söz konusu olabilmektedir. Bir başkasının yardıma muhtaç olduğu algılandığında, durumdan dolayı duyulan rahatsızlık sonucunda birey kendine değil de diğerlerine odaklanarak sosyal girişimcilik niyetinin oluşmasında ve artmasında etkili olmaktadır.

Sosyal girişim aktivitelerinin hedefinde bireyler, toplumlar ve gelecek nesiller yer almaktadır ve sosyal girişimler bu üç seviyedeki ihtiyaçların tamamına yönelik ürün ve hizmetler geliştirmektedir (Besler, 2010, s.95). Böylelikle bireylerin temel ihtiyaçları karşılanarak, toplumsal sorunlara önem verilerek ve gelecek nesiller için ürün ve hizmetleri etkin bir şekilde sunulmasını sağlayarak sürdürülebilir kalkınma amacına da hizmet edilmektedir.

Sosyal girişimciler karşılıklı işbirliği içinde olarak, toplumsal sorunlara çözüm getirerek, ortak tutum ve normlar oluşturarak temelde karşılıklı bir güven bütünü oluşturmaktadır. Bu güven ise ekonomik gelişmeye ve istikrarlı bir yapıya neden olarak işbirliği ve dayanışmayı arttırmakta, sosyal ve ekonomik aktivitelerin gelişmesi için uygun ortamlar yaratmaktadır.

1.3. Türkiye’de Sosyal Girişimciliğin Tarihsel Gelişimi

Türkiye’de girişimcilik tarihi Türklerin Anadolu’ya gelerek yerleşik hayata geçmesine kadar dayanan uzun bir dönemi kapsamaktadır. Anadolu, yüzyıllar boyunca ticaretin yoğun olduğu bir coğrafya olmuştur ve tüccar kavramı ortaya çıkmıştır. Bu tüccarlar, dönemin ilk girişimcilik örnekleri olmuştur. Büyüyen toplumlarda artan ihtiyaçları fark edip üreticiden malı alıp başka kentlerdeki tüketiciye satmışlardır. Seyyar tüccarlar buldukları kentlerin yakın çevrelerine hizmet sunarlarken, kervanlar uzun mesafeli ticaretin gelişmesini sağlamışlardır (Gümüsoğlu ve Karaöz, 2014, s.102). Bu bağlamda, Türkiye’de girişimciliği Selçuklu dönemi, Osmanlı İmparatorluğu dönemi, Cumhuriyet dönemi, 1980 sonrası dönem ve 2000’li yıllarda girişimcilik olarak 5 ayrı başlık altında incelemek yerinde olacaktır.

1.3.1. Selçuklu Döneminde Girişimcilik

Tarihimizdeki 1071 Malazgirt zaferiyle Anadolu'nun kapısının Türklere açılmasıyla birlikte, Türkler yoğun olarak Orta Asya'daki anayurtlarından Anadolu'ya göç etmeye başlamışlardır. XIII. yüzyılda başlayan göç hareketinin içinde o dönemdeki Türk uygarlığının önemli merkezlerinden olan Buhara, Semerkant, Belh ve Merv'de faaliyet gösteren ciddi sayıda esnaf, sanatkâr ve tüccar kesimi de yer almıştır. Bu göç dalgasıyla Anadolu'ya gelen Türkler daha zengin, daha donanımlı ve daha kültürlü insanlardan oluşmaktaydı. Bu insanlar Anadolu'da yeni oluşan Türk toplumunun ekonomik, siyasi ve kültürel hayatına yön verecek kişileri olmuşlardır. Ahilik teşkilatı böyle bir ortamda XIII. yüzyılda Ahi Evran-ı Veli (1171-1261) tarafından Kırşehir'de kurulmuştur (Ersoy, 2012, s.172).

Ahilik sözcüğünün, Arapçada "kardeşim" anlamına gelen Ahi'den veya Türkçede "eli açık", "cömert", "yiğit", "kahraman" gibi anlamları bulunan Akı'dan türetildiği kabul edilmiştir (Bayram, 1991, s.131). Ahilik, ilk ortaya çıktığı dönemden itibaren sürekli gelişmiş ve kendine göre bir kısım temel ilkeler ortaya koymuştur. Ahilik birliğine ilk adım atmakla başlayan bu ilkeler, kurumsallaşmasını ve kalabalık kitlelere ulaşmasını sağlayan önemli fonksiyonlar icra etmiştir. Ahilik yapısı esnaf birlikleri, ustalar, kalfalar ve çıraklardan oluşmuştur. Çıraklıktan itibaren birlik içinde yükselmek için mesleki ehliyet ve liyakat şartı aranmıştır. Mesleğini iyi öğrenmediği sürece çırakların dükkân açmalarına izin verilmemiştir. Esnaf ve dükkân sayıları, iş aletleri ve tezgâhlar sınırlandırılmış, ihtiyaca göre mal üretimi de esas alınmıştır. Sanat erbabı içinde en dürüst ve en çok saygıya değer olan yaşlı üyelerden biri, teşkilatın reisi kabul edilmiş ve kendisine Ahi denilmiştir. Bu üstatların iş, sanat ve esnaf üzerinde güçlü ve saygın etkileri olmuştur. Teşkilata girecek kimse ilk önce Fütüvvetnâmelerde belirtilen dini ve ahlaki emirlere uymak zorunluluğu bulunmaktaydı. Buna göre, teşkilat üyelerinde bulunması gereken vasıflar; vefa, doğruluk, güvenilirlik, cömertlik, tevazu, doğru yola sevk etme, affetme, tövbe şeklinde sıralanmaktaydı. Yalan, gıybet, hile gibi davranışlar ise meslekten atılmayı gerektiren sebepler arasında sayılmaktaydı.

Ahilikte sosyal yardımlaşma ve dayanışma, kardeşlik anlayışının zorunlu bir gereği olarak görülmekteydi. Ahiliğin sosyal fonksiyonu, sosyal ahlaka dayanmaktaydı. Bu sosyal ahlak ilkeleri doğrultusunda ne birey topluma, ne de toplum bireye ezdirilmemekteydi. Ahiliğin sosyal dayanışma ruhu sayesinde şehir esnafı ve halkı

kendi kendisini idare etmiş, en küçük bir yolsuzluk ve geleneğe aykırı davranışa fırsat verilmemiştir. Kendi aralarındaki dayanışmayı ve yardımlaşmayı sürdürebilmek için yardımlaşma sandıkları kurulmuş, acil durumlarda hem üyelerine hem de halktan sıkıntı içinde olan kimselere sahip çıkmışlardır. Ahilikte sosyal yardımlaşma ve dayanışma fonksiyonuna ek olarak eğitim fonksiyonu da görülmektedir. Ustalık ve çıraklık ilişkileri doğrultusunda bilen bilmeyenin elinden tutmuş, meslek ve iş becerileri hem kurumsal hem de pratik olarak öğretilmiştir. Bu bağlamda bugünkü sivil toplum örgütlerinin işlevini yerine getirmişlerdir.

1.3.2. Osmanlı Döneminde Girişimcilik

Selçuklu Devleti yıkıldıktan sonra memleket dört bölüme ayrılmıştı, bu bölümlerin hiç birinde istikrar yoktu. Teşkilat tecrübesinden istifade eden Ahi Birlikleri, ortaya çıkan bu boşluğu doldurmuş, her şehir adeta ahi bir valinin idaresinde muhtar bir site olmuştu. Bu sayede hiç olmazsa şehirler, ahiler ve esnaf birliklerine dayanarak, beledi ve idari yönden kendi kendine yeter hale gelmişlerdi (Akdağ, 1974, s.119-120).

Anadolu'da kurulan beylikler, idari üstünlük sağlamak için birbirleriyle kıyasıya mücadeleye tutuşurken Osmanlı Beyliği'nin Bizans'la uğraşması, Ahi Birlikleri'ni bu beyliğe yöneltmiş ve fiili olarak desteklemiştir. Anadolu'da güvenliği sağlamaya başlayan Ahi Birlikleri, Osmanlı'nın Bizans'la uğraşmasını bir hayli kolaylaştırmıştır. Osmanlı idarecilerinin ahiliğe yakınlıkları ve birçok yöneticinin ahi olmalarının da bu beyliği desteklemede önemli rolü bulunmaktadır.

Ahilerin, Osmanlı'ların kurulup gelişmesindeki rolü o derece büyük olmuştur ki, ilk askeri birlik yaya askerlerinin kıyafetleri bile ahilerin giyeceklerine benzetilmişti. I. Murat döneminde kurulan yeniçeri teşkilatının kıyafetinde Ahi başlığı kullanılıyordu. Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan XVIII. yüzyıla kadar Ahi Birlikleri gelişmiş ve Türk iktisadi hayatında önemli bir rol oynamışlardır. Bu dönemde İstanbul'daki devlet büyüklerinden Anadolu'daki en fakir halkına kadar bütün ihtiyaçlar yerli malla karşılanıyordu. Her ahi belirli kalite ve miktarda mal kullanır, belirli üretim tekniklerine bağlı kalarak mal üretir ve imal ettiği eşyayı belirli fiyata satardı. Aksine davrananlar derhal cezalandırılırdı. Meslek adap ve erkânın yitirilmesine sebep olacak şekilde, üretimin geliştirilmesi ve fazla kâr sağlama gayelerine itibar edilmezdi. Sonuç olarak üretimde rekabet; daha fazla mal üretme şeklinde değil,

daha mükemmel eser yapma şeklinde meydana gelmekteydi. Dahası üretim, daha çok mal tüketmek için değil, ihtiyaç kadar mal üretmek içindi (Ekinci, 1990, s.47-48).

Osmanlılar döneminde Anadolu'da mesleki gruplar da bulunmaktaydı. Fetih sonrası dağılan Bizans esnaf loncaları yerine zaten mevcut olan Türk tipi esnaf lonca sistemi, özellikle dini karakteristikleriyle, yerleştirilmiştir. Bu loncalar, Fatih tarafından kurulan yönetimin tamamlayıcıları olmuşlardır. Ayrıca geleneksel Bizans loncalarından geriye kalanlar da kullanılmıştır. Fatih, Türklerin kendi yeniliklerini kente götürürken, kendilerinden önce var olanı da tamamen ortadan kaldırmamıştır. Fakat Rum loncaları Osmanlı tarzını benimsemek zorunda kalmışlar ve Türk loncalarıyla aynı biçimde örgütlenmişlerdir. Daha sonra başkente yerleşen Yahudi zanaatkârlar da aynı yolu takip ettiler (Mantran, 1990, s.328-329).

Esnaf loncaları, hükümet tarafından çıkarılan mali, ekonomik ve toplumsal kararların uygulamalarını kolaylaştırmaktaydı. Esnaf loncası mensuplarının maddi çıkarlarını korumak için hükümet yetkilileriyle muhatap olan esnaf temsilcileri bulunmaktaydı. Lonca içindeki farklı meslek mensupları arasında dayanışma da bulunmaktaydı. Bu dayanışma, dürüst olmayan rekabeti yok etmeyi sağlayan ve hammaddelerin veya kente dışarıdan getirilen ürünlerin adil dağılımı sayesinde farklı mesleklerin icra edilebilmesini gözeten ve aynı zamanda hükümetle anlaşma halinde fiyat kontrolüne izin veren kurallar sayesinde tezahür etmektedir. Bu dayanışma esnaf mensuplarına hastalık veya maddi güçlük durumlarında destek sağlamaya yönelik tedbirlerde de tezahür etmektedir (Mantran, 1990, s.336-337).

19. yüzyıl ile beraber Batı'da köklü değişimler yaşanmaya, Osmanlı pazarına Avrupa sanayi ürünleri girmeye başlamıştır. Bu gelişmelerin sonucunda Osmanlı üretim ilişkileri bozulmuş, Ahilik Teşkilatı da fonksiyonlarını kaybetmiştir. Ahilik Teşkilatının kaldırılmasıyla beraber, yerini doldurabilecek bir kuruluş geliştirilememiş olsa da benzer fonksiyonları karşılamak üzere bazı kurumlar oluşturulmuştur. Bu kurumlar şunlardır: Sendikalar, Vakıflar, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Türkiye Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Konfederasyonu, Ticaret ve Sanayi Odaları, Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği (TOBB), Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Mesleki Yeterlilik Kurumu (Solak, 2010, s.23-25).

Sanayi Devrimi'nin Osmanlı Devleti'nin gerileme devrine denk gelmesi sebebiyle hem askeri alanda hem de ticari alanda olumsuz gelişmeler yaşanmıştır. Yaşanan bu süreçte ekonomik girişimciler Batı ile bilgi alışverişinde bulunmuşlar, ancak Türkler ticaretin dışında bırakılmıştır. Ticaret işi Yahudi, Rum ve Ermeni gibi azınlıkların tekelinde kalmış, Türkler genellikle devlet memurluğu, askerlik, çiftçilik ve esnafılık yapmışlardır. Girişimcilik faaliyetlerinin devlet içinde yer alan azınlıklar ya da bunların işbirliği içinde oldukları dışarıdaki yabancılar tarafından gerçekleştirilmesi, Türk asıllı sanayicilerin sayısının oldukça az olmasına neden olmuştur (Müftüoğlu ve Durukan, 2004, s.9-10).

Osmanlı İmparatorluğu'nda 20. yüzyılın başında bile henüz sanayileşme yolunda ciddi kararlar alınmamıştır. Devletin, özellikle sarayın ve ordunun ihtiyaçlarını karşılamak için kurduğu birkaç fabrikadan ve ülkede yabancı sermayenin kurduğu küçük ölçekli ve az sayıda sınıai tesisten başka, sınıai faaliyet yoktu. Devlet sermayesiyle 1810 yılında kurulan ve askeri kundura, çizme, palaska, fişeklik gibi malları imal eden Beykoz Tesislerinden sonra, 1835'te çuha, fes, battaniye imal etmek üzere İstanbul'da Feshane Tesisleri kurulmuştur. Kadife, ipekli kumaş, saten ve tafta üretmek için 1845' te Hereke fabrikası tesis edilmiştir. Yine devlet eliyle 1850'de pamuklu dokuma ürünleri imal etmek üzere, İstanbul Bakırköy Bez fabrikası faaliyete geçirilmiştir. Son olarak 1892' de Yıldız Çini Fabrikası kurulmuştur. Bu büyük tesisler, Cumhuriyet'ten sonra da faaliyetlerine devam etmişlerdir (Aşkın ve ark., 2011, s.64).

1908 yılında 2. Meşrutiyetin ilanı ile birlikte ülkenin kavuştuğu özgürlük havası içinde hem ticari hem de sanayi alanında bir canlanma meydana gelmiştir. Müslüman Türkler, gerçek anlamda ekonomik faaliyetlerle ancak 2. Meşrutiyetten sonra ilgilenmeye başlamışlardır (Tokgöz, 2001, s.8). Sanayiye diriltmek için 1913'de "Teşviki Sanayi Muvakkatı" çıkarılmıştır. Bu kanuna göre bazı önemli sanayi firmalarına fabrika toprağı verme, vergi bağışıklığı sağlama, taşıma indirimleri, üretim primleri, devlet kurumlarını zorunlu alıcı kılma gibi teşvik tedbirleri kabul edilmişti. Bu kanunun genel amacı, sermaye birikimini artırmak ve özel girişim eliyle sanayileşmeyi sağlamaktır (Gödek, 1994, s.20).

Osmanlı Devleti'nin 19.yüzyılın sonunda ve 20.yüzyılın başında katılmış olduğu savaşlar neticesinde ekonomisi, başta sanayi ve milli üretim olmak üzere insan gücü,

ulaşım, tarım, dış borçlar açısından da kötü bir durumdaydı. 1920’li yıllarda ülkenin içinde bulunduğu bu kötü durumda bile hâkim olan iktisadi düşünce, piyasa mekanizması esas alınıp özel sektör aracılığı ile sermaye birikiminin gerçekleştirilmesi yönünde olmuştur (Doğan, 2013, s.108).

Osmanlı dönemindeki sosyal girişimcilik çalışmalarına örnek olarak Zeynep Kâmil Hastanesi verilebilir. Prenses Zeynep Kâmil, kadın hastalıkları ve ocuk ölümlerini inceleyince özel bir hastane kurmayı aklına koyup 1862 yılında bu hastaneyi hayata geçirmiştir. Yusuf Ziya Bey’in öncülük ettiği ve 1872’de kurulan Darşsafaka (şefkat Okulu) (Denizalp, 2009, s.22), yine bu bağlamda oldukça önemli bir örnektir. 1843 yılında Sultan Abdülmecit’in annesi Bezm-i Alem Valide Sultan tarafından kurulan Vakıf Gureba Hastanesi (şimdiki adıyla Bezmialem Vakıf Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi), kolera ve iek hastalığı salgını nedeniyle kurulmuştur (bezmialemhastanesi.com.tr). 11 Haziran 1868 tarihinde, savaş alanında yaralanan ya da hastalanan askerlere hiçbir ayırım gözetmeksizin yardım etmek için kurulan Osmanlı Yaralı ve Hasta Askerlere Yardım Cemiyeti, şimdilerde Türk Kızılayı olarak anılmaktadır (www.kizilay.org.tr). 1895 yılında Sultan II. Abdülhamit Han tarafından kurulan Darülaceze; dil, din, ırk, cinsiyet ve mezhep farkı gözetmeksizin varlığını sürdürmekte olan bir hayır kurumudur (www.darulaceze.gov.tr). Yine Sultan II. Abdülhamit’in yaptırdığı, bir hastalıktan dolayı küçük yaşta kaybettiği kızınının hatırası için olan Hamidiye Etfal Hastane-i Âlisi (şimdiki adıyla şişli Etfal Hastanesi) 1898 yılında kurulmuştur ve tarihimizdeki ilk ocuk hastanesi olarak anılmaktadır (www.sislietfal.gov.tr).

1.3.3. Cumhuriyet Döneminde Girişimcilik

Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan sonra, ekonomik yapılanma anlamında Osmanlı Devletindeki geleneksel anlayışa göre belli oranda değişiklikler yaşanmıştır. Ekonominin nasıl yapılanacağının temel belirleyicisi, devletin uyguladığı politikalar ve ticari alandaki yaptığı yönlendirmeler olmuştur. Bunun sonucu olarak da girişimcinin başarısı ve ilerleme kaydedebilmesi onun devletle olan ilişkisine bağlı hale gelmiştir (Candan, 2011, s.164).

Türkiye’nin Cumhuriyet dönemi kurucuları, lke Kurtuluş Savaşıyla siyasi bağımsızlığı kazanınca, ekonomik bağımsızlığı kazanmak için de bir ulusal girişimciler grubu yaratma çabasına girmişlerdir. Bu bağlamda İzmir İktisat Kongresi

(1923) düzenlenmiştir. Kongre tamamlandığında şu kararlar alınmıştır (Danışık, 2001, s.27-28):

- Anonim şirketlerin kurulmalarının kolaylaştırılması
- Milli bankaların kurulması
- Demiryolları inşasının hükümetçe bir programa bağlanması
- Sanayinin teşviki
- Yerli malı giyilmesi
- Amele denilen iş erbabına bundan sonra işçi denilmesi ve sendika hakkı tanınması

Bu dönem, bir ulusal ekonominin kurulması dönemi olmuştur. Bu dönemde bir yandan yabancıların değişik alanlardaki egemenliğine son vermeye çalışılmış, diğer yandan girişimciliği teşvik etmek amacıyla bir dizi önlem alınmıştır. 1927 yılında çıkarılan “Teşviki Sanayi Kanunu” sanayileşme açısından önemli olmuştur. Bu yıldan itibaren özel teşebbüs tarafından fabrikalar, milli bankalar kurulmuştur. Bu dönemde gelişen en önemli sanayi kolu şeker fabrikaları olmuştur. Dünya genelinde yaşanan 1929 Ekonomik krizi, özellikle ABD ve Avrupa ülkeleri ile beraber genç Türkiye Cumhuriyetinde de, ekonomik istikrar ve gelişmede devlet müdahaleciliğini ön plana çıkarmıştır. Sümerbank, Etibank, Merinos, vb. kuruluşların doğması ve gelişmesi bu anlamda değerlendirilebilir (Küçük, 2005, s. 34). Ekonomik bunalım, İkinci Dünya Savaşının başlaması, ardından savaş ekonomisinin uygulanması girişimcilik açısından engel teşkil etmiştir. 1940 yılında çıkarılan Milli Korunma Kanunu özel girişimi teşvik edici rol oynamamış, savaş ekonomisi şartları içinde piyasayı düzenleyen ve arz talep arasındaki dengesizliği önleyip karaborsacılıkla mücadeleyi amaçlamıştır.

Cumhuriyet döneminde kurulan sosyal girişimcilik çalışmalarına aşağıdaki örnekler verilebilmektedir:

- Türk Tayyare Cemiyeti (16 Şubat 1925)
- Atatürk Orman Çiftliği (5 Mayıs 1925)
- Ankara Hukuk Fakültesi (5 Kasım 1925)
- Türk Eğitim Derneği (31 Ocak 1928)
- Merkez Hıfzıssıhha Enstitüsü (27 Haziran 1928)

- Türk Tarih Kurumu (3 Ekim 1935)
- Halkevleri (19 Şubat 1932)
- Türk Dil Kurumu (12 Temmuz 1932)

1942 yılında Varlık Vergisi kanunu çıkarılmıştır. Savaş şartları içinde emisyonla başvurulması ve dolayısıyla para bolluğu görülmesi istifçiliği körüklemiş ve fiyatlar anormal derecede yükselmiştir. İthalatta aşırı kazançlar belirmiş ve bazı azınlıklar haksız kazançlar elde etmeğe başlamıştır. Kanun bu olağanüstü kazanç ve servet üzerinden bir defaya mahsus vergi alınması esasını getirmiştir. Bu kanunun amacı, Türk asıllı olmayan ticaret burjuvazisini ortadan kaldırmaktır. Bu kanun, sermayenin el değiştirmesine yardım etmiştir. Fakat halkın derdine çare olamamıştır. 1948 yılında Milli Ekonomi Kongresi toplanmıştır. Devletçiliğe ilk eleştiriler bu dönemde gelmiş, özel girişim taraftarları aşırı devletçiliğin özel girişimin gelişme imkânlarını ortadan kaldırdığını ileri sürmüşlerdir. Bu dönemde, sanayide özel sektör bir önceki döneme göre gözle görülür bir gelişme göstermiştir (Danışık, 2001, s. 28-29).

1950'li yıllarda sanayileşmenin özel sektörde gerçekleştirilmesi benimsenirken, devletçilik olgusu reddedilmiştir. Bu dönemde önemli sermaye birikimi gerçekleştirilmiş, yeni işletmeler kurulmuştur. Bugün faaliyette bulunan birçok işletmenin temelleri bu dönemde atılmış, girişimciliği özendirici pek çok politikalar uygulanmıştır. 1960-1970 yılları arasında özel girişimcilik gelişme göstermiş, ticaret ve tarımdan endüstriye geçiş devam etmiş, serbest mesleklerden iş yaşamına atılanların sayısı hızla artmıştır. 1970'li yılların girişimcilerinde şu temel nitelikler ortaya çıkmaktadır (Arıkan, 2004, s.16):

- Çoğu yurtiçi ve yurtdışında yükseköğrenim görmüş insanlardır,
- Var olan geleneksel mal üretimini bir ileri aşamaya götürmek amacındadırlar,
- Üretme hırsı temeldir. Yatırımın diğer boyutları olan yönetim felsefesi, verimlilik, kalite ve uygun fiyat ilkelerini pek düşünmemektedirler.

Sosyal girişimcilik tarihimizde öne çıkan diğer örneklerle değinecek olursak aşağıdaki bilgilere ulaşılabilmektedir:

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB): Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile odalar ve borsalar, 15 Mart 1950 tarihinde kurulmuştur. Odalar ve borsalar arasındaki birlik ve dayanışmayı temin etmek, mesleğin genel menfaatlere uygun

olarak gelişmesini sağlamak, mesleki faaliyetleri kolaylaştırmak, bunların birbirleriyle ve halkla olan ilişkilerinde dürüstlük ile güveni hâkim kılmak, meslek disiplinini ve ahlâkını korumak, ülkenin kalkınması ile ekonominin gelişmesi için gerekli çalışmaları yapmak amacıyla kurulmuştur. TOBB 81 il 160 ilçeye yayılmış 365 oda ve borsanın (Ticaret Odaları, Sanayi Odaları, Ticaret ve Sanayi Odaları, Deniz Ticaret Odası ve Ticaret Borsası) üst kuruluşudur ve merkezi Ankara'dadır (www.tobb.org.tr).

TÜBİTAK: 1963 yılında, Türkiye'de planlı ekonomi döneminin başlangıcında kurulmuştur. Kuruluş aşamasında en temel görevleri, özellikle doğa bilimlerinde temel ve uygulamalı akademik araştırmaları desteklemek ve genç araştırmacıları teşvik etmek, özendirmek olmuştur. Bu görevleri yerine getirebilmek amacıyla, temel bilimler, mühendislik, tıp, tarım ve hayvancılık alanlarında dört araştırma grubu (şimdi on araştırma grubunu içeren Araştırma Destek Programları Başkanlığı) ile Bilim Adamı Yetiştirme Grubu (şimdi Bilim İnsanı Destekleme Daire Başkanlığı) oluşturulmuştur (www.tubitak.gov.tr).

Türk Eğitim Vakfı (TEV): 4 Mayıs 1967 yılında Vehbi Koç önderliğinde eğitime gönül vermiş 205 hayırsever tarafından milli eğitimin temel sorunlarının çözümüne destek olmak amacıyla kurulmuştur (www.tev.org.tr).

Vehbi Koç Vakfı: Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk özel vakfı olan Vehbi Koç Vakfı, 17 Ocak 1969'da Vehbi Koç tarafından kurulmuştur. Çağdaş ve gelişen bir Türkiye için; yaşamın en temel gereksinimleri olan eğitim, sağlık ve kültür alanlarında faaliyet göstermiştir. Okul, yurt, kütüphane ve klinik gibi tesisler kurarak bunları ilgili kamu kuruluşlarına devretmiştir. Kâr amacı gütmeyen kurduğu ve yönettiği eğitim, sağlık ve kültür kurumlarında, maddi imkânları kısıtlı binlerce yetenekli gence eğitimde fırsat eşitliği yaratmak amacıyla burs vermiştir (www.vkv.org.tr).

İstanbul Kültür Sanat Vakfı (İKSV): Kâr amacı gütmeyen bir sivil toplum kuruluşu olarak İstanbul'da uluslararası sanat festivalleri düzenlemek amacıyla 1973 yılında Dr. Nejat F. Eczacıbaşı önderliğindeki 17 işadami ve sanatsever tarafından kurulmuştur (www.iksv.org).

Sabancı Vakfı: Bu topraklardan kazandıklarını bu toprakların insanlarıyla paylaşma ilkesiyle Hacı Ömer Sabancı tarafından 1974 yılında kurulan Sabancı Vakfı, sanayi

ve ekonomi alanında eriştiği gücünü sosyal ve kültürel alanlarda paylaşmaktadır (www.sabancivakfi.org).

Türk Kalp Vakfı: 1975 yılında kurulmuştur. Kuruluşundan bu yana sadece halk tarafından sağlanan yardım ve bağışlarla dünyanın ve özellikle Türkiye'nin rekor seviyede en fazla ölüme sebep olan kalp damar hastalıkları konusunda hizmetler sunmaktadır (www.tkv.org.tr).

Girişimcilik tarihimizde öne çıkan unsurlardan birisi de 1971'de Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği (TÜSİAD)'ın kurulması olmuştur. TÜSİAD'ın kurulması girişimcilik tarihinde öne çıkan durumlardan birisi olmuştur. Buna göre, TÜSİAD'ın kurulmasındaki temel amaç; içeride kaynak kullandırmaya dayalı, dışarıda ise, korumacılığı ön plana çıkartan ithal ikameci modelde kaynak kapma ve devletin korumasına erişme bağlamında daha örgütlü bir mücadele etmektir (Öztürk, 2008, s.31-32). Yine bu dönemdeki temel amaçlardan birisi geleneksel mal üretimini bir ileri aşamaya taşımaktır. Bu dönemde Kıbrıs Harekâtı ve sonucunda gelen ambargo, petrol şokları, yükselen enflasyon, siyasal ekonomik istikrarsızlık, ithal ikamesi politikasının tıkanması, döviz sıkıntısı, dışa açık olmama ve teşvik uygulamalarının giderek dönemin gereksinmelerine cevap vermekten uzaklaşmaya başlaması, girişimcilik üzerinde olumsuz etkiler yaratmıştır (Danışık, 2001, s 29).

1.3.4. 1980 Sonrası Girişimcilik

1980'li yıllar piyasa ekonomisine geçiş ve dünya ekonomisiyle entegrasyon sağlanması amacıyla birçok yeni ekonomik politikaların uygulandığı bir dönem olmuştur. Girişimciliğin yaygınlaştırılması konusunda oldukça iyimser gelişmeler kaydedilmiştir. 1980 sonrası uygulanan yoğun piyasa ekonomisi ve buna bağlı gelişen girişimcilik ortamlarına Türk insanının çok başarılı olabileceği fikri kabul görmeye başlamıştır (Marangoz, 2013, s.24-25).

Türkiye'de girişimcilik özellikle 1980 yılından itibaren önemli gelişmeler kaydetmiştir. Bu gelişmede, 24 Ocak 1980 kararlarıyla yürürlüğe konan ekonomik gelişme konusundaki strateji değişikliği önemli yer tutmaktadır. Türkiye 24 Ocak 1980 kararlarıyla, ithal ikamesine yönelik kalkınma stratejisini terk ederek, serbest piyasa ekonomisi çerçevesinde ihracata yönelik kalkınma stratejisine geçmeye karar vermiştir. Bu strateji değişikliğine paralel olarak, serbest piyasa ekonomisi sistemini ve bu sistemin en önemli aktörleri durumunda olan girişimciliği ve özellikle ihracata

yönelik girişimciliği destekleme politikaları devreye sokulmuştur (Arıkan, 2004, s.17).

24 Ocak 1980 kararlarının alınmasından iki sene geçtikten sonra İstanbul Ticaret Odası tarafından düzenlenen seminerde, dönemin devlet bakanı ve başbakan yardımcısı Turgut Özal'ın konuşması oldukça dikkat çekicidir. Bu konuşmada değinilen konuların ana başlıkları şu şekilde özetlenebilmektedir (İstanbul Ticaret Odası Seminerler Dizisi No:10, 1982, s.16-23):

- İşgücü miktarının arttırılması
- Devletin teşvik edici rol oynaması
- Makro meseleleri devletin ele alması, mikro detaylara müdahale edilmemesi
- Devletin müdahaleci rolünün kaldırılması
- Serbest rekabet sisteminin ortaya konulması ve serbest rekabete mani birtakım hususların kaldırılması
- Kurulan ve devamlı çalışan DPT, Maliye Bakanlığı, Merkez Bankası ve Ticaret Bakanlığı'nın ekonomik kararlarda bir arada çalışmalarının son iki senedeki faydası
- İhracat ve yatırım teşvik dairelerinin bir araya getirilmesinin iyi sonuçları
- Yabancı sermaye konusunun daha süratli halledilmesi yollarının aranmaya başlanması
- Serbest kur politikasına yakın dikkatli bir kur politikası izlenmesinin önemi
- Geniş manada bir sübvansiyon politikasından vazgeçilmesi
- Tasarruf teşvik politikasının uygulanması
- Devletin yatırım ağırlığının sanayi sektöründen altyapı sektörüne doğru kaydırılması
- Özel teşebbüste yatırım politikası teşviklerinin geliştirilmesi
- Dışa açılma politikası ile kapalı ekonominin ortadan kaldırılmaya çalışılması
- Bütçe politikası ile devlet gelirlerinin daha sağlam kaynaklara bağlanmasının ve harcamaların disiplin altına alınmasının önemi
- Para ve kredi politikası uygulamalarının sonuçları
- İthalat kotalarının kaldırılması sonuçları
- Vergi usul kanununun çıkarılması

- Sosyal açıdan önemli olan dar gelirlilerin ve ücretlilerin vergi oranının düşürülmesi
- Ödemeler dengesi durumunun pozitifte getirilmesi
- Kalkınma hızının yükseltilmesi

Bu kararlardan sonra ekonomik anlamda önemli gelişmeler olmuş, girişimcilik daha da gelişmeye başlamıştır. 1980 sonrası kurulmuş olan sosyal girişimler hakkında aşağıdaki örneklere ulaşılmaktadır:

Mehmetçik Vakfı: Türk Silahlı Kuvvetleri Mehmetçik Vakfı, ülkemizin ve milletimizin güvenliği için görev yapan erbaş ve erlerimizden şehit olan veya herhangi bir nedenle hayatını kaybedenlerin bakmakla yükümlü oldukları yakınları ile gazi ve engelli Mehmetçiklere sosyal ve ekonomik destek sağlamak amacıyla 17 Mayıs 1982 tarihinde kurulmuştur (www.mehmetcik.org.tr).

Türk Böbrek Vakfı: Böbrek sağlığında yoğunlaşarak sağlık hizmetleri vermek, ağırlıklı olarak koruyucu hekimlik ve böbrek hastalıklarının tedavisi alanında çalışmak için 30 Mayıs 1985 yılında kurulmuştur. Etik ve bilimsel kurallara öncelik vererek hastaların eğitimi, toplumun bilinçlendirilmesi, böbrek hastalıkları konusunda insan gücü yetiştirilmesi ve böbrek sağlığı politikalarının oluşturulması gibi konularda faaliyetlerde bulunan bir sivil toplum kuruluşudur (www.tbv.com.tr).

Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı (KEDV): 1986 yılında dar gelirli kadınların yaşam kalitelerini ve ekonomik durumlarını iyileştirmelerine destek olmak ve yerel kalkınmada liderliklerini güçlendirmek amacıyla kurulmuş, kâr amacı gütmeyen bir sivil toplum örgütüdür. Çalışmalarını İstanbul'un dar gelirli semtleri, depremden etkilenen bölgeler, Ege ve Güneydoğu Anadolu başta olmak üzere Türkiye genelinde çeşitli illerde sürdürmektedir. Ayrıca çalışmalarını yaygınlaştırmak amacıyla Türkiye'nin her yerinden belediyelere, sivil toplum kuruluşlarına, kalkınma projelerine ve destek talep eden kadın gruplarına eğitim, danışmanlık ve izleme desteği sağlamaktadır (www.kedv.org.tr).

Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği (ÇYDD): Atatürk ilke ve devrimlerini korumak, geliştirmek, çağdaş eğitim yoluyla çağdaş insan ve çağdaş topluma ulaşmak amacıyla Şubat 1989 yılında Prof. Dr. Türkan Saylan önderliğinde kurulmuştur. Ülkemizin "çağdaş uygarlık düzeyinin üzerine çıkması" ülküsü için bilgi, beceri ve deneyim

birikimiyle, gönüllü çalışan bir sivil toplum örgütü olarak hizmet vermektedir (www.cydd.org.tr).

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı: Şiddetle yüz yüze olan kadınlarla dayanışmayı sürdürmek, aile içindeki şiddete karşı mücadeleyi yaygınlaştırmak amacıyla 1990 yılında kurulmuştur (www.morcati.org.tr).

KOSGEB: KOBİ ve girişimcilerin rekabet güçlerini geliştirecek destek ve hizmetler sunarak ekonomik ve sosyal kalkınmadaki paylarını artırmak amacıyla 20 Nisan 1990 tarihinde 3624 sayılı yasayla kurulmuştur (www.kosgeb.gov.tr).

ÇEVKO (Çevre Koruma ve Ambalaj Atıkları Değerlendirme Vakfı): Türkiye'de ambalaj atıklarının ekonomik ve düzenli geri kazanımı için sanayi, yerel yönetim ve tüketicilerin katkı ve katılımları ile sürdürülebilir bir geri kazanım sisteminin kurulmasına katkıda bulunmak amacıyla, 1 Kasım 1991'de ülkemizin 14 önde gelen sanayi kuruluşunun girişimleri ile kurulmuştur. Kâr amacı gütmeyen bir vakıf olarak çalışmalarını sürdürmektedir. Kuruluş amaçları doğrultusunda yaptığı tüm çalışmalarda "Entegre Atık Yönetimi" ilkelerini benimsemektedir. Bugüne kadar cam, metal, plastik, kompozit ve kâğıt/ karton türü ambalaj atıklarının sağlıklı, temiz bir şekilde geri kazanımlarının sağlanması amacıyla, gereken sistemin oluşturulması için çalışmalar gerçekleştirmektedir. Entegre Atık Yönetimi ile yerel yönetimlerin, sanayinin ve tüketicilerin sorumluluk paylaşımını ön planda tutmaktadır (www.cevko.org.tr).

TEMA Vakfı: İki toprak sevdalısı Hayrettin Karaca ve A. Nihat Gökyiğit tarafından 11 Eylül 1992 yılında kurulmuştur. Amaçları Anadolu'da yaşanmakta olan erozyon ve çölleşme tehlikesine kamuoyunun dikkatini çekmektir. Hedefleri ise bu mücadelenin devlet politikası haline gelmesine katkı sağlamaktır. TEMA'nın "Türkiye Çöl Olmasın" sloganı toplumda büyük yankı uyandırmıştır. İlk kez önlem alınmazsa ülkemizin çöl olma tehlikesi ile karşı karşıya olduğu bu kadar yüksek sesle dile getirilmiştir (www.tema.org.tr).

Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV): 1982-1986 yılları arasında Boğaziçi Üniversitesi'nde okul öncesi çocukların eğitim durumlarıyla ilgili olarak Prof. Dr. Sevda Bekman, Prof. Dr. Çiğdem Kağıtçıbaşı ve Prof. Dr. Diane Sunar tarafından bir araştırma projesi yürütülmüştür. Bu proje ile Türkiye'de bu konudaki çalışmaların

çok yetersiz olduğu, birçok çocuğun erken çocukluk döneminde eğitim alamadığı görülmüştür. Bu ihtiyacı karşılamak üzere araştırmayı yürüten akademisyenler tarafından alternatif bir ev merkezli okul öncesi eğitim programı olan Anne Çocuk Eğitim Programı (AÇEP) geliştirilmiş ve uygulanmaya başlamıştır. Bir süre proje halinde yürütülen çalışmalar Vakfın Yönetim Kurulu Başkanı Ayşen Özyeğin'in de katılımıyla kurumsal bir yapıya kavuşturulmuş ve 1993 yılında Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) kurulmuştur (www.acev.org).

TÜSEV (Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı): 1993 yılında aralarında Türkiye'nin önde gelen vakıf ve derneklerinin bulunduğu 23 sivil toplum kuruluşu tarafından üçüncü sektörün yasal, mali ve işlevsel altyapısını geliştirmek amacıyla kurulmuştur. Bugün vakfın 100'ü aşkın mütevelli, TÜSEV çatısı altında işbirliği yapmaktadır. Bu doğrultuda TÜSEV; STK'lar için daha destekleyici bir yasal ve mali ortam yaratılması, STK'lara stratejik ve etkin kaynak aktarımının sağlanması, kamu-özel sektör ve sivil toplum arası işbirliğinin teşvik edilmesi, uluslararası topluluğun ülkemiz sivil toplumunu tanınması, işbirlikleri kurması, sivil toplumla ilgili araştırma projelerinin hazırlanması, bu araştırmaların sivil toplum paydaşlarının gelecek faaliyetleri ve programlarında yol gösterici şekilde kullanılması için çalışmalar yapmaktadır (www.tusev.org.tr).

AKUT Arama Kurtarma Derneği: 1994 senesinde Bolkar Dağlarında kaybolan 2 üniversite öğrencisinin 14 gün arandığı ve sonuçsuz kalan arama çalışmalarının akabinde, dağları iyi bilen fakat arama kurtarma konusunda bilgileri sınırlı olan bir grup dağcı bir araya gelerek 1995 senesinde AKUT'u kurmuştur. Bu grup, aynı yıl AKUT ismi altında, Uludağ'da ilk kurtarma faaliyetini gerçekleştirmiştir. Dernek 14 Mart 1996 yılında "AKUT Arama Kurtarma Derneği" adı altında resmî kuruluşunu tamamlamıştır. Kuruluşunun başında hedefi, dağlarda ve diğer zorlu doğa koşullarında doğru ve etkin arama kurtarma faaliyetleri düzenlemek olan AKUT 1997 yılının Ocak ayında deprem eğitimini, Haziran ayında ise ilk sel eğitimini olarak, talep edildiği takdirde doğal afetlerde de ilgili resmî kurumlara yardımcı olabilir hale gelmiştir. 1998 senesinde, Adana-Ceyhan depreminde gösterdiği yararlılıklar nedeniyle, Bakanlar Kurulu kararıyla 19 Ocak 1999'da "Kamu Yararına Dernek" statüsü almıştır. 17 Ağustos 1999 tarihinde meydana gelen Marmara Depremi'nde 150 gönüllüsü ile çalışarak 200'ün üzerinde insanın hayatını kurtarmıştır. 17 Ağustos 1999 öncesinde ülkemizde arama kurtarma konusuna

odaklanmış tek gönüllü dernek olan AKUT, birçok sivil toplum örgütü ile kamu ve özel sektör kuruluşlarının arama kurtarmaya bakış açılarını, yaklaşımlarını değiştirerek yeni atılımların da öncüsü olmuştur. AKUT yalnızca Türkiye’de değil yurt dışında da bilgi ve birikimini faydaya dönüştürmek ve insan hayatı kurtarmak için faaliyetlerde bulunmuştur. Marmara Depreminin hemen ardından gelen Yunanistan-Atina depreminde, arama kurtarma çalışmalarında aktif olarak görev almıştır. Atina depreminin ardından yine 1999 yılında Tayvan, 2001 yılında Hindistan, 2003 yılında İran, 2005 yılında Pakistan, 2010 yılında Haiti, 2015 Nepal depremlerinde arama kurtarma; 2000 yılındaki Mozambik selinde ise tıbbi destek çalışmaları gerçekleştirmiştir (www.akut.org.tr).

Türkiye Diyabet Vakfı: 1996 yılında Türkiye’de diyabetle mücadele ve diyabetli kişilerin yaşam kalitesinin geliştirilmesi amacıyla kurulmuştur. Türkiye Diyabet Vakfı; diyabet konusunda farkındalığın artırılması, diyabetlilerin sosyal haklarının iyileştirilmesi, diyabetliler ve aileleri için diyabet eğitimi, diyabet alanında bilim düzeyinin yükseltilmesi, bilim adamlarının desteklenmesi, diyabetle ilgili sorunları çözümlenmek, sağlıkla ilgili kuruluşlar arasında koordinasyon ile işbirliğini artırmak amacıyla bölgesel ve ulusal projeler geliştirmektedir. Bunun yanı sıra, bilimsel ve sosyal alanlarda uluslararası faaliyetleri hayata geçirmektedir. Bu doğrultuda diyabetli hastalara, diyabetle uğraşan bilim adamlarına, diğer sağlık çalışanlarına ve halka yönelik eğitimsel, sosyal, bilimsel çalışmalarını, bakım ve tedavi hizmetlerini Türkiye çapında ve uluslararası alanlarda sürdürmektedir. Türkiye Diyabet Vakfı 1997 yılında Uluslararası Diyabet Federasyonu (International Diabetes Federation- IDF) üyeliğine kabul edilmiş, 2000 yılında ise Bakanlar Kurulu kararı ile kamuya yararlı Vakıf statüsü tanınmıştır (www.diyabetidurduralim.org).

KAMER Vakfı: Yaşadığı şiddeti ve geleneksel statüsünü fark etmiş, sorgulamak ve değiştirmek üzere harekete geçmiş kadınlar tarafından, Diyarbakır ve yakın çevresine hizmet vermek üzere 1997 yılında kurulmuştur. Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgelerindeki 23 ilde ve ilçelerinde kadına yönelik şiddetle mücadele alanındaki çalışmaları devam etmektedir. Kadın ve insan hakları, kadın girişimciliği, erken çocukluk dönemi eğitimi ile sığınmacı kadın ve çocuklara yönelik destek çalışmalarını sürdürmektedirler (www.kamer.org.tr).

LÖSEV Lösemili Çocuklar Vakfı: Lösemili çocukların tedavisi amacıyla 1998 yılında kurulmuştur. 24 Eylül 2000 tarihinde Türkiye'nin ilk ve tek Lösemili Çocuklar Hastanesi olan LÖSANTE hizmete açılmıştır. Bugüne kadar binlerce lösemili çocuk ve ailesini yaşama bağlamış, Türkiye'nin ilk LÖSEV - Lösemili Çocuklar Okulu'nu açmış, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Pediatrik Hematoloji Servislerine destek vererek köklü çözümler yaratmayı, toplumsal ve kalıcı hizmetler vermeyi sürdürmüştür (www.losev.org.tr).

1.3.5. 2000’li Yıllar ve Sonrası Girişimcilik

Bilgi ve iletişim çağı olan 21. yüzyılda, bilim ve teknolojiye yaşanan gelişmeler neticesinde girişimcinin ve girişimciliğin ekonomik değeri ve toplumdaki önemi oldukça artmıştır. Buna bağlı olarak da bireye ve bireysel yeteneğe dayalı girişimcilik ön plana çıkmış kişilerin üretkenlik yeteneği önem kazanmaya başlamıştır.

2000’li yılların başında internetin ve mobil alandaki gelişmelerin yaşanması sonucunda ekonomik faaliyetler bu alanlarda inşa edilmeye başlamıştır. Girişimcilik olgusu, hem dünya ekonomisi için hem de Türkiye ekonomisi için önemini artırmaya devam etmiştir. Ekonomik gelişmenin, yeni değerler yaratmanın ve sektörler arası işbirliğinin artması girişimcilik için önemli hale gelmiştir. Bu gelişmelerin yanı sıra girişimcilerin yaş aralığı daha genç seviyelere inmeye başlamış ve kadınların girişimciliğe olan ilgileri artmaya başlamış, girişimcilerin eğitim seviyeleri yükselmeye başlamıştır.

İyi bir eğitim almanın yanı sıra, dünyadaki gelişmeleri takip etmek, araştırmacı olmak, ileriye görebilmek, kaliteye önem vermek, teknolojiyi takip etmek, yabancı dil bilmek ve iletişimi güçlü olmak gibi özellikler ön plana çıkmaya başlamıştır. Bu bağlamda 2000’li yıllarda girişimcilerinin hangi özelliklere sahip olması gerektiği konusunda bazı sanayici ve işadamlarının görüşleri aşağıdaki tablodaki gibidir (Aşkın, Nehir ve Vural, 2011, s.70):

Tablo 1.3: 2000’li Yıllarda Girişimcilerin Sahip Olması Gereken Özellikler

İyi bir eğitim almış olmak	Sermaye birikimine sahip olmak
Dünyadaki gelişmelere ayak uydurmak	Teknolojiyi yakın takibe almak
Yeniliklere açık olmak	Araştırmacı olmak
İleriyi görebilmek	Risk üstlenmek
Yabancı dil bilmek	Kararlı olmak
Analiz yeteneğine sahip olmak	Yaratıcı olmak
Çevreyi iyi analiz etmek	Lider olmak
Bilgi birikimine sahip olmak	Kendi pazarını iyi bilmek
Çok nitelikli kadrolara sahip olmak	Hizmet anlayışını ön planda tutmak
Katılımcı yönetime önem vermek	Rasyonel olmak
Kaliteye önem vermek	Çevreye ve insana önem vermek
Başarma hırsı olmak	Eğitimci olmak
Sabırlı olmak	Paylaşımçı olmak
Heyecanlı olmak	Çalışkan olmak
Atılımcı olmak	Takım çalışmasına önem vermek
Üretici ruhlu olmak	İletişimi güçlü olmak

Kaynak: (Aşkın, Nehir ve Vural, 2011, s.70)

Ülke çapında girişimciliğin gelişmesi için çalışmalar, 1980’li yıllardan itibaren uygulanmaya başlanmakla birlikte, 1990’lı yıllarda hız kazanmış, 2000’li yıllarda ise desteklerin ve destek sağlayan kurum/kuruluşların sayısında önemli artışlar yaşanmıştır. Bu konuda yapılan çalışmalar aşağıdaki gibidir (Sönmez ve Toksoy, 2014, s.47-48):

- Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)’de girişimcilerin KOBİ’lerin ve girişimcilerin rekabet güçlerini artırmak ve yeni pazarlara açılmalarını sağlamak için, iş kurma ve iş geliştirme aşamalarında eğitim ve danışmanlık hizmeti sağlanması konusunun gündeme alınması, teknoloji geliştirme amaçlı girişimlerinin önünün açılması için risk sermayesi ve benzer araçların yaygınlaştırılması
- Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)’de girişimciliğin eğitim sisteminde işlenen konular içine alınması ve küçük yaşta girişimcilik kültürünün aşılması, üniversite-sanayi işbirliğinin girişimciliği geliştirici yönde de

kullanılması, akademisyen ve öğrencilerin ar-ge ve girişimcilik faaliyetlerinin desteklenmesi, sadece sanayi, hizmetler, ticaret sektörlerinde değil tarım sektöründe de girişimciliğin yaygınlaşması

- Sivil Toplum Kuruluşları ile birlikte eğitimlerin düzenlenmesinin ön görülmesi
- Orta Vadeli Program 2013-2015’de yenilik tabanlı girişimcilik destek mekanizmalarının geliştirilmesi ve girişimciliği geliştiren kümelenme oluşumlarının desteklenmesi, Orta Vadeli Program 2014-2016’da girişimcilerin finansman kaynaklarına erişimlerinin kolaylaştırılması
- Türkiye Sanayi Stratejisi Belgesi 2011-2014 (Avrupa Üyelğine Doğru) Eylem Planı’nda sanayi sektöründe girişimciliğin yaygınlaştırılmasına yönelik eğitim ve desteklerin verileceğinin belirtilmesi
- KOSGEB 2011 - 2013 KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı’nda girişimciliğin tüm topluma yayılmasının sağlanması için çalışmaların yapılacağı ifade edilmesi, girişimcilik kültürünü geliştirmek ve başarılı yeni işletmelerin kurulmasını teşvik etmeyi amaç edinmesi, girişimcilik politikalarına rehberlik yapmak ve kültürü yaygınlaştırmak için uygulamalarda bulunması

Yapılan bu çalışmalar sonucunda girişimcilik ve girişimciler desteklenmiş, bu bağlamda ciddi yollar kat edilmiş ve ülkemiz kendi işini kurma konusunda cesur ülkeler konumuna gelmiştir. 2000 yılı ve sonrası itibariyle girişimcilik konusunda çalışmalar yapan kurum ve organizasyonlar aşağıda verilmektedir:

Bir Dilek Tut Derneği: Türkiye’de 2000 yılında kurulmuştur. Bugüne kadar 2.000’den fazla dilek gerçekleştiren dernek, 2009 yılından itibaren Make-A-Wish Uluslararası Vakfı’nın Türkiye temsilcisi olmuştur. Hayati tehlike taşıyan bir hastalıkla mücadele eden 3 - 18 yaş arası çocukların kalplerinde yaşattıkları dilekleri gerçekleştirmektedir. Derneğin amacı insanların umut, dayanma gücü ve sevinç duygularını güçlendirmektir (birdilektut.org).

Toplum Gönüllüleri Vakfı (TOG): Toplum Gönüllüleri Vakfı, gençlerin öncülüğünde ve yetişkinlerin rehberliğinde 29 Aralık 2002’de kurulmuştur. Toplum Gönüllüsü gençler Eskişehir’de bir köy okulunun fiziksel şartlarını iyileştirirken bu büyük gençlik hareketinin ilk adımlarını atmıştır. I. Saha İhtiyaç Belirleme Toplantısı’na katılan gençlerin dile getirdiği eğitim ihtiyacı sonrası “Anahtar Eğitimleri” fikri

ortaya çıkmıştır. Demokrasi ve Haklarımız Programı ile “İnsan Hakları Eğitimleri” başlamıştır. ”Kitap Okuyoruz” etkinliği ile birçok şehirde ilk eş zamanlı etkinlik gerçekleştirilmiştir. Toplumsal cinsiyet eşitliğini desteklemeye yönelik pozitif ayrımcılık uygulamaları yapılmıştır. Eğitim bursu için “Gençlik Burs Fonu” oluşturulmuştur (www.tog.org.tr).

KAGİDER (Türkiye Kadın Girişimciler Derneği): Eylül 2002'de 37 kadın girişimci tarafından ülke çapında faaliyet gösteren ve kâr amacı gütmeyen bir sivil toplum örgütü olarak İstanbul'da kurulmuştur. Girişimcilik yoluyla kadının güçlenmesini hedefleyen bir sivil toplum kuruluşudur. Kadının sadece ekonomik olarak değil politik ve sosyal olarak da güçlenmesini hedeflemiştir. KAGİDER kadın girişimciliğini, kadınların eşitsiz ve dışlanan toplumsal konumlarının değişmesi ve bu sayede ekonomik güçlenme ile kadın güçlenmesini sağlayacağı için desteklemiştir. Kuruluşundan bu yana yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde kamu, özel sektör ve sivil topluma mensup pek çok paydaşla, bu amaca yönelik proje ve çalışmalar geliştirmiş ve yürütmüştür. Yaklaşık 300 üyesi bulunan KAGİDER, vizyonu ve misyonu doğrultusunda, kadın girişimcilerin güçlenmesi için eğitim, rehberlik ve mentörlük desteği vermekte, kadının ekonomik konumunun güçlenmesi ve kadın-erkek fırsat eşitliği konusunda savunu çalışmaları yapmaktadır (www.kagider.org).

Endeavor Derneği: Endeavor Derneği, 1997 yılında Peter Kellner ve Linda Rottenberg tarafından merkezi New York'ta kurulan dünyanın dört bir yanından, farklı kültürlerden ve alt yapılardan gelen girişimci ve iş insanlarını ortak bir hedef için birleştiren, etkin girişimcileri destekleyen uluslararası bir ağdır. Türkiye Ofisi 2006 yılının sonunda açılmış, bugüne kadar ağına 54 girişimci şirket almıştır. Endeavor Derneği, sürdürülebilir ekonomik kalkınma amacıyla seçilmiş etkin girişimcilere – ümit vaat eden yarının büyük işletme sahiplerine – ivme kazandırmak üzere yerel ve uluslararası fikir önderlerinden oluşan mentör, danışman ve yatırımcı ağı üzerinden maddi ve manevi destek sunmaktadır. Endeavor Derneği bir yandan en hızlı değer ve nitelikli istihdam fırsatları yaratan bu yenilikçi girişimcilere destek sunarken, diğer yandan sürekli geliştirdiği topluluğunun deneyim ve bilgi birikimlerini değerlendirerek yerel ekosistemleri geliştirme vizyonuyla farklı özendirme ve lobicilik çalışmalarında önderlik yapmaktadır (endeavor.org.tr).

Sosyal Girişimciler Derneği: 2015 yılında Konya'nın Akşehir ilçesinde kurulmuştur. Dernekte; memur, öğretmen, öğrenci, akademisyen, özel sektör temsilcileri ile üniversiteli öğrenciler bulunmaktadır. Dernek, sosyal farkındalık artırıcı etkinlik ve faaliyetler düzenleyerek topluma sosyal katkı ve fayda sağlamaktadır. Bunlara ilave olarak gençleri yeni ve faydalı fikirler peşinde koşmaya özendirme çalışmaları yapmakta, sosyal girişimcilik ve yerel kalkınmayı birlikte harmanlamaktadır (www.soyalgirisimcilerdernegi.org).

1.4. Dünyada ve Türkiye'de Öne Çıkan Sosyal Girişimcilik Örnekleri

Araştırmanın bu bölümünde dünyada öne çıkan sosyal girişimcilik örneklerine, Türkiye'de öne çıkan sosyal girişimcilik örneklerine, hem Türkiye'de hem de dünyada eğitim ve sağlık alanında öne çıkan sosyal girişimcilik örnekleri yer verilmiştir.

1.4.1. Dünyada Öne Çıkan Sosyal Girişimcilik Örnekleri

Küresel olarak sosyal girişimcilik alanında çalışan ilk ve en önemli kuruluş Ashoka'dır. Örgüt, Bill Drayton tarafından 1980'de Washington DC'de kurulmuştur. Pozitif toplumsal dönüşümü gerçekleştirebilmek için sürdürülebilir ve uygulanabilir yenilikçi projelerini hayata geçiren sosyal girişimcilere yatırım yapmaktadır. Sosyal girişimcilik alanında 60 ülkede 2000 üyeyi desteklemektedir. Yapılan araştırmalar ve titiz bir seçim süreci sonrası Ashoka üyesi olan sosyal girişimcilere, üç yıl boyunca tüm zamanlarını projelerine ayırabilmeleri ve projelerini yaygınlaştırmaları için gerekli gelir sağlamaktadır. Dünyanın birçok bölgesinde gerçekleştirdiği çalışmalar altı ana başlıkta toplanmaktadır. Bunlar; yurttaş katılımı, ekonomik gelişme, sağlık, insan hakları, çevre ve eğitim/öğretim olmaktadır (Besler, 2010, s.44-45).

Maddi destek sağlamayan ancak sosyal girişimcileri bir araya getirmeyi amaçlayan bir diğer önemli kuruluş Schwab Vakfıdır. Schwab Sosyal Girişimcilik Vakfı, sosyal girişimciliği ilerletmek ve sosyal girişimcileri toplumsal inovasyon ve ilerleme için önemli bir katalizör olarak teşvik etmek amacıyla 1998 yılında kurulmuş, kâr amacı gütmeyen, bağımsız ve tarafsız bir organizasyondur. Vakıf, İsviçre Federal Hükümeti'nin yasal denetimi altındadır ve merkezi İsviçre'nin Cologny-Cenevre şehrinde bulunmaktadır (www.schwabfound.org). Sosyal girişimcilik çalışmaları ile insanları yoksulluğa iten koşulları değiştirmeye yönelik projeler yürütmektedir.

Kâr amacı gütmeyen sektördeki en meşhur örneklerden biri de küçük işletmelerin kurulmasını desteklemek amacıyla mikrokredi veren özellikle de kadınlara yardımcı olan dış hizmet temsilcilerinin ayrıntılı bir ağına sahip olan Grameen Bank of Bangladesh'tir. 2006'da Nobel Barış Ödülü kazanan Muhammed Yunus tarafından kurulan Grameen Bankası, bir liderin yaratıcı ve yenilikçi çabaları vasıtasıyla taban örgütlenmesinin harekete geçirilmesinin sıra dışı bir örneğidir. Banka yaklaşık 5 milyon kişiye mikrokredi sağlamıştır (Besler, 2010, s.45).

1.4.2. Türkiye'de Öne Çıkan Sosyal Girişimcilik Örnekleri

Bireylerde ve toplumda ekolojik yaşam bilinci ve duyarlılığı oluşturmak, ekolojik dengelerin bozulması sonucunda ortaya çıkan sorunlara çözüm yolları sunmak, doğa ile uyumlu yaşamı desteklemek amacıyla kurulan Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği 2012 yılından itibaren çalışmalarını sürdürmektedir. Çevre ve insan sağlığına zarar vermeyen sürdürülebilir tarım yöntemlerinin yaygınlaştırılması, geleneksel süreçteki üretimlerin korunması, bireyin doğa ile uyum içinde yaşayabilmesi için bilgilendirmeler yapılması, tarımsal bilgi ve becerilerin geliştirilmesi için faaliyet alanlarının oluşturulması gibi çalışmalar yapılmaktadır (www.bugday.org).

Türkiye'de öne çıkan bir diğer sosyal girişimcilik örneği çöp(m)adam'dır. Kadın istihdamı ve geri dönüşümün önemi üzerine çalışmalar yapılan bu projede, hayatları boyunca düzenli gelirleri olmamış ev hanımları görev almaktadır. Tamamen atık malzemeler kullanarak tasarlanan çantalar satışa sunulmaktadır. Böylece hem ev hanımları kendileri için gelir elde etmekte hem de çöp kutularını dolduran tonlarca ambalaj malzemeleri şık çantalar olarak geri dönmektedir (www.copmadam.com).

Çiftçileri internetle buluşturan, ürünlerini koruması hakkındaki bilgilere ulaşmalarını sağlayan Tarımsal Pazarlama platformu, çiftçilere tarlasından aldığı mahsulünü hem değerinde hem de komisyonsuz daha hızlı bir şekilde satmasının ayrıcalığını yaşatmaktadır. Hayvanlardaki kolayca önlenemez hastalıklar, ürünleri hakkındaki bilgiler ve çiftçilerin sıkıntıları bu platform aracılığı ile çözüme ulaşmaktadır (www.tarimsalpazarlama.com).

Otistik bireylere özgür ve güvenli yaşam alanları sağlamak amacıyla kurulan Otizm Vakfı; onların farklılıklarına uygun sosyal ortamlar hazırlamak, eğitim, kültür ve hukuksal sorunlarda çözüm odağı olma amacıyla kamu yararlı bir vakıf olarak

faaliyetlerini sürdürmektedir. Otistik bireylerin sağlık ve rehabilitasyon ihtiyaçları, erken teşhis ve tanı olanağı, eğitim ve öğretim çağındaki bireylerin uygun ve nitelikli yöntemlerle eğitim ve mesleki eğitim almaları vakıf tarafından sağlanmaktadır. Ayrıca otistik bireylerin normal bireyler ile sosyal, kültürel, yetenek artırıcı etkinlikler ile spor, hayvancılık ve tarımla uğraşmalarına, doğa ve toplumla kaynaşmalarına, faaliyetlerin etkinleştirilmesi ve geliştirilmesi için araştırmalar yapılmasına olanak sağlanmaktadır. Kimsesiz veya bakımı aileleri tarafından yeterince sağlanamayan otistik bireylerin devamlı himaye ve kontrol edilmesine, tedavisi sürenlerin vakfın nezdinde kurulacak yaşam merkezinde ömür boyu bakım ve barınma imkânı sağlamasına yönelik çalışmalar yapılmaktadır (www.otizmvakfi.org.tr).

1.4.3. Dünyada ve Türkiye’de Eğitim ve Sağlık Alanında Öne Çıkan Sosyal

Girişimcilik Örnekleri

Fazla Abed / Bangladeş: Dünyanın en büyük sivil toplum kuruluşunun kurucusudur. Bu kuruluşun 30 binin üzerinde çalışanı bulunmaktadır. Eğitim, sağlık, sosyal ve mali işler konusunda yeni fikirlerin ortaya çıkmasına öncülük etmektedir. Çalışmaları başka ülkeler tarafından da örnek alınmış, modeli bütün dünyaya yayılmıştır. Fazla Abed, çalışmalarının yaygınlaşması için birçok eğitim programı uygulamakta ve kitap yayımlamaktadır (Besler, 2010, s.45).

J.B. Schramm / ABD: ABD’de yüksek öğrenim paralı olmaktadır. Lisede not ortalaması yüksek ve başarılı öğrenciler, eğer ekonomik durumu iyi değilse burs alarak okumaktadır. Derslerde çok başarılı olamayan öğrencilerin ailesinin gelir durumu okul parasını ödeyecek kadar iyi ise yine üniversitede okuma şansına sahip olabilmektedir. Dersleri orta derecede olan, gelir seviyesi düşük olan ailelerin çocuklarının üniversiteye gitme oranı yüzde 34’tür. Bunu değiştirmek isteyen Schramm, Collage Summit adında bir program başlatarak üniversiteye hazırlanma sürecinde pek de şansı olmayanları dört günlük bir seminerle 6 aylık başvuru sürecine hazırlamaktadır. Bu seminere katılan düşük gelir seviyeli öğrencilerin üniversitelerden kabul alma oranı, geçmiştekinin iki katını aşarak yüzde 79’a çıkmıştır. Üniversiteye girenlerin mezun olma oranı ise yüzde 80 gibi yüksek bir rakama ulaşmıştır (Besler, 2010, s.47).

Veronica Khosa / Güney Afrika: Hemşire olan Veronica, hasta insanların daha da hasta olduğunu, yaşlı insanların doktor bulamadığını, boş yatak olmasına rağmen HIV'li hastaların hastanelere kabul edilmediğini görmüştür. Bunun üzerine Tateni Home Care Nursing Services'i kurarak, ülkesinde evde bakım anlayışını başlatmıştır. Başlangıçta hiçbir şeyleri olmamasına karşın, ekibi ile birlikte yollara düşerek insanlara evlerinin rahat ve güvenli ortamında sağlık hizmetleri sunmuşlardır. Fikir, birkaç yıl içinde Güney Afrika'nın dışına da yayılmıştır (Besler, 2010, s.47-48).

Türkiye'de; birinci bölümde ayrıntılı olarak değinilen Toplum Gönüllüleri Vakfı, Türk Eğitim Vakfı, Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, KAMER Vakfı ve Anne Çocuk Eğitim Vakfı gibi vakıflar eğitim alanında sosyal girişimcilik çalışmalarını yapmaktadırlar. Sağlık alanında sosyal girişimcilik çalışmalarına örnek olarak yine birinci bölümde ayrıntılı olarak değinilen Türk Kalp Vakfı, Türk Böbrek Vakfı, Türkiye Diyabet Vakfı ve LÖSEV Lösemili Çocuklar Vakfı verilmektedir.

1.5. Araştırmanın Amacı

Girişimciliğin toplumsal gelişmede oynadığı rol gün geçtikçe artmakta ve daha iyi anlaşılmaktadır. Mevcut yayınlar ve araştırmalar incelendiğinde, girişimciliğin ekonomik yönlerinin ve ekonomik kalkınma ile ilgili boyutlarının ağırlıklı olarak irdelendiği dikkat çekmektedir. Sosyal girişimcilik Türkiye'de yeni öğrenilen bir kavram olduğu için, bu alanda yapılacak çalışma ile sosyal girişimcilik olgusunun anlaşılması amaçlanmaktadır. Sosyal girişimciliğin, eğitim ve sağlık gibi toplumsal sorunların çözümündeki etkisi ve uygulanabilirliği incelenmektedir. Çalışmada örnek verilen İhsan Doğramacı'nın hayatı ve başarıları ışığında, sosyal girişimcilik konusunda çalışacak akademisyenlere ve uygulayıcılara katkı sağlanması hedeflenmektedir.

1.6. Araştırmanın Önemi

Geri kalmış toplumların en önemli sorunlarından biri, girişimci niteliklerine sahip kişilerin az olması ya da mevcudun yeterince desteklenememesidir. Bir ülkenin kalkınması ve gelişmesi; hızla değişen koşullara uyum sağlayabilme yetisine sahip, ekonomik büyümeye katkı sağlayabilecek girişimciler yetiştirebilmesine bağlı

olmaktadır. Girişimcilerin değeri, kazandıkları büyük miktarlardaki paralarla değil aksine oluşturdukları ekonomik değerlerle ölçülmektedir.

Yaşanan küreselleşme, iletişim ve bilgi teknolojilerindeki değişim, gittikçe yoğunlaşan rekabet ortamı, ulusal ekonomilerde yaşanan yavaşlama, işsizlik ve bu olguların neden olduğu sosyal sorunlar toplumsal duyarlılığı arttırmaktadır. Sadece ticari yaklaşımla ele alınan girişimcilik konusuna sosyal girişimciliğin de dahil edilmesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Başarılı bir girişimcinin ticari olduğu kadar sosyal girişimcilik yönünden de güçlü olması günümüz iş dünyasındaki başarısı açısından önemli hale gelmektedir.

Toplum ve girişimcilik olgularının birleşiminden çıkan sosyal girişimcilik, toplumsal sorunlara girişimcilik bakış açısı ile çözümler aramaktadır. Toplumsal düzende değişim ve dönüşüm yaratmak sosyal girişimciliğin temel hedefleri arasında yer almaktadır. Sosyal girişimcilik ile uzun dönemli ekonomik ve sosyal sorunlar tespit edilmekte, bu sorunların çözümüne yönelik yaklaşımlar ve metotlar kullanılmaktadır.

Sosyal girişimcilik hem akademik alanda hem de uygulama alanında sürekli gelişen ve farklı yaklaşımları beraberinde getiren bir konu olmaktadır. Sosyal girişimciler hem ekonomik değer hem de sosyal değer yaratmak için çalışan bireyler olarak öne çıkmaktadır. Başkalarının göremediğini görerek, yeni fırsatlar yaratarak, sistemi değiştirerek ve yeni yaklaşımlar bularak toplumun önemli sorunlarına çözüm getirmektedirler.

Sosyal girişimcilerin ilgi alanlarını oluşturan sosyal sorunlar, günümüzde eskiye oranla giderek artış göstermektedir. Bu bağlamda sosyal girişimcilere olan ihtiyaç giderek artmaktadır. Sosyal girişimciliğin geliştirilmesi ve desteklenmesi önem kazanmaktadır.

BÖLÜM 2. YÖNTEM

Bu bölümde verilerin toplanması ve işlem süreçlerine yer verilmektedir.

2.1. Veri Toplama Araçları

Türkiye’de sosyal girişimciliğin gelişimi ve bir örnek olarak incelenen İhsan Doğramacı çalışması için veri toplama yöntemi olarak mülakat (görüşme) ve literatür taraması yapılmıştır. Literatür taraması, belirlenen konular yeterince aydınlatılmaya, neyi, niçin ve nasıl yapılacağı ve bunun getireceği katkının ne olacağı konusunda netleşinceye kadar sürdürülmüştür (Karasar, 2016, s.95). Hedeflenen olgular hakkında yazılı ve görsel kaynaklar incelenmiştir. Yazılı kaynak olarak dergiler, kitaplar, web sitelerindeki belgeler ve tezler incelenmiştir. Görsel kaynaklar olarak belgeseller, fotoğraflar ve sunumlar incelenmiştir.

Gerekli verilere ulaşmak için başvurulmuş kaynak kişilerden olan Prof. Dr. Nazif Gürdoğan ile bilimsel araştırmaların başlangıcında girişimcilik, sosyal girişimcilik ve sosyal girişimciliğin tarihsel gelişimi konularında sorular sorulmuş, kaynak kitap tavsiyeleri alınmıştır. Ayrıca kaynak olarak Prof. Dr. Ali Kaya tarafından yazılan Kayseri Girişimciliğinin Dinamikleri kitabı tarafıma verilmiştir.

İhsan Doğramacı ile ilgili bilimsel araştırmaların başlangıcında Prof. Dr. Zafer Öztekin ile görüşme yapılmıştır. Görüşme sırasında İhsan Doğramacı’nın hayatı ve yaptığı çalışmalar hakkında sorular sorulmuş, sunum ve belgesel kaynaklar temin edilmiştir. Ayrıca yazılı kaynak olarak Celal Ertuğ tarafından yazılan Türkiye’de ve Dünyada İhsan Doğramacı Olayı kitabı, Prof. Dr. Muvaffak Akman tarafından yazılan Yaşamımda Hacettepe ve Sonrası kitabı tarafıma verilmiştir.

2.2. İşlem

Bu çalışmada tanımlayıcı (betimleyici) araştırma ve nitel araştırma yapılmıştır. Araştırma problemi kapsamında sosyal girişimciliğin, eğitim ve sağlık gibi toplumsal sorunların çözümündeki etkisinin ve uygulanabilirliğinin incelenmesi hedeflenmiştir.

Çalışmada ele alınan girişimcilik ve sosyal girişimcilik kavramları daha önceden incelenmiş ve bilinen konulardır. Ancak farklı bir bakış açısıyla ele alınarak bilimsel bilgi sağlanması hedeflenmiştir.

Araştırmanın çerçevesi kapsamında araştırma deseni olarak durum çalışmaları yapılmıştır. Bu bağlamda örnek olarak alınan İhsan Doğramacı'nın hayatı ve çalışmaları ışığında, sosyal girişimciliğin eğitim ve sağlık gibi toplumsal sorunların çözümünde etkili olup olmadığının sorusuna cevap aranmıştır.

Araştırmada olasılığa dayalı olmayan (amaçlı) örnekleme yapılmıştır. İradi örnekleme ile araştırma sorusuna cevap bulunabilecek kişilerden olan Prof. Dr. Nazif Gürdoğan ile yapılan görüşmelerde girişimcilik, sosyal girişimcilik ve sosyal girişimciliğin tarihsel gelişimi hakkında sorulan sorulara cevaplar alınmıştır.

Kartopu örnekleme ile Prof. Dr. Nazif Gürdoğan'ın bilgi sahibi gördüğü ve görüşülmesini uygun bulduğu Prof. Dr. Zafer Öztekin ile görüşme yapılarak, İhsan Doğramacı'nın hayatı ve yaptığı çalışmalar hakkında sorulan sorulara cevaplar alınmıştır.

Veri toplama yöntemleri olarak mülakat (görüşme) ve doküman incelemesi yapılmıştır. Konu boyutlarının belirli olduğu ve soru setinin olmadığı yapılandırılmamış (biçimsel olmayan) mülakat yapılmıştır. Hedeflenen olgular hakkında anılar, kişisel belgeler, dergi, kitap ve tez gibi yazılı kaynaklar; belgesel, fotoğraf ve sunum gibi görsel kaynaklar incelenmiştir.

Mülakat ve doküman incelemesi sonucu ortaya çıkan bulgular betimsel analiz ile düzenlenerek sunulmuştur. Bu bağlamda doğrudan alıntılara sıkça yer verilmiştir. Araştırmada olguların doğru ölçülüp ölçülmediğinin yani güvenilirliğin sağlanması için farklı kaynaklardan veri toplanmasına dikkat edilmiştir. Araştırmada geçerliğin yani doğru olgunun ölçülüp ölçülmediğinin sağlanması için anahtar kelimelerin doğru seçilmesine dikkat edilmiştir. Ayrıca kapsam geçerliğini sağlamak için uzman görüşlerine başvurulmuştur.

BÖLÜM 3. BULGULAR

3.1. Sosyal Girişimci Olarak İhsan Doğramacı

Yükseköğretime bir dönem damgasını vurmuş, halen içinde bulunduğumuz Yükseköğretim Kurulu ve mevcut yükseköğretim sisteminin kurucusu olmuştur (Çelik, 2011, s.51). Aynı zamanda bir eylem adamı, bir lider hekim, sağlık ve eğitim girişimcisiydi.

3.3.1. İhsan Doğramacı'nın Hayatı

İhsan Doğramacı 1915'de, Erbil'de doğdu. Türkmen olan Doğramacızade'lerin oğluydu. Erbil'deki Türkçe ilköğreniminin ardından Beyrut Amerikan Kolejini ve İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'ni bitirdi. Ankara'da, Albert Eckstein'in yanında pediatri uzmanı olduktan sonra, Amerika Birleşik Devletleri'nde Harvard Üniversitesi'nde ve St. Louis'teki Washington Üniversitesi'nde araştırma görevlisi olarak çalıştı. 1942 yılında Ayser Süleyman ile evlendi. Ayser ve İhsan Doğramacı çiftinin üç çocuğu oldu: Şermin, Ali ve Osman. İhsan Doğramacı 1947 yılında ailesiyle birlikte Ankara'ya yerleşti (Çelik, 2011, s.51).

Dr. İhsan Doğramacı Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde 1955 yılında pediatri profesörü unvanını aldı. Aynı üniversiteye bağlı Çocuk Sağlığı Enstitüsü'nü kurdu. 1961 yılına kadar bu enstitüye Türkiye'nin ilk Hemşirelik, Beslenme ve Diyetetik, Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon ve Tıbbi Teknoloji Yüksekokullarını ekledi. Doğramacı, 1963-1967 yılları arasında önce Ankara Üniversitesi Rektörlüğü, ardından Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mütevelli Heyeti Başkanlığı görevlerinde bulundu (Çelik, 2011, s.51).

1967 yılında Hacettepe Tıp Fakültesi ile Çocuk Sağlığı Enstitüsü'ne bağlı yüksekokulları birleştirerek Hacettepe Üniversitesi adında yeni bir üniversite oluşturdu. 1975 yılına dek, Türk yükseköğretiminde ayrıcalıklı bir yere sahip olan bu üniversitenin rektörlüğünü yürüttü. Rektörlük süresi bittiğinde, Paris Descartes Üniversitesine pediatri profesörü olarak atanma teklifini kabul etti. Bu arada

Erzurum'da Atatürk Üniversitesi, Sivas'ta Cumhuriyet Üniversitesi, Kayseri'de Erciyes Üniversitesi, Samsun'da 19 Mayıs Üniversitesi, Trabzon'da Karadeniz Teknik Üniversitesi Tıp Fakültesi gibi birçok üniversite ve fakültenin kuruluşunu gerçekleştirdi (Çelik, 2011, s.52-52).

1980 yılında, Türkiye'deki yükseköğretim sistemini düzenleyecek yeni bir yasanın hazırlıklarına danışmanlık yapmak üzere Türkiye'den davet aldı. Geri dönerek çalışmalara başladı ve yükseköğretim reformu önerileri arasında yer alan ve doğrudan Cumhurbaşkanlığına bağlı bir Yükseköğretim Kurulunun (YÖK) oluşturulmasını gerçekleştirdi. İhsan Doğramacı, 1981 yılı sonunda bu kurulun ilk başkanı olarak atandı ve 1992'ye kadar bu görevi sürdürdü (Çelik, 2011, s.52).

Amerika'da kaldığı sürede incelediği ve yararlı bulduğu bir model olan, vakıflar tarafından kâr amacı gütmeyen yükseköğretim kurumlarının açılabilmesi için çalıştı ve bu konuda 1982 Anayasası'nda yer aldı. Doğramacı, 1984'te, ilk vakıf üniversitesi olan Bilkent Üniversitesi'ni kurdu ve üniversitenin Mütevelli Heyeti başkanı oldu. Bilkent Üniversitesini, diğer vakıf üniversiteleri izledi (Çelik, 2011, s.52).

Doğramacı, Türkiye'de, aralarında Bilkent'in de bulunduğu birçok eğitim kurumu ve hastaneler açmış olan beş vakfın kurucusudur. Bunların dışında, Dünya Sağlık Örgütü'ne armağan edilmiş bir vakıf olan İhsan Doğramacı Aile Sağlığı Vakfı, 1983'ten bu yana aile sağlığı alanında çalışan başarılı isimlere ödüller vermektedir. Doğramacı, Türkiye'de yükseköğretimin gelişmesine öncülük ederken uluslar arası bir dil olan müziğin ve sanatın eğitime de büyük önem verdi. Bildiği yabancı diller arasında Almanca, Arapça, Farsça, Fransızca ve İngilizce bulunmakta idi (Çelik, 2011, s.52).

İhsan Doğramacı, 1946'da henüz 31 yaşındayken Dünya Sağlık Örgütü'nün kuruluşunda görev alma ve örgütün anayasasını imzalama şansına sahip oldu. Dünya Sağlık Asamblesi'nin ikinci başkanı olarak görev aldı. Sonraki yıllarda, Dünya Sağlık Örgütü Yönetim Kurulu üyeliğinin yanı sıra örgütün birçok danışma komitesinin üyeliklerinde bulundu. Dünya Sağlık Örgütü, Doğramacı'nın hizmetlerinin takdiri olarak kendisini 1981'de Léon Bernard Vakfı Ödülü'yle ve 1997'de "Herkes İçin Sağlık" Altın Madalyası ile ödüllendirdi (Çelik, 2011, s.52).

Doğramacı'nın aktif olarak katkıda bulunduğu kurumlardan biri de uzun yıllar Yönetim Kurulunda görev yaptığı UNICEF'tir. Kurumun Program Komitesine üç dönem, Yönetim Kuruluna iki dönem başkan seçildi. 1995 yılında UNICEF tarafından Maurice Pate Ödülü ile onurlandırıldı. Türkiye'de 1958-2003 yılları arasında UNICEF Milli Komitesi Başkanlığını yürüten Doğramacı, 2003'ten sonra komitenin onursal başkanlığı görevine getirildi. 1968 yılında, çocuk sağlığı alanında hizmet veren önemli bir kuruluş olan Uluslar Arası Pediatri Kurumu Başkanlığına seçildi, bu kurumda çeyrek yüzyıl boyunca başkan ve genel direktör olarak görev aldı (Çelik, 2011, s.52).

Tıp ve sağlık bilimleri alanında yazılmış çok sayıda bilimsel makalesi, kitap bölümü ve kitabı bulunan İhsan Doğramacı, çok sayıda ödül, madalya ve nişanın da sahibi idi. 14 ülkedeki 26 üniversiteden fahri doktor unvanı aldı. Pek çok ülkenin ulusal akademilerine üye olan Doğramacı, dünya çapında 23 ulusal pediatri derneğinin de onursal üyesi oldu. Avrupa Konseyi, 1998 yılında Viyana'da yapılan bir törenle kendisine Barış, Adalet ve Hoşgörü Ödülü'nü verdi. Kurduğu üniversiteler ve Türk eğitim hayatına sağladığı büyük katkılardan dolayı TBMM Onur Ödülünü de aldı (Çelik, 2011, s.52).

Prof. Dr. İhsan Doğramacı, tedavi gördüğü Hacettepe Üniversitesi Hastanesi'nde 25 Şubat 2010 tarihinde vefat etti ve cenazesi 28 Şubat 2011 tarihinde düzenlenen Devlet Töreni ile Ankara'da Bilkent Doğramacızade Ali Paşa Camisi'nin bahçesindeki anıt mezara defnedildi (Çelik, 2011, s.53).

3.3.2. İhsan Doğramacı'nın Girişimci Özellikleri

İhsan Doğramacı, çok yönlü bir kişidir, çok renkli bir yaşantısı vardır. Bana göre o, çok büyük insandır; olağan-üstü bir kişidir (Akman, 1997, s.225).

Üretici Ruhlu Olmak ve Hayal Kurmak: 2 üniversite, 7 tıp fakültesi, 5 adet vakıf, bunun yanı sıra hastaneler, sanayi kuruluşları ve kültür merkezleri kurmuştur. Hayalleri çok genişti ve ondan başkasının bunların gerçekleşeceğine inanması çok zordu. Hedefi belirler ve hedefe kilitlenirdi. "Doğramacı'yı tanıdığım günden bu yana ona iki açıdan büyük bir değer olarak yer veririm. Biri gönlümdeki arkadaş İhsan, öteki de daima çözmeye çalıştığım bir dâhi. Arkadaş İhsan'la keyifli sohbetler, çocuklaşmalar, şaka ve esprilerle yarenlik büyük bir zevktir, gerçek bir keyiftir. Diğerisi ise bana göre sanki uzayda, sürekli proje üreten bir âlemdir. Yalnız

kafasındaki proje üstünde söyleşiye girer, başka herhangi bir problemi işitmek, dinlemek istemezdi. Onun kafasındaki özel frekanslar dışında, dünya yıkılsa, kıyametler koparsanız, ne görür, ne işitir, ne algılar; antenleri kapalıdır” (Ertuğ, 1996, s.11).

İleriyi Görebilmek ve Büyük Düşünmek: Doğramacı Hoca'nın daima uzun vadeli planlar yaptığı, ileriyi görebildiği ve büyük düşündüğü çevresi tarafından söylenmektedir. “Ben, Ankara Numune Hastanesi İntaniye Kliniği'nde asistanlık yaparken (1953/54), Doğramacı Hoca, aynı hastanenin Çocuk Hastalıkları Kliniği'nde Profesör Eckstein'in yanında Doçent'tir. Daha o günlerde -duyduğumuza göre- Numune Hastanesi'nin üst kat penceresinden arkadaşlarına Hacettepe Mahallesi'ni gösterir ve “bir gün bu tepenin üstüne Türkiye'nin en modern çocuk hastanesini kuracağım!” dermiş. Bu sözleri dinleyen arkadaşları onu pek ciddiye almazlarmış. Kanıma göre, daha Hacettepe Çocuk Sağlığı Enstitüsü'nü ve Çocuk Hastanesi'ni kurarken, ileride bu kuruluşun bir ‘fakülte’ ve daha sonra bir ‘üniversite’ haline gelmesini, taa o tarihte plânlamaya başlamıştır” (Akman, 1997, s.225-226).

Yenilikçi Olmak ve Dünyayı İzlemek: Dünyada olup biteni yakından izlemiştir. Bu yenilikleri hızla Türkiye'ye taşımıştır. Türkiye'de pek çok ilkleri başlatmıştır. Entegre tıp eğitimi, internlik, multidisipliner laboratuvar, toplum hekimliği, fizyoterapi, odyoloji, ev ekonomisi, beslenme ve diyetetik, demografi ve tıbbi teknoloji gibi birçok mesleğin gelişmesinde öncü olmuştur. “O, bir çocuk hastanesi veya tıp fakültesi kurmanın çok ötesinde, tıp eğitiminde köklü bir reform yapmak üzere yola çıkmıştır. Hindistan'da ‘Academy of Medical Sciences’, İngiltere'de ‘New Castle’, ABD'de ‘Western Reserve’ gibi tıp fakültelerinde o sıralarda sürdürülen reform çalışmalarını inceler, ancak tamamen bunların ötesinde, özgün entegre tıp eğitimi adı verilen bir programın gerçekleşmesine çalışır. Ankara ve İstanbul tıp fakültelerinin en başarılı mezunlarından 25'ini ABD'nin çeşitli üniversitelerine ve ünlü araştırma merkezlerine gönderir” (Ertuğ, 1996, s.27).

Bilgi Birikimine Sahip Olmak: İhsan Doğramacı Hoca her bakımdan önde ve zirvede olacak kurumlar yaratmak için çabalamıştır. Bunu gerçekleştirmek için yeterli bilgi birikimi ve deneyime sahip olmuştur. “Kişisel merakı ve ilgisi sonucu olacak, kendisini tanıdığım tarihte, yurt içindeki ve yurt dışındaki öğretim kurumlarını ve

tüm yabancı ülkelerdeki eğitim sistemlerini, herkesten daha iyi biliyordu. Türkiye’de bu konularda onunla boy ölçüşebilecek çok sayıda kimse bulunabileceğini sanmıyorum. Kendisini bu konularda çok iyi hazırlamış olduğu kesin!” (Akman, 1997, s.226).

İyi Bir Eğitim Almış Olmak: İhsan Doğramacı, iyi bir eğitim geçmişine sahip olmanın yanı sıra yükseköğretim yönetimindeki uygulamaları ve bilimsel çalışmaları da yürütmüştür. “ABD’de yayımlanan ve üç kez basılan Pediatrics ders kitabında Doğramacı’nın müellifi olduğu önemli bölümler yer almaktadır. Doğramacı’nın ayrıca Advances in Pediatrics, Medical Science and the Advancement of World Health adlı eserleri de vardır. İngiltere’de Health of Man Kind, Almanya’da Die Kinder Auslaendischer Arbeitnehmer, İsviçre’de Child Labor adlarıyla yayımlanan kitapların müellifleri arasında Doğramacı’yı da görüyoruz. Prematüre Çocuk kitabının yazarı olarak da İhsan Doğramacı, pediatriye henüz yetersiz durumda olan bir konuya ışık tutmuştur. Çocuk bakımı hakkında anneler için yazdığı kitap, hemen hemen tüm Türk analarının başucu eseri olmuş; 12 kez ve çok sayıda basılmıştır” (Ertuğ, 1996, s.77-78).

Sanayi Girişimcisi Olmak: Bilkent Holding'in temelleri, 1968 yılında inşaat sektöründe faaliyet göstermek üzere Prof. Dr. İhsan Doğramacı tarafından kurulan Dilek İnşaat ile atılmıştır. 1969 yılında Tepe Ağaç Metal ve Makina Sanayi ile Meteksan şirketleri kurulmuş ve 1986 yılında ise gerçekleştirilen yeniden yapılanma sürecinde şirketler, Bilkent Holding çatısı altında toplanmıştır. Faaliyet alanını kapsamlı bir biçimde genişleten Holding; inşaat, mobilya üretimi, perakende, matbaacılık, savunma sanayi, güvenlik, spor merkezleri, sigorta, turizm, enerji, gayrimenkul, hizmet sektörlerinde faaliyet göstermiş ve sahip olduğu iştirakleriyle havalimanı ve deniz otobüsleri işletmeciliğinde de etkin olarak yer almıştır (www.bilkentholding.com.tr).

İkna Yeteneği ve İletişimi Güçlü Olmak: Doğramacı Hoca etkili ve iletişimi güçlü bir birey olmuştur. “Gerçekten istediği takdirde etki altına alamayacağı, niyet ettiği ve ‘kancayı taktığı’ takdirde kendi kurumuna transfer edemeyeceği bir kimse bulunabileceğini sanmıyorum. Bir görüşme için yanına girdiğinizde, konuşmak istediklerinizi değil, onun istediklerini konuşur ve odasından çıkarırsınız” (Akman, 1997, s.227).

Kaliteye Önem Vermek: Yaptığı her işte ve girişimde kaliteden ödün vermemiştir. En iyi personeli aramış ve bulmuş en son teknolojiyi kullanmıştır. Ücret az ise vakıflardan takviye sağlamış, böylece iyi elemanı tatmin etmiş ve kaçırmamıştır. Kurumların malzemesini kendi kurduğu şirketlerle yaparak maliyet ve kalite güvencesi sağlamıştır.

Kararlı, Başarılı, Mücadeleci ve Hoşgörülü Olmak: Engellerle karşılaşmış ama yılmamıştır. Sorunları bir diplomat gibi çözmüştür. Dönemin siyasileri ile işbirliği yapmıştır. Muhaliflerden önce davranmış, gerektiğinde mevzuatı değiştirmiş hatta mevzuat taslaklarını kendisi yazmıştır. Katı ve bağlayıcı mevzuat istememiş, esnek ve yoruma açık olmasını istemiştir. Bütün zamanını ve parasını amaçlarına ulaşmak için harcamıştır. “İhsan Doğramacı, karşı koymaları, direnişleri umursamadan amacına yürümüş; yapacaklarının pek çoğunu hayata geçirmiştir. Çünkü o, hedeflerine öylesine bağlıdır ve inançları öylesine güçlüdür ki, mücadeleden yılmaz. Öte yandan, başkalarının kendisi hakkındaki yıkıcı değerlendirmelerini umursamaz bir rahatlıkla duymazlıktan gelebilir. İhsan Doğramacı belki sabırsızdır, acelecidir fakat bir reform adamıdır. Yaptıklarını hoş karşılamayanlar çıkmıştır. O, bunları göze almış, kalabalıkları hoşgörü ile gülümseyerek karşılamaya alışmıştır” (Ertuğ, 1996, s.84-85).

Liderlik, Yönetme ve Toplantı Yeteneği: Yetenek, bilgi, deneyim ve insan ilişkileri açısından başarılı bir yönetici olmuş ve otorite sağlamıştır. Güçlü hafıza ve muhakeme gücü ile önsezilere sahip olmuştur. Hızlı ve doğru karar vermiş, hızlı girişimlerde bulunmuş ve zamanlamayı iyi planlamıştır. En basit toplantı için bile hazırlık yapmıştır. Toplantıların etkileyici olmasını istemiş, yemekli, konserli, hediyeli ve geniş katılımlı toplantılar düzenlemiştir. “İhsan Doğramacı Hoca, sadece zeki bir insan değildir. Bir toplantıyı yönetme, konuşmaların-tartışmaların yönünü kendisinin arzuladığı tarafa doğru çevirebilme, birbirine aykırı düşüncelere dayandırılan konuşmaları toparlama, özetleme ve ortak kararlar haline getirebilme yeteneği -bana göre- olağanüstü'dür” (Akman, 1997, s.227).

Çevreyi İyi Analiz Etmek: Gelecekte iyi makamlara geleceğini sezdiği kişilerle ilişkiler kurmuştur. İlişki gereken kurumları en tepedeki kişi ile görüşüp çözmeye çalışmıştır fakat alt kademedekileri de ihmal etmemiştir. Alt kademedeki bilgi almış

baştaki kişi ile çözüme gitmiştir. Kendisine yakın kişilerin önemli görevlere gelmesini sağlamıştır. Rakiplerini tanıyıp rakiplerinden önce davranmıştır.

Sermaye Birikimine Sahip Olmak: Ailesinin maddi gücünü sermaye olarak kullanmıştır. Kişisel varlığını vakıflara bağışlamıştır. Ona göre para, amaçları için bir gereç olmuş, zenginlikten değil, başarmaktan haz almıştır. Birçok bilimsel toplantıyı ve projeyi parasal olarak desteklemiştir. “Doğramacı’nın başarısının sırrı, kendi şahsına ve ailesine çıkar şöyle dursun, herhangi bir avantaj sağlamaktan titizlikle, duyarlılıkla kaçınmış olmasıdır. Seyahatlerinde yolluğunu bile almaz, tüm harcamalarını kendisi karşılar. Hiçbir mevki, makam ve ikbalde, hiçbir zaman gözü olmamıştır. Bütün taşınmazlarını, elde ettikleri paraları kurdukları İhsan Doğramacı ve Hacettepe Vakıflarına bağışladılar” (Ertuğ, 1996, s.85-86).

Öğrenme Azmine Sahip Olmak: Protokol kurallarını çok iyi bilmiştir. Batı kültürünü yaymayı misyon edinmiştir. Yabancı konuklarına kendi dilleri ile hitap etmiş, onları şaşırtmış ve memnun etmiştir. Yerel fıkraları ve atasözlerini kullanmıştır. İlk görüşmede iyi bir etki yapmaya ve el ile temasa önem vermiştir. Sürekli tebessüm halinde olmuş, kişilere isimleri ile hitap etmiştir. Tanımadığı kişilerle görüşmeden önce o kişi hakkında ayrıntılı bilgi edinmiştir.

Yabancı Dil Bilmek: 15 kadar dil bildiği söylenmiştir. Fransızca’yı 61 yaşında ve öğrenmiş ve Fransa’da öğretim üyeliği yapmıştır. Gerektiği zaman bir dili çok kısa süre içinde yeteri kadar öğrenmiş ve konuşmuştur. Arapça’yı lehçeleri ile konuşmuştur. Farsça, İbranice, Azerice, Almanca, Orta Asya Dilleri ve İngilizce bildiği diller arasında sayılmıştır. İtalyanca’yı 89 yaşında öğrenmeye başlamıştır. Çinceyi 91 yaşında öğrenmiştir. Polonya Dışişleri Bakanı’nın şerefine verdiği yemekte Lehçe konuşarak davetlileri şaşırtmıştır. “Kesin olarak bildiklerim: Türkçe, İngilizce, Fransızca, Almanca, Arapça, Farsça, İbranice! Etti mi 7? Belki benim bilmediklerim de vardır. Ama İsrail’li Profesör’le İbranice konuştuğunu gördükten sonra, kendisine şöyle demişim: - Vallahi pes! Hocam, sizin Çince bildiğinizi de söyleseler, tereddütsüz inanırım! Doğramacı Hoca, Arapça’yı ve Kur’an dilini, Kur’andan birçok sureyi ezbere okuyacak ve Türkçe anlamlarını açıklayabilecek kadar bilmesine karşın, tam anlamı ile Atatürkçü, laik düşünceli bir müslüman’dır. Kökten dinciliğe, yobazlığa ve bağnazlığa şiddetle karşıdır” (Akman, 1997, s.229).

Çalışma Temposu ve Zaman Kavramı: Onunla çalışanların çalışmaları hiçbir zaman mesai ile sınırlı olmamaktaymış. İş bitmeden kimse evine gidemezmiş. Kendi temposuna uymayanları ekipten ayırmaktaymış. Binaları tamamlamak için işçileri üç vardiya çalıştırmış, gece yarısı gelip inşaatları denetlemiştir. “Doğramacı Hoca ile çalışmak, onun çalışma temposuna ayak uydurabilmek, hele yakın çevresinde ve bir yönetim görevinde iseniz, hakikaten zor ir iştir! Onun gecesi, gündüzü, tatili, çalışma saati yoktur. İş, ne zaman gerektiriyorsa, o zaman -gerekirse 24 saat- çalışır (ve çalıştırır)! Genellikle -herhalde enerji biriktirmek için- her öğle yemeğinden sonra 2 saat kadar uyuduğu (ya da istirahat ettiği) söylenir. Her gün, 4-5 saat gece uykusu dışında, tüm zamanı çalışmakla geçer. Sanırım onu dinç ve enerjik tutan nedenlerden biri de budur” (Akman, 1997, s.235).

Fırsat Yaratma ve Fırsatları Değerlendirme: Ankara Cebeci’de 14 Haziran 1954 günü Çocuk Sağlığı Enstitüsü’nün temeli atılmıştır. İnşaat hızla ilerlemiştir. Hacettepe Çocuk Sağlığı Enstitüsü binası inşaatı başladığında Doğramacı, bir yandan da bu yeni ortamda gerçekleştireceği yenileşme ve değişim sistemine uygun bir kadro oluşturmuştur. Bu yeni kadroda ileri ihtisas çalışmalarında bulunmak üzere seçilip Amerika’nın en tanınmış bilim merkezlerine gönderilen gençler ve yurtdışından davet edilen genç bilim adamları olmuştur. Hacettepe Çocuk Hastanesi inşaatı 1957 yazında tamamlanmış ve 8 Temmuz 1958 günü, başlangıcından itibaren üniversite rektörlüğüne bağlı olarak kurulan Enstitüye, Ankara Üniversitesi Senatosu kararıyla tüzel kişilik verilmiştir. Bu statüden yararlanan Enstitü 1961 yılında Fizyoterapi ve Rehabilitasyon, Tıbbi Teknoloji, Diyetetik-Nütrisyon yüksekokullarını kurmuştur. Bu okullar Türkiye’de ilk defa açıklan eğitim kurumları olmuştur. Yine 1961’de Enstitü’ye bağlı olarak Türkiye’nin yükseköğretim düzeyinde eğitim veren ilk Hemşirelik Yüksekokulu açılmıştır. Ne yazık ki bir talihsizlik eseri 21 Mart 1961 günü iki katlı hastane bir yangınla harabeye dönmüştür. Ertesi gün enkaz kaldırma çalışmaları başlamış, üç vardiya çalışılarak hastanenin yeniden yapımına başlanmıştır. Hastane inşaatı altı ay içinde, 21 Eylül 1961 günü, bu kez altı katlı olarak tamamlanmış ve hastanede bir uluslar arası pediatri kongresi düzenlenmiştir (Ertuğ, 1996, s.20-23).

3.3.3. İhsan Doğramacı’nın Sosyal Girişimci Yönleri

1947 yılında ailesiyle birlikte Ankara’ya yerleşen İhsan Doğramacı, Amerika’da incelediği kâr amacı gütmeyen özel yükseköğretim kurumlarına benzer yapıdaki

üniversitelerin Türkiye’de oluşturulmasını daha o yıllarda planlamaya başlamıştır (Grabowski, 2010, s.2).

Sorunu Fark Etmek ve Çözüm Bulmak: İhsan Doğramacı, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesinde hızlı bir mesleki ve akademik gelişme göstererek 1955 yılında pediatri profesörü unvanını almıştır (Grabowski, 2010, s.2). O, sıfırdan yaratacağı Çocuk Sağlığı Enstitüsü’nün kuruluş çalışmalarına, Cebeci’de köhne bir binanın üç odasında başlar. O dönemde Türkiye’deki hastanelerde hasta bakım düzeyi son derece yetersiz ve hemşire sayısı yok denecek kadar azdır. Bu nedenle Doğramacı, çalışmalarını poliklinikte uygular, hastalarını da evlerinde takip ederek sosyal pediatri nin tohumlarını atar. Bu arada Enstitü ve ona bağlı olarak kurulacak modern bir hastane için hazırlıklar yapar ve inşaat için arazi arar. Sonunda Hacettepe’de istediği yeri satın alır. Bu arazide, 14 Haziran 1954 günü Çocuk Sağlığı Enstitüsü’nün temeli atılır (Ertuğ, 1996, s.18-20). 1961 yılına kadar bu enstitüye Türkiye’nin ilk Hemşirelik, Beslenme ve Diyetetik, Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon ve Tıbbi Teknoloji Yüksekokullarını ekledi. Ardından, aynı üniversitede ikinci bir tıp fakültesi olarak Hacettepe Tıp ve Sağlık Bilimleri Fakültesini ve Diş Hekimliği Yüksekokulunu kurma çalışmalarına başladı (Grabowski, 2010, s.2). Hacettepe Çocuk Hastanesi ilk olarak iki katlı olarak yapılmıştır. Ne yazık ki bir talihsizlik eseri, 21 Mart 1961 günü bir yangınla harabeye döner. Hastane inşaatı altı ay içinde 21 Eylül 1961 günü bu kez 6 katlı olarak tamamlanır (Ertuğ, 1996, s.21-23). Hacettepe Çocuk Hastanesi’nin yeniden kurulmasında, ilk kuruluşunda olduğu gibi, İhsan Doğramacı Tesisi’nin maddi imkânları kullanılmış; bunun yanı sıra Hazine’den, Kızılay Derneği’nden, UNICEF’ten ve Rockefeller Vakfı’ndan da mali destek sağlanmıştır (Ertuğ, 1996, s.23).

Sosyal Fayda Yaratmak ve Sürdürülebilir Kılmak: Vakıf geleneği, Selçuklu ve Osmanlı kültürü içinden Cumhuriyet dönemi ve günümüze kadar toplumsal yaşam içinde çok önemli yer kazanmıştır. Amerika’da en başta gelen sağlık kurumları ile üniversitelerin önemli bir bölümünün, vakıflar tarafından kurulduğunu ve geliştirildiğini izleyen Doğramacı, dünyadaki çeşitli modellerli incelemiş; çağdaş ve daima kendini yenileyen bir birikimi kompüterinin programına yerleştirmişti (Ertuğ, 1996, s.14). 3 Nisan 1954 günü, daha önceden oluşturduğu Ankara Çocuk Sağlığı Derneği Genel Kurulu’nda alınan karar ile bir Tesis kurmuş ve Medeni Kanun’da vakıfla eş anlama gelen “Tesis”, 16 Nisan 1964 günü noterlikçe tescil edilmiştir. 903

sayılı yasa yürürlüğe girdikten sonra, senette değişiklik yapılarak Tesis, Vakıf olarak değiştirilmiş; bir enstitü, fakülte ve üniversite kurulmasına destek sağlamak amacı ile ve yine Dernek aracılığı ile Hacettepe Çocuk Sağlığı Enstitüsü Vakfı, Hacettepe Tıp Merkezi Vakfı ve Hacettepe Üniversitesi Vakfı hayata geçirilmiştir (Ertuğ, 1996, s.14). İhsan Doğramacı tarafından kurulan tesis ve vakıfların esas amaçları, kâr gayesi gütmeyen yükseköğretim kurumları kurmak olmuştur. Nitekim, İhsan ve Ayser Doğramacı tarafından kurulan İhsan Doğramacı Vakfı'nın başlıca amacı, "her düzeyde eğitim-öğretim ve araştırma kurumları açmak, desteklemek, geliştirmek ve idame ettirmek"tir (Ertuğ, 1996, s.14).

Eğitimci Olmak ve Değer Yaratmak: Doğramacı, 1963-1967 yılları arasında önce Ankara Üniversitesi Rektörlüğü, ardından Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mütevelli Heyeti Başkanlığı görevlerinde bulunmuştur. 1967 yılında Hacettepe Tıp Fakültesi ile Çocuk Sağlığı Enstitüsüne bağlı yüksek okullar birleştirilerek Hacettepe Üniversitesi oluşturulmuştur (Grabowski, 2010, s.2). Tıp, Sağlık Bilimleri, Fen ve Sosyal Bilimler Fakülteleri ile eğitime başlamıştır. 1968 yılında Ev Ekonomisi Yüksekokulu kurulmuş ve 1969 yılında yüksekokul olarak kurulan Eczacılık ve Diş Hekimliği 1971 yılında fakülte haline getirilmiştir (www.hacettepe.edu.tr). Doğramacı 1975 yılına dek, bugün Türk yükseköğretiminde çok önemli bir yere sahip olan bu üniversitenin rektörlüğünü yürütmüş, rektörlük süresi bittiğinde Paris Descartes Üniversitesine pediatri profesörü olarak atanma teklifini kabul etmiştir (Grabowski, 2010, s.2). Erzurum Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesinin, Karadeniz Üniversitesi Trabzon Tıp Fakültesinin, Kayseri Erciyes Üniversitesinin, Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesinin, Sivas Cumhuriyet Üniversitesinin ve Eskişehir Anadolu Üniversitesinin kuruluşuna katkıda bulunmuştur (Grabowski, 2010, s.6).

Yenilikçi Davranmak ve Reform Yapmak: Doğramacı, 1980 yılında Türkiye'deki yükseköğretim sistemini düzenleyecek yeni bir yasanın danışmanlığını yapmak üzere Türkiye'den davet almıştır. Onun yükseköğretim reformu önerileri arasında, doğrudan Cumhurbaşkanlığı'na bağlı bir Yükseköğretim Kurulunun oluşturulması da bulunmaktaydı. İhsan Doğramacı, 1981 yılı sonunda bu kurulun ilk başkanı olarak atanmış ve 1992'ye kadar bu görevi sürdürmüştür. "Doğramacı, "Üniversite demek, önce genç, dinamik, bilgili, araştırmacı öğretim elemanları demektir. Önce bu kadroları yetiştirmek; onlara, çalışabilecekleri mekânı hazırlamak; sonra da 'Buyurun şimdi üretin' demek gerekir," diyordu. Hacettepe'yi böyle kurdu. İhsan

Doğramacı'nın kafasında çağdaş üniversiteleşme vardı ve özgürlükçü olmayan bir üniversiteleşmeye yer vermesi olanaksızdı. O, kendisini yalnız ve yalnız çağdaş üniversiteleşme amacına adanmıştı” (Ertuğ, 1996, s.239). Reformun ardından, Türkiye'nin yükseköğretiminde önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. 1980 yılında yükseköğrenim çağındaki nüfusun yalnızca yüzde 6,3'ü yükseköğretim kurumlarına devam etmekteydi. Bu dönemde, Batı Avrupa'daki oran yüzde 32, komşu ülkelerden Suriye'de yüzde 14, Yunanistan ve Bulgaristan'da yüzde 22'ydi. Son 25 yılda Türkiye'de bu oran yüzde 38,2'ye yükselmiştir. Bilimsel dergilerde yayımlanmış makalelerin sayısına göre uluslar arası araştırma sıralamasında ise Türkiye, aynı yıllar içinde 45. sıradan 18. Sıraya yükselmiştir (Grabowski, 2010, s.2).

Müziğe ve Sanata Önem Vermek: İhsan Doğramacı, uluslararası bir dil olan müziğin ve sanatın eğitimine de büyük önem vermiştir. İhsan Doğramacı Beyrut Amerikan Koleji'nde öğrenci iken müzik ile ilgilenmiş ve üniversite konserlerini kaçırmamağa çalışmıştır. Hacettepe Üniversitesi'nde müziğe yer vermiş ve Devlet konservatuarlarının üniversitelere bağlanmasını sağlayarak müziğin akademik ortamda gelişmesi için gerekli tedbirleri almıştır. Bilkent Üniversitesi'nde ise müzik ve sahne sanatlarını bir fakülte olarak kurmuş; dünya ölçüsünde sanat adamlarını öğretim kadrosuna almış ve müzikte kabiliyetli küçük çocukların ve gençlerin en üst düzeyde gelişmeleri için büyük çaba harcamıştır (Ertuğ, 1996, s.98).

Vakıf Girişimcisi Olmak: Vakıflar tarafından kâr amacı gütmeyen yükseköğretim kurumlarının açılabilmesi, 1982 Anayasası'yla hükme bağlanmıştır. Doğramacı, 1984'te, ülkedeki vakıf üniversitelerinin ilki olan Bilkent Üniversitesini kurmuş ve üniversitenin Mütevelli Heyeti başkanı olmuştur. Bilkent Üniversitesini, diğer vakıf üniversiteleri izlemiştir. Türkiye'de, aralarında Bilkent'in de bulunduğu birçok eğitim kurumu ve hastaneler açmış olan vakıfların kurucusu olmuştur. Ankara'da İhsan Doğramacı Vakfı, İhsan Doğramacı Eğitim Vakfı, İhsan Doğramacı Bilim ve Araştırma Vakfı ile İhsan Doğramacı Sağlık Vakfı'nı; Cenevre'de İhsan Doğramacı Aile Sağlığı Vakfı'nı; Ankara ve Erbil'de İhsan Doğramacı Erbil Vakfı'nı kurmuştur (Grabowski, 2010, s.6).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) Çalışmaları: İhsan Doğramacı, 1946'da henüz 31 yaşındayken Dünya Sağlık Örgütü'nün kuruluşunda görev alma ve örgütün Anayasası'nı imzalama şansına sahip olmuştur. Türkiye'ye dönüşünün ardından,

Dünya Sağlık Örgütü kendisinden dünyanın çeşitli bölgelerinde yeni tıp ve sağlık bilimleri okullarının kuruluşu ile ilgili danışmanlık yapmasını istemiştir. Doğramacı, Kanada Quebec'te Sherbrooke Üniversitesine, Güney Amerika Brezilya'da Brasilia Üniversitesine, Afrika Nijerya'da Ife'ye ve Kamerun'da Yaunde'ye bizzat giderek buralarda tıp merkezlerinin ve okullarının kurulmasına öncülük etmiştir. İhsan Doğramacı, Dünya Sağlık Asamblesinde altı yıl boyunca Türk delegasyonunun başkanlığını yapmış, 1976'da Avrupa Bölgesi Ülkeleri başkanı ve Asamblenin ikinci başkanı olarak görev almıştır. Sonraki yıllarda, Dünya Sağlık Örgütü Yönetim Kurulu üyeliğinin yanı sıra örgütün birçok danışma komitesinin üyeliklerinde bulunmuştur. Dünya Sağlık Örgütü, Doğramacı'nın hizmetlerinin takdiri olarak kendisini 1981'de Léon Bernard Vakfı Ödülü'yle ve 1997'de "Herkes için Sağlık" Altın Madalyası'yla taltif etmiştir (Grabowski, 2010, s.2).

UNICEF Çalışmaları: Doğramacı'nın aktif olarak katkıda bulunduğu kurumlardan biri de uzun yıllar Yönetim Kurulunda görev yaptığı UNICEF'tir. Kurumun program komitesine üç dönem, Yönetim Kuruluna iki dönem başkan seçilmiştir (Çelik, 2011, s.52). İhsan Doğramacı'ya Birleşmiş Milletler UNICEF örgütünün en büyük ödülü olan Maurice Pate ödülü verilmiştir. 3-5 Şubat 1995 günleri ödülün Doğramacı'ya verilmesi karara bağlanmış ve 22 Mayıs 1995 günü ödül törenle Doğramacı'ya verilmiştir (Ertuğ, 1996, s.116). Türkiye'de 1958-2003 yılları arasında UNICEF Milli Komitesi Başkanlığını yürüten Doğramacı, 2003'ten sonra komitenin onursal başkanlığı görevine getirilmiştir (Çelik, 2011, s.52).

UNFPA Çalışmaları: Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA), Birleşmiş Milletler bünyesinde 1967 yılında kurulmuştur. Sosyal anlamda çeşitli çalışmalar yapmakta ve dünya üzerindeki fakirlikle savaşmaktadır. Gelir kaynağı devletlerin yaptığı para yardımları olmaktadır (turkey.unfpa.org). İhsan Doğramacı 1997-1998 yılları arasında UNFPA Task Force Başkanı olarak görev yapmıştır (www.bilkent.edu.tr).

Uluslar Arası Pediatri Derneği Çalışmaları: İhsan Doğramacı, 1968 yılında, çocuk sağlığı alanında hizmet veren önemli bir kuruluş olan Uluslararası Pediatri Kurumu Başkanlığına seçilmiş ve bu kurumda çeyrek yüzyıl boyunca başkan ve genel direktör olarak görev almış, 1992 yılında da kurumun yaşam boyu onursal başkanı olmuştur (Grabowski, 2010, s.2).

International Children Center (ICC) Çalışmaları: Uluslararası Çocuk Merkezi, UNICEF ve Fransız Hükümeti tarafından 1949 yılında Paris'te kurulmuştur. 1999 yılına kadar özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki çocuk hekimleri ve sağlık çalışanlarına, çocuk sağlığı ve hastalıkları alanında kurslar düzenlemiş ve yayınlar hazırlamıştır. 1999 yılında finansal yetersizlikten dolayı kapanan Merkez, aynı yılın sonunda Prof. Dr. İhsan Doğramacı'nın girişimleri ile Ankara'da Bilkent Üniversitesi kampüsünde yeniden açılmıştır. Uluslararası Çocuk Merkezi 2004 yılında Dernekler Kanunu uyarınca dernek statüsünü almıştır. Türkiye'de faaliyetlerine başladıktan sonra çalışmaları çocuk sağlığı odaklı olmasının yanı sıra, insan hakları, kadın ve gençler de Merkez'in uğraş alanlarına girmiş, ilgilendiği konular genişlemiştir (www.icc.org.tr).

Haydi Kızlar Okula Kampanyası: Kız çocuklarının okula gitmesini engelleyen karmaşık ekonomik ve toplumsal etmenleri ortadan kaldırmak için başlatılmış bir kampanya olarak kamuoyunun dikkatini çelmiştir. Okullaşma düzeyinin en düşük olduğu illerden kampanya başlamıştır. Birçok ailenin kız çocuklarını okula göndermedeki isteksizliği ekonomik güçlüklerden kaynaklandığından, maddi yardımlar büyük önem taşımış, Prof. Dr. İhsan Doğramacı kişisel olarak 125.000 dolarlık maddi yardımda bulunmuştur (www.unicef.org).

IPA Çalışmaları: İhsan Doğramacı, 1968 yılında, çocuk sağlığı alanında hizmet veren önemli bir kuruluş olan Uluslararası Pediatri Kurumu Başkanlığına seçilmiş, bu kurumda çeyrek yüzyıl boyunca başkan ve genel direktör olarak görev almıştır (Çelik, 2011, s.52).

Ödüller, Nişanlar, Madalyalar: Tıp ve sağlık bilimleri alanında yazılmış çok sayıda bilimsel makalesi, kitap bölümü ve kitabı bulunan İhsan Doğramacı, çok sayıda ödül, madalya ve nişan sahibi olmuştur. Aralarında Amerika Birleşik Devletleri, Finlandiya, Fransa, İngiltere, İtalya, Japonya ve Mısır'ın bulunduğu 14 ülkedeki 26 üniversiteden fahri doktora almıştır. Pek çok ülkenin ulusal akademilerine üye olan Doğramacı, dünya çapında 23 ulusal pediatri derneğinin de onursal üyesi olmuştur. Avrupa Konseyi, 1998 yılında Viyana'da yapılan törenle kendisine Barış, Adalet, Hoşgörü Ödülü'nü vermiştir (Grabowski, 2011, s.2). Kurduğu üniversiteler ve Türk eğitim hayatına sağladığı büyük katkılardan dolayı TBMM Onur Ödülünü almıştır (Çelik, 2011, s.52). Azerbaycan, Dominik Cumhuriyeti, Estonya, Finlandiya, Fransa,

İran ve Polonya gibi birçok devletin başkanı Doğramacı'yı ÷lkelerinin en yüksek nişanlarıyla taltif etmiştir. Mısır Parlamentosu ve başka pek çok ulusal kurum, Doğramacı'ya en değerli öd÷llerini ve madalyalarını tevcih etmiştir (Grabowski, 2011, s.52).

İhsan Doğramacı, hayatını çocuklara, gençlere ve tüm insanlığa hizmet aşkıyla geçirmiştir. Amaçlarına ulaşabilmek için önüne çıkan engellere karşı büyük mücadeleler vermiştir. Sağlık, eğitim ve bilim alanında önemli kurumlar yaratmıştır. Sadece Türkiye'ye değil dünyanın pek çok ÷lkesine hizmetler vermiş, katkılar sunmuştur.

Vakıf üniversitelerinin yolunu açarak Türkiye'nin kalkınma ve gelişmesinde çok önemli hizmetler yapmıştır. Vizyonu, azmi ve değerleri ile hem bir fikir insanı hem de bir eylem insanı olmuştur. Çok yönlü düşünmesi, muhakeme yeteneği, sağduyusu ve kararlılığı ile ÷lkeler arası anlamlı ilişkiler kurmuştur. Konumunu ve imkânlarını büyük ve gerçek değişimler yaratmak için kullanmıştır.

İhsan Doğramacı, çalıştığı tüm uluslararası kurumlarda büyük takdir görmüş ve bunların birçoğunun başkanlığına seçilmiştir. Zamanını, bilgisini ve zenginliğini insanlığın yararına sunan büyük bir hayırsever olmuştur. Kurduğu hayalleri gerçekleştirmek için çok çalışmıştır. Farklı toplulukları bir araya getirmiş, ikna gücüyle herkesi zorlu görevlerin içinde olmaya ve çalışmaya teşvik etmiştir. Çocukların, gençlerin, ailelerin ve içinde bulunduğu toplumun sağlık ve refahını geliştirmek için projeler üretmiştir. İşler büyüyüp geliştikçe, o başka bir büyük fikri gerçekleştirmek üzere yeni girişimlere başlamıştır. Yaşama geçirdiği projeler ile hem ÷lkemizde hem de uluslararası alanda bir değer ve lider olmuştur.

Yükseköğretimde, çağdaş üniversiteleşmede değişim ve reform sağlamış, kurduğu üniversitelerde gençlerin eğitimini sağlamıştır. Bilkent Üniversitesinin yıllar süren hukuk savaşıyla yasal statüsünü Anayasa Mahkemesince tescillenmesinden sonra, onlarca değerli vakıf üniversitelerinin kuruluşuna katkı sağlamıştır. Tüm bu üniversitelerde eğitim alan genç beyinler, toprağa ekilen tohumlar gibi büyüyecek ve ulu bir çınar gibi gökyüzüne yükselecektir.

3.2. İhsan Doğramacı'nın Sosyal Girişimcilik Yönlerinin Diğer Örneklerle Karşılaştırılması

Sorunu Fark Etmek ve Çözüm Bulmak: İhsan Doğramacı'nın 1955 yılında pediatri profesörü olduğu zamanlarda Türkiye'deki hastanelerde hasta bakım düzeyi son derece yetersizdir. Ankara Cebeci'de köhne bir binanın odasında poliklinik çalışmalarına başlamıştır. Bu çalışmalara ilave olarak hastalarını evlerinde ziyaret ederek sosyal pediatri nin tohumlarını atmıştır. Güney Afrika'daki hastanelerdeki yetersizlikleri gören hemşire Veronica, tıpkı İhsan Doğramacı gibi evde bakım anlayışını başlatmıştır. Sağlık alanındaki sosyal sorunlara yaratıcı ve geniş kapsamlı çözümler bulmuşlardır.

Sosyal Fayda Yaratmak ve Sürdürülebilir Kılmak: Doğramacı, Amerika'da en başta gelen sağlık kurumları ile üniversitelerin önemli bir bölümünün vakıflar tarafından kurulduğunu ve geliştirildiğini izlemiştir. Bu modeli hayata geçirip enstitüler, fakülteler ve üniversiteler kurarak eğitim-öğretim alanında önemli katkılar sunmuştur.

Eğitimci Olmak ve Değer Yaratmak: İhsan Doğramacı, Ankara Üniversitesi Rektörlüğü görevinin ardından Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mütevelli Heyeti Başkanlığı görevinde bulunmuştur. Hacettepe Üniversitesini kurup ardından Erzurum Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesinin, Karadeniz Üniversitesi Trabzon Tıp Fakültesinin, Kayseri Erciyes Üniversitesinin, Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesinin, Sivas Cumhuriyet Üniversitesinin ve Eskişehir Anadolu Üniversitesinin kuruluşlarına katkıda bulunmuştur. Vehbi Koç tarafından kurulan Türk Eğitim Vakfı da; eğitim, sağlık ve kültür alanlarında faaliyet göstererek okul, yurt, kütüphane ve klinik gibi tesislerin kurulmasında öncülük etmiştir. Boğaziçi Üniversitesinde akademisyenlerce yürütülen proje ile Anne Çocuk Eğitim Vakfı kurularak okul öncesi çocukların eğitimi için çalışmalar yapılmıştır. Yine aynı şekilde Toplum Gönüllüleri Vakfı da eğitim alanında önemli çalışmalar yapmıştır.

Yenilikçi Davranmak ve Reform Yapmak: 1981-1992 yılları arasında Yükseköğretim Kurulunun başkanlığını yapan Doğramacı, çağdaş ve özgürlükçü üniversiteleşmeye zemin hazırlamıştır. Reformlarının ardından, Türkiye'nin yükseköğretiminde önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. ABD'de Collage Summit adında bir program başlatan J.B. Schramm da, düşük gelir seviyeli öğrencilerin üniversitelerden kabul alma ve mezun olma sayılarını arttırmıştır.

Müziğe ve Sanata Önem Vermek: Doğramacı; Hacettepe Üniversitesi'nde müziğe yer vermiş, Devlet konservatuarlarının üniversitelere bağlanmasını sağlamış ve müziğin akademik ortamda gelişmesine katkıları sağlamıştır. Bilkent Üniversitesi'nde ise müzik ve sahne sanatlarını bir fakülte olarak kurmuş, dünya ölçüsünde sanat adamlarını öğretim kadrosuna almış ve müzikte kabiliyetli küçük çocukların ve gençlerin en üst düzeyde gelişmeleri için büyük çaba harcamıştır. Nejat Eczacıbaşı tarafından kurulan İstanbul Kültür Sanat Vakfı da, uluslararası sanat festivalleri düzenleyerek müziğe ve sanata katkı sağlamıştır.

Vakıf Girişimcisi Olmak: Doğramacı, 1984 yılında ülkedeki vakıf üniversitelerinin ilki olan Bilkent Üniversitesi'ni kurmuştur. Ankara'da İhsan Doğramacı Vakfı, İhsan Doğramacı Eğitim Vakfı, İhsan Doğramacı Bilim ve Araştırma Vakfı ile İhsan Doğramacı Sağlık Vakfı'nı kurmuştur. Cenevre'de İhsan Doğramacı Aile Sağlığı Vakfı'nı, Ankara ve Erbil'de İhsan Doğramacı Erbil Vakfı'nı kurmuştur. Vehbi Koç tarafından kurulan Türk Eğitim Vakfı ve Vehbi Koç Vakfı da eğitim ve sağlık alanlarında faaliyetler göstermiştir. Hacı Ömer Sabancı tarafından kurulan Sabancı Vakfı da sosyal ve kültürel alanlarda çalışmalar yapmıştır.

Eğitime Önem Vermek: "Haydi Kızlar Okula" kampanyası ile kız çocuklarının okula gitmesini engelleyen koşulların ortadan kaldırılması için çalışmalar başlatılmış ve İhsan Doğramacı bu kampanyaya önemli miktarda bağışta bulunmuştur. Prof. Dr. Türkan Saylan tarafında kurulan Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği de ilk ve orta öğretimdeki binlerce kız öğrenciye burs vermiştir.

BÖLÜM 4. TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırma ile girişimcilik ve sosyal girişimcilikle ilgili temel kavramlar incelenmiş, örnek olarak İhsan Doğramacı'ya yer verilerek sosyal girişimciliğin eğitim ve sağlık alanındaki toplumsal sorunların çözümünde etkili ve uygulanabilir olduğu hakkında bir yargıya varılmasına çalışılmıştır.

Çalışmada elde edilen bilgi ve bulgular doğrultusunda aşağıdaki sonuçlara ulaşıldığı söylenebilir:

Yaşanan küreselleşme, iletişim ve bilgi teknolojilerindeki değişim, gittikçe yoğunlaşan rekabet ortamı, ulusal ekonomilerde yaşanan yavaşlama, işsizlik ve bu olguların neden olduğu sosyal sorunlar toplumsal duyarlılığı arttırmaktadır. Sadece ticari yaklaşımla ele alınan girişimcilik konusuna sosyal girişimciliğin de dahil edilmesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Başarılı bir girişimcinin ticari olduğu kadar sosyal girişimcilik yönünden de güçlü olması, günümüz iş dünyasındaki başarısı açısından önemli olmaktadır.

Sosyal girişimcilik, son yıllarda giderek daha fazla popüler hale gelen bir kavram olmaktadır. Sosyal girişimciliğin uygulamadaki örnekleri tüm dünyada arttıkça, bilim dünyasının da ilgisini çekmektedir. Sosyal girişimciler; sosyal sorunlar üzerindeki yenilikçi uygulamalarıyla, devletin ve özel sektörün hizmet ulaştırmakta zorlandığı alanlarda, gerekli desteğin sağlanmasına önemli katkılar sunmaktadırlar.

Sosyal girişimciler hem ekonomik değer hem de sosyal değer yaratmak için çalışan bireyler olarak öne çıkmaktadırlar. İlgi alanlarını oluşturan sosyal sorunlar, günümüzde eskiye oranla giderek artış göstermektedir. Bu bağlamda sosyal girişimcilere olan ihtiyaç giderek artmaktadır. Sosyal girişimciliğin geliştirilmesi ve desteklenmesi önem kazanmaktadır.

Araştırmanın örneği olan ve Türkiye'de sosyal girişimcilik denildiğinde akla gelen önemli isimlerden biri olan İhsan Doğramacı, hayatını çocuklara, gençlere ve tüm

insanlığa hizmete adanmıştır. Sağlık, eğitim ve bilim alanında önemli kurumlar yaratmıştır. Hem Türkiye’de hem de dünyanın pek çok ülkesinde hizmetler vermiştir. Vakıf üniversitelerinin yolunu açarak eğitimde inovasyon yapmıştır. Eğitimci kişiliği, yenilikçi ve reformcu yapısı, ileri görüşlülüğü, vakıf girişimcisi yönü, sosyal fayda ve sosyal değer yaratma arzusu, hayalleri, üretici ruhlu olması, büyük düşünmesi, dünyadaki gelişmeleri takip etmesi, güçlü iletişimi, kararlı ve mücadeleci olması ve liderlik özelliği onun başarılı bir girişimci olmasının altında yatan özellikleri olmuştur.

Prof. İhsan Doğramacı eğitim, sağlık ve bilim alanında önemli çalışmalar yapmıştır. Zamanını ve bilgisini insanlığın hizmetine adanmıştır. Aynı zamanda büyük bir hayırseverdir. Hacettepe ve Bilkent Üniversitelerini kurup dünya çapında tanınmasını sağlamıştır. Yetenekli yüzlerce öğrencilere burs imkânı sağlamıştır. Uluslar arası kurumlarda çalışmış ve büyük takdirler toplamıştır. Vakıf üniversitelerinin yolunu açarak eğitim alanında reform yapmıştır.

Günümüzde Koç ve Sabancı gibi holdingler önce sanayi girişimciliği ile faaliyetlerine başlamış, ardından vakıflar yoluyla eğitim veya sağlık alanlarında sosyal girişimcilik faaliyetlerinde bulunmuşlardır. İhsan Doğramacı örneğinde ise önce vakıflar aracılığıyla eğitim ve sağlık alanlarında sosyal girişimcilik faaliyetleri yapılmış, ardından Bilkent Holding çatısı altındaki sanayi girişimciliği ile vakıflar ve sosyal girişimcilik faaliyetleri desteklemiş ve güçlendirmiştir.

Bu araştırma kapsamında incelenen İhsan Doğramacı’nın yaptığı çalışmalar, hem girişimcilik alanındaki hem de sosyal girişimcilik alanındaki uygulayıcılara ve akademisyenlere yol gösterici olabilecektir. Elde edilen bilgi ve bulgular ışığında eğitim ve sağlık gibi toplumsal sorunların çözümünde sosyal girişimcilerin önemli katkılarının olacağı tahmin edilmektedir. Bu bağlamda sosyal girişimcilik konusuna önem verilmesi, bu konuda çalışacak uygulayıcılara yol gösterilmesi, dünyadaki örneklerin incelenmesi ve sosyal girişimcilerin desteklenmesi yararlı olacaktır.

Ben bu çalışmada İhsan Doğramacı’nın eğitim ve sağlık alanında yaptığı çalışmalarını ağırlıklı olarak inceledim. Yapılacak diğer çalışmalarda İhsan Doğramacı’nın sanayi girişimciliğinin araştırılıp incelenmesi, hem akademisyenlere hem de uygulayıcılara yol gösterebilecektir.

KAYNAKÇA

- Abu-Saifan, S. (2012). Social Entrepreneurship: Definition and Boun-daries. Technology Innovation Management Review, Februrary, pp. 22-27.
- Akdağ, M. (1974). Türkiye'nin İktisadî ve İctimaî Tarihi. C.I. İstanbul: Cem Yayınları.
- Akdemir, A. (1996). Girişimcilik Kültürü. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi.
- Akman, M. (1997). Yaşamımda Hacettepe ve Sonrası. Ankara: Meteksan A.Ş.
- Akut Arama Kurtarma (2017). <https://www.akut.org.tr/tarihce>, 22.02.2017.
- Anne Çocuk Eğitim Vakfı (2017). <http://www.acev.org/biz-kimiz/dunden-bugune>, 22.02.2017.
- Arıkan, S. (2002). Girişimcilik. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Arıkan, S. (2004). Girişimcilik Temel Kavramlar ve Bazı Güncel Konular. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Aşkın, A., Nehir, S. ve Vural, S. Ö. (2011). "Tarihsel Süreçte Girişimcilik Kavramı Ve Gelişimi". Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, (6:2):55-72.
- Ayan, F. (2008). Girişimcilik (Açıköğretim 4. Sınıf Kitabı). Ankara: Yargı Yayınevi.
- Bayraktar, S. (2008). Girişimcilik (Ders Kitabı EIS526-H04-1). Sakarya: Sakarya Üniversitesi.
- Bayram, M. (1991). Ahi Evran ve Ahi Teşkilatı'nın Kuruluşu. Konya: Damla Matbaacılık.
- Besler, S., Sarıkaya, M., Biçerli, M.K., ve ark. (2010). Sosyal Girişimcilik. İstanbul: Beta Basım A.Ş.
- Bezmialem Hastanesi (2017). <http://bezmialemhastanesi.com/tr/Sayfalar/kurumsal/tarihce.aspx>, 21.02.2017.
- Bilkent Holding (2017). <http://www.bilkentholding.com.tr/IcerikSayfalari.aspx?KodStr=kisaca-bilkent-holding/kisaca-bilkent-holding>, 20.05.2017.

- Bilkent Üniversitesi (2017). <http://www.bilkent.edu.tr/hocabey/ozgecmis.html>, 19.05.2017.
- Bir Dilek Tut Derneği (2017). <http://birdilektut.org/page/hakkimizda>, 05.03.2017.
- Blank, B., & Dorf B. (2014). Girişimcinin El Kitabı. İstanbul: Boyut Yayıncılık ve Tic. A.Ş.
- Branson, R. (2013). Kapitalizm 24902. İstanbul: Optimist Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.
- Bridge S., & O’neill K., & Cromie S. (1998). Understanding Enterprive: Entrepreneurship & Small Business. London: McMilan Pres.
- Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği (2017). <http://www.bugday.org/portal/hakkimizda.php?pid=11>, 20.05.2017.
- Candan, H. (2011). Osmanlı’dan Günümüze Türk Topraklarında Girişimcilik Serüvenine Dair Bir Değerlendirme. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 1(2):157-174.
- Çöp(m)adam (2017). <http://www.copmadam.com/tr/about-us/>, 20.05.2017.
- Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği (2017). <http://www.cydd.org.tr/sayfa/hakkimizda-2/>, 22.02.2017.
- Çakırer, M. A. (2012). Niş Pazar Girişimciliği. İstanbul: Crea Yayıncılık.
- Çelik, F., (2011). Prof. Dr. İhsan Doğramacı (1915-2010). Yükseköğretim Dergisi. 1(1): 51-53.
- Çevko Vakfı (2017). http://www.cevko.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=246&Itemid=219, 04.03.2017.
- Danışık, Ş. Türkiye’deki Girişimci Profili, Yüksek Lisans Tezi, Tez No: 110317. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Üretim Yönetimi ve Pazarlama Bilim Dalı. 2001. KONYA.
- Darulaceze Başkanlığı (2017). <https://www.darulaceze.gov.tr/Kurumsal/Darulaceze>, 21.02.2017.
- Demircan, N. (2000). Girişimcilik ve Girişimcilerin Kişilik Özellikleri. Gebze YTE, Sosyal Bil. Ens. Yüksek Lisans Tezi. Gebze.
- Denizalp, H. (2009). Toplumsal Dönüşüm İçin Sosyal Girişimcilik. Ankara: Fersa Matbaacılık Ltd. Şti. <http://panel.stgm.org.tr/vera/app/var/files/s/o/sosyal-girisimcilik-rehberi-2.-baski.pdf>, 19.02.2017.
- Diyabeti Durduralım (2017). <http://www.diyabetidurduralim.org/sayfa.aspx?m=3>, 22.02.2017.

- Doğan, N., Türkiye’de Girişimcilik Eğilimi: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma. Doktora Tezi. Tez No: 340414. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı. 2013. İstanbul.
- Ekinci, Y. (1990). Ahilik ve Meslek Eğitimi. İstanbul: M.E.B.
- Endeavor Türkiye (2017). <http://endeavor.org.tr/endeavor-global>, 04.03.2017.
- Erdoğmuş, N. (2007). Aile İşletmeleri: Yönetim Devri ve İkinci Kuşanın Yetiştirilmesi. İstanbul: İGİAD Yayınları.
- Ersoy, E. (2012). Geçmişten Günümüze Türk Toplumunun Yaşayan Mimarları: Ahiler. Türk Dünyası Araştırmaları, 201, s.171-184.
- Ertuğ, C. (1996). Türkiye’de ve Dünyada İhsan Doğramacı Olayı. İstanbul: Özkan Matbaacılık Sanayi Ltd. şti.
- Gödek, D. B., Türkiye’de Küçük Girişimci Profili ve Ostim Örneğinde Küçük Girişimcinin Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Tez No: 110031. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı. 1994. Ankara.
- Grabowski, D. (2010). Bilkent News. Ankara: İhsan Doğramacı Özel Sayısı Cilt:16 s.1-12.
- Gümüşoğlu, ř., & Karaöz, B.(2014). Tarihsel Süreçte Girişimcilik: Muğla Örneği. Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 3(1): 97-116.
- Gürdoğan, N. (2008). Girişimcilik ve Girişim Kültürü. İstanbul: İGİAD İktisadi Girişim ve İş Ahlakı Derneği.
- Hacettepe Üniversitesi (2017). <https://www.hacettepe.edu.tr/hakkinda/tarihce>, 28.04.2017.
- Hardy, K.(1999). What Do Entrepreneurs Coutribute?, Vol64, Issue 2.
- ICC Uluslararası Çocuk Merkezi (2017). <http://www.icc.org.tr/icerik.php?id=1>, 19.05.2017.
- İstanbul Kültür Sanat Vakfı (2017). <http://www.iksv.org/tr/hakkimizda/tarihce>, 22.02.2107.
- İstanbul Ticaret Odası Seminerler Dizisi No:10. (1982). 24 Ocak Kararlarının Değerlendirilmesi (2017). <http://www.ito.org.tr/itoyayin/0001615.pdf>, 16.02.2017.
- Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı (2017). <http://www.kedv.org.tr/hakkimizda/>, 22.02.20017.
- Kadın Girişimcileri Derneği (2017). <http://www.kagider.org/kurumsal/kagider-hakkinda>, 04.03.2017.

- Kamer Vakfı (2017). http://www.kamer.org.tr/icerik_detay.php?id=270, 22.02.2017.
- Karasar, N. (2016). Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.
- Kaya, A. (2007). Bilişim ve İletişim Işığında Girişimcilik ve Kobi Yönetimi. Konya: Eğitim Kitabevi.
- Kaya, A. (2012). Kayseri Girişimciliğinin Dinamikleri. Kayseri: Furkan Basım, Yayın, Organizasyon Ltd. Şti.
- Kobi Bilgi Sitesi (2017). <http://www.kobi.org.tr>, 06.02.2017.
- KOSGEB (2017). <http://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/detay/337/vizyon-ve-misyon>, 02.02.2017.
- KOSGEB (2017). <http://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/detay/1231/girisimcilik-destek-programi>, 06.02.2017.
- Kostetska, I., and Berezyak, I. (2014), Social Entrepreneurship as an Innovative Solution Mechanism of Social Problems of Society, Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development, 36 (3): 569-577.
- Küçük, O. (2005). Girişimcilik ve Küçük İşletme Yönetimi. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- LÖSEV Lösemili Çocuklar Vakfı (2017). <http://www.losev.org.tr/v2/tr/content.asp?ctID=402>, 22.02.2017.
- Mantran, R. (1990). 19. Yüzyılın İkinci Yarısında İstanbul. Çeviren: Mehmet Ali Kılıçbay- Enver Özcan. İstanbul: T.T.K.
- Marangoz, M. (2013). Girişimcilik. İstanbul: Beta Basım A.Ş.
- Mehmetçik Vakfı (2017). <http://www.mehmetcik.org.tr/tr/hakkimizda/tarihce>, 22.02.2017.
- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı (2017). <https://www.morcati.org.tr/tr/tanisalim/oykumuz>, 22.02.2017.
- Müftüoğlu, M.T., & Durukan, T. (2004). Girişimcilik ve KOBİ'ler. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Naktiyok, A. (2004). İç Girişimcilik. İstanbul: Beta Yayınları.
- Otizm Vakfı (2017). https://www.otizmvakfi.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1&Itemid=2, 20.05.2017.

- Özdevecioğlu, M. ve Cingöz, A. (2009). Sosyal Girişimcilik Ve Sosyal Girişimciler: Teorik Çerçeve. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, (32): 81-95.
- Öztürk, İ. (2008). İktisadi Girişim ve İş Ahlakı Derneği. İGİAD 2008 Girişimcilik Raporu. Yayın No:8. Raporlar:1. İstanbul. s.1-175.
- Robert, R.D., & Peters, M.P. (2002). Entrepreneurship. USA: Mc Graw – Hill Irwin.
- Saatçi, E. Y. ve Arıkan S. (2014). Girişimcilikle Diğergamlık Harmanından Sosyal Girişimci mi Çıkar? Kar veya Değer Maksimizasyon Vizyonunun Belirleyicisi Olarak Diğergamlık. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi,(2): 103-114.
- Sabancı Vakfı (2017). <http://www.sabancivakfi.org/sayfa/genel-bilgi-3>, 22.02.2017.
- Schwab Foundation for Social Entrepreneurship (2017). <http://www.schwabfound.org/content/about-us-0>, 29.06.2017.
- Solak, F. (2010). Ahilik (Kuruluşu, İlkeleri ve Fonksiyonları). İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.
- Sosyal Girişimciler Derneği (2017). <http://www.sosyalgirisimcilerdernegi.org/tanitim-videomuz>, 11.03.2017.
- Sönmez A.ve Toksoy A. (2014). Türkiye’de Girişimcilik ve Türk Girişimci Profili Üzerine Analiz. Yönetim ve Ekonomi Dergisi. Cilt:21. Sayı:2. Manisa: Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. s.41-58.
- Şimşek, M. Ş., & Çelik, A. (2012). İşletme Bilimine Giriş. Konya: Eğitim Kitapevi.
- Şişli Hamidiye Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi (2017). http://www.sislietfal.gov.tr/Hamidiye_Etfal.pdf, 21.02.2017.
- Tarımsal Pazarlama (2017). <https://www.tarimsalpazarlama.com/Sayfa/28/Hakkimizda.aspx>, 20.05.2017.
- Teknopark İstanbul (2017). <http://teknoparkistanbul.com.tr/sss>, 06.02.2017.
- Tema Vakfı (2017). http://www.tema.org.tr/web_14966-2_1/neuralnetwork.aspx?type=130, 22.02.2017.
- Tikici, M., & Aksoy, O. (2009). Girişimcilik ve Küçük İşletmeler. Ankara: Nobel Kitap Dağıtım A.Ş.
- Titiz, T. (1994). Girişimcilik: Ulusça Zenginliğe Açılan Kapı. İstanbul: İnkılap Kitapevi
- Tokat, B., & Şerbetçi, D. (1998). İşletmecilik Bilgisi. 3. Baskı, İstanbul.

- Tokgöz, E., (2001). Türkiye'nin İktisadi Gelişme Tarihi (1914 – 2001). Ankara: İmaj Yayınevi.
- Top, S. (2012). Girişimcilik (Keşif süreci). İstanbul: Beta Basım.
- Toplum Gönüllüleri Vakfı (2017). <https://www.tog.org.tr/hakkimizda>, 04.03.2017.
- Tutar, H., & Altınkaynak, F. (2013). Girişimcilik. 1. Baskı, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Tutar, H., & Küçük, O. (2003). Girişimcilik ve Küçük İşletme Yönetimi. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Türk Böbrek Vakfı (2017). <http://www.tbv.com.tr/tr/content/main/page/p/37-misyonumuz>, 22.02.2017.
- Türk Dil Kurumu (2016). http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.585ce80fa69a13.51748286, 23.12.2016.
- Türk Dil Kurumu (2017). http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.58988ae53ee9e6.48277766, 06.02.2017.
- Türk Eğitim Vakfı (2017). <http://www.tev.org.tr/TEV/detay/TEV/8/8/0>, 22.02.2017.
- Türk Kalp Vakfı (2017). <http://www.tkv.org.tr/organizasyon.php>, 22.02.2017.
- Türk Kızılayı (2017). <http://www.kizilay.org.tr/Kurumsal/tarihcemiz>, 22.02.2017.
- Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (2017). <http://www.tubitak.gov.tr/tr/icerik-hakkimizda>, 22.02.2017.
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (2017). https://www.tobb.org.tr/Sayfalar/Kurulus_Gorev_Organ.php, 23.02.2017.
- Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (2017). <http://www.tusev.org.tr/tr/hakkimizdaa/amacimiz#.WLPVfvnyjIU>, 04.03.2017.
- UNFPA Türkiye (2017). <http://turkey.unfpa.org/tr/submission/birle%C5%9Fmi%C5%9F-milletlerin%C3%BCfus-fonu-t%C3%BCrkiye-hibe-programlar%C4%B1-ilgi-bildirimi-i%C3%A7in-genel-%C3%A7a%C4%9Fr%C4%B1>, 19.05.2017.
- UNICEF Türkiye (2017). https://www.unicef.org/turkey/pr/_ge6.html, 19.05.2017.
- Ünsalan, E., & Şimşeker, B. (2005). Temel İşletmecilik Bilgileri. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Vehbi Koç Vakfı (2017). <http://www.vkv.org.tr/hakkimizda.aspx?hl=tr>, 22.02.2017.

Weerawardena, J., & Mort, G. S. (2006). Investigating Social Entrepreneurship: A Multidimensional Model, *Journal of World Business*. 41:21-35.

Wickham, P.A. (1998). *Strategie Entrepreneurship*. USA: Pitman Publishing.

ÖZGEÇMİŞ

11 Temmuz 1974'de Malatya'da doğdu. 1994 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Sakarya Mühendislik Fakültesi Düzce Meslek Yüksekokulu Elektronik Haberleşme Bölümünden mezun oldu. 2013 yılında Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme Bölümünden mezun oldu. 2015 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Tezsiz Enstitü Anabilim Dalındaki Öğrenimini tamamladı. 2016 yılında Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Pedagojik Formasyon Eğitimini tamamladı. 2016 yılından itibaren Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı İşletme Tezli Yüksek Lisans Programına devam etmektedir.